

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta
Katedra biblických věd a patristiky

Diplomová práce

KŘESŤANSKÁ TĚLOVÝCHOVNÁ ORGANIZACE OREL

Vedoucí práce: PhDr. Radomír Malý

Autor práce: Petr Válek

Studijní obor: Učitel náboženství a etiky

Ročník: VI.

2006

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Vollas POK

Děkuji vedoucímu diplomové práce PhDr. Radomíru Malému za cenné rady,
připomínky a metodické vedení práce.

OBSAH

ÚVOD.....	6
1. <u>ZAKLÁDÁNÍ TĚLOCVIČNÝCH ODBORŮ U KATOLICKÝCH SPOLKŮ</u>	9
1.1 Co předcházelo vzniku Československého Orla.....	9
1.2 Historie vzniku hnutí Československého Orla v Čechách.....	11
1.3 Orel či Katolický Sokol?.....	12
1.4 Orlové v Českých Budějovicích a Plzni.....	13
2. <u>PRVNÍ TĚLOCVIČNÉ ODBORY NA MORAVĚ</u>	13
2.1 Vznik prvního křesťansko - sociálního tělocvičného odboru.....	13
2.2 Rok 1909 – zrození Orla.....	15
3. <u>ZEMSKÉ SLETY ORLA</u>	16
4. <u>HISTORIE ORLA</u>	18
4.1 Období před 1. světovou válkou.....	18
4.2 Léta 1918 – 1922.....	19
4.3 Kulturní boj vrcholí.....	23
4.4 Slet v Brně 1922.....	24
4.5 Období mezi dvěma slety.....	26
4.6 Svatováclavské dny Orelstva v Praze 1929.....	27
5. <u>OREL PŘED MNICHOVSKOU DOHODOU A PO NÍ</u>	29
5.1 Orelský protinacistický odboj.....	29
5.2 Atentát na Heydricha.....	32
5.3 Orel po druhé světové válce 1945-48.....	35
6. <u>LIDÉ PRONÁSLEDOVANÍ ZA SVÉ PŘESVĚDČENÍ</u>	39
6.1 Padesátá léta 20. století.....	39
6.2 Práce ve vězení.....	40
6.3 Praha - pankrácké vězení.....	40
6.4 Vyšetřování na „čtyřce“.....	41
6.5 Obvinění.....	42
6.6 Soud a rozsudek.....	42
6.7 Spoluodsouzení.....	43
6.8 Pomoc Orlů svým uvězněným členům.....	44
6.9 Svoboda, důsledky uvěznění a nový život.....	45

7.	<u>IM MEMORIAM</u>	45
8.	<u>KNĚŽÍ ČESKOBUDĚJOVICKÉ DIECÉZE PRONÁSLEDOVANÍ NACISMEM V LETECH 1938-45</u>	47
8.1	Kněz František Jakeš.....	47
8.2	Další oběti.....	48
9.	<u>POKUS O OBNOVENÍ ORLA V ROCE 1968</u>	49
10.	<u>TŘETÍ ÚSPĚŠNÁ OBNOVA ORLA</u>	50
10.1	Listopad 1989.....	50
10.2	Orel za hranicemi své vlasti.....	52
10.3	Sportovní katolíci a UNESCO.....	54
11.	<u>SPOLKY A ČESKÉ BUDĚJOVICE</u>	54
11.1	Spolek katolických tovaryšů v Českých Budějovicích.....	54
11.2	Zakladatelé tělocvičné jednoty.....	56
11.3	Náplň a činnost jednoty Orel Jirsík.....	57
11.4	Léta 1914 –1936.....	58
11.5	Období od roku 1936 do zákazu Orla komunistickým režimem.....	61
11.6	Další jednoty českobudějovické župy J. V. Jirsíka.....	62
12.	<u>TŘETÍ OBNOVA JEDNOTY A ŽUPY J. V. JIRSÍKA</u>	65
12.1	Polistopadové období roku 1989.....	65
12.2	Národní dům J. V. Jirsíka v Č. Budějovicích.....	67
12.3	Činnost jednoty a župy J. V. Jirsíka.....	68
12.4	Významné osobnosti.....	70
	ZÁVĚR.....	76
	SEZNAM LITERATURY.....	78
	SEZNAM ZKRATEK.....	80
	SEZNAM PŘÍLOH.....	81

PŘÍLOHY

ABSTRAKT

ÚVOD

K myšlence napsat stručné dějiny křesťanské sportovní organizace Orel mě přivedlo osobní setkání s Mgr. I. Mánkem, který mi podal informaci o dosud žijící pamětnici a dlouholeté člence českobudějovické orelské jednoty J.V. Jirsíka paní Penzové rozené Jakešové.

Hned při prvním setkání jsem poznal, že toto téma je obrovské a také, že mnoho písemných dokumentů bylo zničeno jak nacisty, tak komunistickým režimem. A to byla velká výzva pro zpracování. Na tématu jsem začal pracovat již začátkem roku 2003 formou bakalářské práce. V dalším, magisterském studiu jsem měl za to, že téma si zaslouží hlubší zpracování, a proto jsem v práci pokračoval a předkládám další výsledky v magisterské diplomové práci.

Jak jsem již uvedl, mnoho materiálů bylo zničeno, a tak nezbylo nic jiného, než sbírat střípek po střípku a strávit mnoho hodin rozhovory s pamětníky té doby. Tak se postupně začala bílá místa v historii Československého Orla a i českobudějovické župy a jednoty J. V. Jirsíka zaplňovat.

Cílem této práce je shrnout získané informace o Československé křesťanské tělovýchovné organizaci Orel a zároveň pomocí žijících pamětníků podchytit a zpracovat vznik a vývoj českobudějovické župy a jednoty J. V. Jirsíka.

Nejvíce času a úsilí jsem musel věnovat hledání žijících pamětníků rozhovorům s nimi a jejich vzpomínkám, které byly místy nesrozumitelné a nepřesné, ale to bylo zaviněno jejich pokročilým věkem. Nicméně bez jejich pomoci a rad, kde dále hledat další zdroje informací, bych se neobešel.

Dalším zdrojem informací se samozřejmě staly vědecké knihovny, kde jsem se mohl opřít převážně o literaturu, která se týkala Českobudějovické diecéze, historie města, vzpomínky perzekuovaných věřících za nacismu a později komunistického režimu a samozřejmě měsíčníky, časopisy jak oblastní tak i přímo vydávané organizací Orel. Dále jsem získával informace i v Státním oblastním archivu v Českých Budějovicích, Třeboni a Písku. Několik informací jsem také získal soukromou korespondencí a z fotografií pamětníků nebo jejich příbuzných či rodinných příslušníků.

Dále bylo pochopitelně nezbytné přihlédnout k historii naší země – ke vzniku samostatné Československé republiky, jejímu vývoji i k osudům významných osobností, které ovlivňovaly dění jak ve společnosti, tak i v Československém Orlu, neboť nelze od sebe odtrhnout stát a jeho národ, zvláště jeho mládež, která tvoří základ budoucnosti a existenci národa.

Práce v počátcích vznikala z tématu „perzekuce věřících za nacismu a komunismu“, ale po svém osobním setkání se členy Čs. Orla jsem zjistil, že prakticky všichni byli pronásledováni, a to již od samého počátku vzniku organizace roku 1909, přes období druhé světové války i za existence komunistického režimu až do roku 1989. Z tohoto důvodu jsem zaměřil celou svou pozornost na historii a vývoj Čs. Orla, na jeho vznik, vývoj a pád v roce 1942, na druhou obnovu v letech 1945 a opětovný pád v roce 1948 a na poslední třetí obnovení v roce 1989 které jak všichni pevně věříme, bude znamenat stabilizaci této organizace a její následný rozvoj. Je obdivuhodné, jak členové Orla zůstali i přes veškeré potíže a pronásledování věrni svému přesvědčení a houževnatě pracovali na uskutečnění svých ideálů. Pevně zachovali věrnost své myšlenky, kterou vyjádřil českobudějovický biskup Jan Valerián Jirsík heslem: „Bůh, církev, vlast.“ Svůj slib zachovat vznešené ideály, vyjádřené těmito slovy, za všech okolností dodrželi.

V tématu se ale zákonitě odrážejí i životní osudy některých významných lidí, kteří nejenže byli věřícími a členy Čs. Orla ale i zároveň lidmi ovlivňujícími svým příkladem společnost a v některých případech i historii našeho národa. Z těchto osobností je třeba připomenout např. zmiňovaného biskupa J. V. Jirsíka, který pro město České Budějovice vykonal mnohé, Dr. Jana Šrámeka ministra zdravotnictví. Stejně tak si ale zaslouží naši úctu vojáci první i druhé světové války, kteří za své ideály položili život, kněží, kteří byli za nacismu a poté i za komunismu vězněni a mnoho lidí, jejichž osudy jsou spojeny s obranou svobody, demokracie, morálky a víry tohoto národa.

A právě sem patří všichni aktéři mé diplomové práce a zejména zmiňovaná paní Růžena Penzová, u které vše začalo; díky ní jsem se začal hlouběji zajímat o křesťanskou tělovýchovnou organizaci Orel.

Závěrem mého úvodu bych paní Růženě Penzové chtěl poděkovat za trpělivost a velkou pomoc při tvoření této práce a částečně ji věnovat i jí, i když svou životní cestu mezi námi již ukončila 31. března 2005. Její odvaha, víra a smysl pro spravedlnost a orelskou oddanost zůstává mezi námi nadále.

1. ZAKLÁDÁNÍ TĚLOCVIČNÝCH ODBORŮ U KATOLICKÝCH SPOLKŮ

1.1 Co předcházelo vzniku československého Orla

Právě v historii najdeme cestu, kudy se ubíral kulturní vývoj lidstva. Tělesná kultura měla velký význam a stala se měřítkem vyspělosti každého národa v určitém období dějin. V Evropě to byli Řekové, kteří byli přesvědčeni o důležitosti tělesné výchovy pro vývoj národa a jejího vlivu na fyzické a mravní potřeby života. To vše vyjadřovaly myšlenky olympijských her, pravidelně pořádaných od roku 776 před Kr. do roku 394 po Kr. , i novodobých olympijských her založených roku 1896. Ve středověku jak jezuité, tak i Jan Ámos Komenský proklamují, že tělesná výchova je důležitá pro tělesný i duševní vývoj člověka. Tyto názory však byly rozvinuty až v novověku, kdy došlo k obratu ve výchově mládeže.

Nejstarší tělovýchovnou organizací v českých zemích byl Sokol. Založil jej roku 1862 Dr. Miroslav Tyrš, který národní obrození dovršil tím, že k dosavadním snahám kulturním připojil výchovu jedince a národa po stránce tělesné. Mezi zakladateli, funkcionáři a členy Sokola se objevují jména katolických kněží a lidí věřících. V r. 1871 byl v Brně slavnostně posvěcen prapor brněnského Sokola. Ke konci 19. století však sílí protikatolicky zaměřený vývoj v kulturní i politické oblasti (vznik strany socialistické). A tím zároveň vzniká silné obrodné hnutí katolického lidu, posílené vydáním encykliky papeže Lva XII. Rerum novarum z r. 1891, v níž přímo doporučuje zakládání dělnických spolků. Církev se zasadila o národní uvědomění katolíků a pod záštitou biskupů byly svolány sjezdy, kterých se zúčastňovaly i nejrůznější spolky katolického života. První sjezd československých katolíků se konal v Brně 1894, druhý v Hradci Králové 1897, třetí v Praze na Žofíně 1898, další v Českých Budějovicích. Byly založeny katolické politické strany: Křesťansko-sociální strana dělnická v Litomyšli 1894 a Katolicko-národní strana na Moravě 1896. Proti agresivitě protikatolických spolků byly zakládány spolky katolické: Jednoty katolických tovaryšů (59 jednot), Katolická omladina, Spolky katolického dělnictva československého.

Druhým důvodem bylo usnesení IV. sjezdu Křesťansko-sociální strany dělnické 21. a 22. srpna 1904 na Velehradě, ve kterém se uvádí, jak dělnické vrstvy lidu, zvláště průmyslové dělnictvo, trvale tělesně upadá, a navrhuje, aby se křesťansko-sociální spolky staraly i o zdravou zábavu pro své členy a zejména o organizovaný tělocvičný sport, a to zřízením tělocvičných odborů. Na základě tohoto usnesení byl založen v Brně v r. 1905 Přípravný výbor pro zřizování tělocvičných odborů pod vedením P. Jana Šrámka, předsedy Křesťansko-sociální strany moravskoslezské. Dá se tedy říci, že k myšlence pěstovat tělocvik ve vzdělávacích katolických spolcích na konci 19. století přivedli mladé katolíky sami Sokolové. Právě v této době se v Sokole projevovala protikatolická zaujatost, jež v některých místech přecházela až ve zjevné protináboženské nepřátelství. Toto jednání přivedlo katolíky smýšlející jinochy k osamostatnění v tělocviku, a to při katolických vzdělávacích spolcích. Stalo se tak v Praze r. 1896 a za šest roků také v Líšni u Brna. Za Prahou a za Líšní na Moravě vznikaly pak tělocvičné odbory i na venkově ve spolcích katolických tovaryšů a v křesťansko-sociálních jednotách, až došlo k jejich úplnému osamostatnění v tělocvičné jednoty orelské.

A tak prvních 45 nespokojenců se 14. března 1896 sešlo, aby založili tělocvičný odbor při Jednotě katolických tovaryšů v Praze, aby mohli cvičit, když v Sokole pro ně nebylo místa. Cvičilo se jen dva roky- do roku 1898. To byl první tělocvičný odbor založený při katolickém spolku. Od r. 1898 do 10. října 1909 odbor nepracoval, teprve v r. 1909 byla ustanovena "Křesťansko-sociální tělocvičná jednota Orel pro Prahu a okolí". Založení jednoty se uskutečnilo na ustavující schůzi na Starém Městě na Anenském náměstí č. 209. Schůzi předsedal obuvnický tovaryš Albert Kotrba. První cvičení odboru začalo 28. března 1896. Předsedou jednoty katolických tovaryšů byl ThDr. Josef Burian, kanovník vyšehradský, a místopředsedou Karel Procházka, profesor náboženství. Praha získala primát v založení prvního tělocvičného katolického odboru a stala se prvním článkem historie katolické tělovýchovy. Členové křesťansko sociální strany byli přesvědčeni o nutnosti aktivního postoje k tělesné a duchovní výchově člověka nejen proto, že Sokol neposkytoval katolickým věřícím možnost plného rozvoje, ale protože tělesná výchova pěstovaná v křesťansko sociálních odborech posilovala jejich zdraví i náboženské sebevědomí, poskytovala

dobrou zábavu a jejich veřejná cvičení byla dobrou propagací pro stranu křesťansko sociální.

Zásluhou biskupa Eduarda Brynycha z Hradce Králové pokračoval obrodný proces katolického obyvatelstva i na přelomu století. On sám podporoval zakládání katolických spolků. V roce 1897 se konal sjezd katolíků v Hradci Králové a při něm na schůzi důvěrníků katolických spolků pronesli Josef Polák z Hradce Králové a Pavlík-Sychra z Českých Budějovic první myšlenky o pěstování tělocviku v katolických spolcích. Polák navrhoval zakládat tělocvičné odbory při katolických spolcích, Pavlík už od r. 1906 začal zakládat jednoty křesťansko-sociálního Sokola. A tak v r. 1907 byla založena první jednota křesťansko-sociálního Sokola v Rapticích u Kladna, pak v Netolicích, Sokol Puchmajer v Radnici u Plzně, Sokol Jirsík v Českých Budějovicích a později Sokol ve Sloupnici u Litomyšle. Josef Polák organizoval tělocvičné odbory při Všeodborovém sdružení křesťanského dělnictva. První odbor byl založen při pobočce v Hradci Králové v r. 1906.¹

1.2 Historie vzniku hnutí československého Orla v Čechách

Od 21. ledna 1900 existoval na Malé Straně v Praze Novohradské ulici katolický spolek “Patronát mládeže”, založený P. Sig. Ledochowskim, pozdějším děkanem arcibiskupské kapituly olomoucké. Spolek měl k dispozici velkou dvoranu a místnosti, stojící uprostřed velké zahrady. A právě do těchto místností byla dne 10. října 1909 svolána valná hromada první pražské křesťansko-sociální tělocvičné jednoty “Orel” pro Prahu a okolí. Schůzi zahájil a řídil zakladatel tohoto “Orla” ing. Bedřich Pospíšil, člen jednoty katolických tovaryšů, kde organizoval bývalé členy tělocvičného odboru, když odbor nepracoval. Zorganizoval kolem sebe hlouček zbylých členů z tělocvičného odboru a přivedl je do nového tělocvičného samostatného spolku, jemuž dal ve stanovách název “Křesťansko-sociální jednota Orel pro Prahu a okolí”. To byla první jednota orelská v Čechách. Správní výbor byl ve složení: starosta ing. Bedřich Pospíšil, místostarosta Josef Křenek, náčelník Václav Novotný a jednatel Jan Švec-Blanický.

¹ Ústřední list Orla, roč. 36, č. 1, rok 1997 s. 7

Za tři roky následovalo založení druhé, nové tělocvičné jednoty orelské, v Liboci u Prahy, a to 28. října 1912. Další křesťansko-sociální jednota vznikla na Vyšehradě 4. listopadu 1912, valná hromada se konala v hostinci „Nový koutek” v Botičské ulici; starostou byl zvolen vyšehradský kooperátor P. Alois Tylínek. Později tato jednota rozšířila svoji činnost i na Hořejší Nové Město pražské, takže se nazývala křesťansko-sociální tělocvičnou jednotou Orel pro Prahu II a VI. Tak vzniklo u nás v Čechách československé Orelstvo.

1.3 Orel či Katolický Sokol?

Na Moravě bylo dáno křesťansko-sociálním tělocvičným odborům jméno Orel. Na základě tohoto pojmenování se mělo rozhodnout na všeobecném katolickém sjezdu v Hradci Králové 31. srpna až 2. září 1909, zda má být v Čechách Orel nebo Katolický Sokol. Brzy po sjezdu na den sv. Václava, patrona české země, vznikla v Čermilově první jednota orelská v Čechách pod jménem “Orel Brynych”. Rozhodnutí o názvu padlo až na konferenci orelských a křesťansko-sociálních sokolských odborů 2. října 1910 v Hradci Králové, kdy byly přijaty návrhy Josefa Poláka: jméno “Orel”, společný kroj s Moravou s přídavkem čamar (černá a modrá barva), zrušení křesťansko-sociálních jednot Sokola a založení Svazu Orla pro království české. Křesťansko-sociální odbory Sokola se přeměnily na jednoty Orla. Na této poradě byl založen Svaz tělocvičných odborů pro východní Čechy, tak zvaná „Župa královehradecká”. Hlavním organizátorem této župy byl Josef Polák, který byl zakladatelem Orla v Čechách. Při jeho práci mu pomáhali Dr. Jan Šrámek a P. Štěpán Klupil, zakladatelé orelského hnutí na Moravě a Slezsku.

Členové křesťansko sociální strany byli přesvědčeni k aktivnímu postoji pro tělesnou a duchovní výchovu člověka nikoliv z důvodu, že jim to není v Sokole dovoleno, ale protože tělesná výchova pěstovaná v křesťansko sociálních odborech posiluje jejich zdraví i náboženské sebevědomí, poskytuje dobrou zábavu a jejich veřejná cvičení jsou dobrou propagací pro stranu křesťansko sociální.

1.4 Orlové v Českých Budějovicích a Plzni

Cesta Orla k úspěchům v Čechách nebyla lehká ani vděčná.. Nedůvěra, lhostejnost k tělocvičné myšlence, nápor ostatních spolků, neuvědomění širších vrstev katolického lidu a tudíž zachována přízeň Sokolu byly příčinou, že mnozí dokonce varovali před zakládáním orelských tělocvičných odborů. “Tím se tříští národ”, volali zaslepení i z katolické strany a bohužel i inteligence se chovala k Orlům velmi chladně. Hlavními průkopníky hnutí byli dělníci, kteří mají prvenství v Čechách i na Moravě v tom, že jsou zakladateli mohutného šiku Orelstva.

Počátky snah o založení katolických tělocvičných odborů v Českých Budějovicích se datují od r. 1907; v r. 1909 byl založen Katolický Sokol zásluhou Pavlíka-Sychry a v r. 1911 bylo jméno přeměněno na Orel -Jirsík v Českých Budějovicích. Starostou byl zvolen Pavlík-Sychra, později Alois Jakeš. Dobře prosperoval i Orel v Netolicích.

Veřejný náboženský život, náboženské přesvědčení a uvědomění katolického lidu na Plzeňsku na přelomu století velmi poklesly. První zmínka o Orlu je až z r. 1913, kdy na schůzi místní skupiny “Svazu české křesťanské sociální mládeže” byla tato skupina zrušena a z ní zvolen nový přípravný výbor tělocvičné jednoty Orla. Starostou byl zvolen Václav Malý, duchovním rádcem P. Antonín Havelka, kaplan. Tito lidé měli velkou zásluhu o založení Orla v Plzni.

2. PRVNÍ TĚLOCVIČNÉ ODBORY NA MORAVĚ

2.1 Vznik prvního křesťansko - sociálního tělocvičného odboru

První odbory se objevily v krajích s hlubokou religiozitou, protože tam byl protináboženský tlak Sokola největší. A tak začaly vznikat tělocvičné odbory na Moravě, ve východních Čechách na Královéhradecku a v jižních Čechách. První odbor byl založen v Praze, jak jsem již popsal v předcházejících kapitolách. Měl však krátké trvání a zůstal osamocen.

První křesťansko-sociální tělocvičný odbor byl neformálně ustanoven na schůzce členů 5. července 1902 při Katolické jednotě sv. Josefa v Líšni u Brna. Za iniciátora

se všeobecně považuje P. Metod Hošek, farář v Líšni. O rok později, v říjnu 1903, byl ustanoven tělocvičný odbor při Spolku katolických tovaryšů v Brně na popud tiskaře a dobrého sportovce Josefa Stříže. Brněnští vystoupili při veřejném cvičení v Líšni 1905 a 1906. Již tehdy použili cvičenci u triček modrého lemování a modrobílého pásu.

Druhým dalším místem na Moravě byl Zlín, kde vznikl tělocvičný odbor při Katolické jednotě cyrilometodějské zásluhou faráře P. Ignáta Nepustila. Brzy se do vedení odboru zapojil nový kaplan P. Emanuel Dvořák. Při prvním vystoupení se opět cvičenci představili v krojích s pásem a lemováním v modré barvě. V roce 1904 se konal IV. křesťansko-sociální sjezd moravsko-slezský, který zahájil období zvýšené aktivity, kdy vzrostl počet křesťansko-sociálních tělocvičných odborů, zvláště po osobní výzvě P. Jana Šrámka. V Brně 1905 byl vytvořen přípravný výbor pro zřizování tělocvičných odborů. 29. října 1905 vznikl odbor při Katolické jednotě ve Vyškově, předsedou se stal farář P. Bohumír Bunž, mezi jeho členy patřili kaplan P. Štěpán Klapil, Vojtěch Medek, Tomáš Skácel a prof. P. Gajdůšek. Při valné hromadě 10. února 1907 byl zvolen předsedou vyškovského odboru nadšený tělocvikář, funkcionář a organizátor P. Štěpán Klapil. 25. srpna 1907 právě Katolická jednota ve Vyškově uspořádala zahradní slavnost na oslavu jubilea arcibiskupa olomouckého Dr. Bauera, spojenou s veřejným cvičením za účasti tělocvičných odborů z Líšně, Zlína, Kroměříže (odbor vznikl 1907) a Vyškova. Dne 23. června 1907 při příležitosti cvičení v Panské zahradě svolal P. Š. Klapil společnou poradou všech tělocvičných odborů, jejímž cílem bylo sestavení stanov, cvičebních řádů, rozhodnutí o kroji a jméně.

Na Ostravsku byly založeny první tělocvičné odbory 24. února 1907, a to v Moravské a Polské Ostravě a v Michálkovicích. Počet nově vznikajících tělocvičných odborů začal stoupat. Do konce roku 1908 byly založeny nové tělocvičné odbory v Bystřici pod Hostýnem, 18. dubna v Olomouci, 12. července v Třebíči, dále v Dolních Kounicích, Hulíně, Chropyni, Kvasicích, Mokrovicích, Drnovicích, Dědicích a Švábenicích. V r. 1908 tak bylo založeno 17 tělocvičných odborů křesťansko-sociálních.

Na sjezdu tělocvičných odborů 5. července 1908 P. Š. Klapil seznámil účastníky s výsledky jednání s Orlem Slovinským, Katolickým Sokolem americkým,

Sokolem polským - organizacemi, které již v té době existovaly. Už na tomto sjezdu, stejně jako na V. sjezdu křesťansko-sociálním v Brně v dubnu 1908, podal P. Š. Klapil návrh, aby se tělocvičné odbory jmenovaly Orel, podle vzoru slovinské organizace, založené v roce 1906 vůdcem katolických Slovinců, Dr. Janem Evan. Krekem.

Roce 1904 byl založen tělocvičný odbor v Prostějově pod jménem Katolický Sokol podle olomouckého vzoru, ale v červnu 1909 byl přejmenován na Orel po návštěvě P. Š. Klapila, který nadšeně promluvil k mládeži o novém názvu „Orel“ pro křesťansko-sociální odbory. Náčelníkem odboru se stal František Přikryl, který brzy převzal vedoucí funkci v orelských tělocvičných odborech, když jej zemská tělocvičná rada Orla 23. dubna 1911 zvolila zemským náčelníkem a od r. 1912 říšským náčelníkem Orla. Byl jím zvolen ještě na 1. valném sjezdu Čs. Orla v Brně 1921 a jako náčelník Čs. Orla řídil Orelský všeslovanský slet v Brně 1922.

Druhou orelskou osobností, která vyšla z prostějovského Orla, je prostějovský farář P. Karel Dostál Lutinov, v této době již velmi známý básník Katolické moderny, spisovatel a novinář. Jeho orelské básně byly později vydávány pod názvem „Orlí fanfáry“. Nejznámější z nich, „Hoj, Orli mocných perutí“, se stala orelskou hymnou, kterou zhudebnil Josef Nešvera, ředitel dómského kůru v Olomouci.

2.2 Rok 1909 – zrození Orla

Ústředí tělocvičných odborů v Brně přihlédlo k návrhu P. Štěpána Klapila z roku 1908 a na jaře 1909 rozhodlo o názvu pro tělocvičné odbory při křesťansko-sociální straně - Orel podle slovinského vzoru. Předseda křesťansko-sociální strany P. Jan Šrámek vyhlásil oficiálně pojmenování tělocvičných odborů názvem „OREL“ na manifestačním křesťansko-sociálním sjezdu v Olomouci o svatodušních svátcích 31. května 1909, konaném v rámci I. všeobecného sjezdu moravských katolíků.² Ústředí tělocvičných odborů také na jaře rozhodlo o stejnokroji: Orli měli napříště nosit černé šaty a boty, bledě modrou košili, kožený pás s monogramem orla, čepici s modrou vložkou a šikmým pérem po straně. V tomto novém kroji vystoupilo 24 členů vyškovského odboru Křesťansko- sociálního Orla spolu s katolickými Sokoly

² Měsíčník Orel, roč. 38, č.4, rok 1999 s. 15

z Chropyně a 7 členy brněnského odboru na uvedeném I. všeobecném sjezdu moravských katolíků v Olomouci s P. Štěpánem Klapilem v čele. Vystoupení mělo u široké katolické veřejnosti veliký ohlas. Vznikaly nové tělocvičné odbory na Olomoucku a na Valašsku, všechny už pod novým názvem "Křesťansko-sociální tělocvičný odbor Orel".

Rok 1909 se tak stal rodným rokem Orla. V r. 1909 byl založen Orel v Uherském Hradišti, Holešově, Hejčíně u Olomouce a Bihuňovicích, na Valašsku ve Valašském Meziříčí, ve Vsetíně, Vizovicích a Valašských Kloboukách, na Lašsku ve Frýdlantu a v Novém Jičíně. Celkem bylo v roce 1909 na Moravě založeno 34 křesťansko-sociálních tělocvičných odborů Orel.

3. Zemské slety Orla

Oslavou činnosti Orla byly takzvané zemské slety, které měly ukázat smysl a jednotu této organizace. První zemský slet se konal 5. září 1909 ve Vyškově. Dopolední průvod, bohoslužba a cvičení proběhly bez problémů. Poslanec P. Jan Šrámek přednesl řeč o významu prvního orelského sletu. Poté se cvičilo jak v prostném cvičení, které svědčilo o dokonalé přípravě, tak i na náradí. Na sletu vystoupili cvičenci 36 odborů z Moravy a 1 odboru z Vídně. Slet měl však krvavou dohru. Po skončení programu odešlo několik členů z Němčic na Hané na prohlídku náměstí, kde probíhalo cvičení sokolské. Tam byli napadeni a vrátili se zpět zkrvavení. I při průvodu na nádraží byla jim uzavřena cesta a došlo k útoku na průvod. Muselo zasahovat četnictvo, aby bylo zabráněno další nerozvážné srážce. Přesto došlo k dalším srážkám, a to na nádraží. O tomto smutném zakončení sletu podrobně referovala řada českých novin. Nechtěným důsledkem pro útočníky byla naopak rostoucí popularita Orla - v roce 1909 bylo založeno 34 nových odborů. Ústředí tělocvičných odborů při Všeodborovém sdružení bylo změněno na Zemskou radu Orla, v jejímž čele stál P. Jan Šrámek. Její součástí byla Zemská tělocvičná rada. Zemským náčelníkem byl zvolen 23. dubna 1911 náčelník prostějovského odboru br. František Příkryl. Před druhým sletem uskutečnilo mnoho orelských odborů svá veřejná vystoupení. Největší veřejné cvičení bylo při cyrilometodějské slavnosti v Prostějově 26. června 1910 na nádvoří pivovaru, v němž byl zaměstnán František Příkryl. Také v Prostějově byl

uspořádán Sokolem „trucpodnik“ s četnickou asistencí. To byla však již poslední četnická asistence při hromadném cvičení Orla.

Druhý zemský slet Orla se konal 14. a 15. srpna 1910 v Kroměříži. V dopoledním průvodu ke mši svaté na náměstí přišlo 300 dorostenců v kroji, 300 Orlic vedených s. Skácelovou, náčelníci z Vyškova, a 1500 Orlů v krojích vedených náčelníkem Příkrylem z Prostějova. Odpolední průvod měl několik tisíc účastníků. Bylo předvedeno cvičení 600 mužů, 200 žen a 300 dorostenců. Kromě účastníků z Moravy, Slezska a Vídně byla přítomna i delegace Orla z Hradce Králové, vedená J. Polákem. Po úspěšném vystoupení nadšení mladí lidé zakládali další odbory Orla – na Moravě jejich počet stoupl o 38. Došlo také k velmi důležitému vyjasnění vzájemného poměru mezi Sokolem a vzrůstajícím se Orlem. Česká obec sokolská vydala prohlášení pro všechny své jednoty, aby se členové Sokola vůči bratrským Orlům chovali vždy slušně. Toto prohlášení mělo velký význam jak pro obě organizace, tak pro celý cvičící národ.

Třetí zemský slet Orla se konal v Kroměříži 11. srpna 1912. Pontifikální mši svatou sloužil opat Bařina ze starobrněnského kláštera augustiniánů. V mohutném průvodě pochodovalo 1 800 Orlů, 460 Orlic a 420 dorostenců. Průvodu se také zúčastnili delegáti Katolického Sokola amerického, Slovinského Orla a Chorvatského Sokola a delegace Orlů z východních Čech. Přítomno bylo 25 000 osob. Tento slet byl největší katolickou slavností z předválečné doby. Ukázal ale i na nedostatky v orelské výchovné práci. Zjistilo se, že Orlu už nestačí k životu být jen reakcí proti Sokolu, orelské hnutí si žádalo i přesné vymezení výchovných cílů jak náboženských tak i národních. Proto předseda Orla P. Jan Šrámek na katolickém sjezdu v Olomouci nařídil tříletou přestávku v pořádání sletů a stanovil nový úkol: Orel se má stát velkou organizací, která bude plnit cíle nejen sportovní, ale i výchovné.

Zemský svaz Orla v Čechách chtěl uskutečnit v Hradci Králové I. zemský slet Orla, který se měl konat 15. srpna 1914. Prostá cvičení P. R. Valy a V. Kadeřávka s Šetinovou hudbou byla vydána tiskem. Přihlásilo se 470 mužů, 305 žen a 150 dorostenců. Vypukla však první světová válka, která znemožnila konání sletu a způsobila, že rozvoj Orla v Čechách byl téměř zničen. Podobný osud měl i slovanský slet Orla na Moravě, připravovaný na 4. a 5. července 1915 do Kroměříže. Měl to být slet všeho Orelstva v Rakousku-Uhersku. Práce na sletových přípravách byly

zastaveny poté, kdy došlo k atentátu na následníka rakousko-uherského trůnu Františka Ferdinanda d'Este a jeho manželku. Tragická událost se odehrála 28. června 1914 v Sarajevu a stala se záminkou pro vyhlášení první světové války. Její vypuknutí mělo za následek téměř zánik orelského hnutí v Čechách a na Moravě. Muži rukovali na frontu a v zázemí zůstávaly jen ženy. Odbory postupně zanikaly. V roce 1917 zůstalo na Moravě jen 19 odborů s 884 členy.

4. HISTORIE ORLA

4.1 Období před 1. světovou válkou

Jak jsem se již zmínil v předcházejících kapitolách, v období před 1. světovou válkou se konaly tři zemské slety, a to: v roce 1909 ve Vyškově, 1910 v Kroměříži a III. zemský slet 1912 opět v Kroměříži. V Čechách se měl konat 15. srpna 1914 I. zemský slet, ale vypukla první světová válka, a proto se slet v Hradci Králové neuskutečnil. Během těchto let došlo k vyjasnění vzájemného poměru mezi Sokolem a Orlem. Členská základna Orelstva vzrostla a díky dobře připraveným sletům a jejich ohlasu na veřejnosti došlo ke společenskému uznání této organizace. V roce 1910 začal vydávat prostějovský farář Karel Dostál Lutinov jako přílohu prostějovského časopisu "Ječmínek" časopis Orel, který vycházel do 24. února 1912. Oficiální věstník Ústředí orelských odborů Orel začal vycházet počátkem roku 1913, redaktorem byl F. M. Žampach.

Statistika nám říká, že k 21. prosinci 1913 měl Orel na Moravě 250 odborů a v nich 4 110 mužů, 1 614 žen, 3 545 žactva a dorostu, 2 800 přispívajících členů, tedy celkem 12 079 členů. Zemský svaz Orla v Hradci Králové měl v roce 1913 48 odborů a v roce 1914 asi 2 000 členů. V nových volbách v roce 1914 byl zvolen zemským starostou Josef Polák, zem. náčelníkem Václav Kadeřábek a předsedou náčelnické rady P. Robert Vala z České Třebové. Do výboru byli zvoleni Alois Petr za Hradec Králové a Josef Menzl, učitel z Černilova. To byli největší aktivisté rodícího se Orla v Čechách. První světová válka 1914 měla za následek velké snížení počtu odborů a jejich členů – muži byli povoláni na frontu. Některé odbory dokonce zanikají.

4.2 Léta 1918 – 1922

Vznik Československé republiky 28. října 1918 a konec první světové války znamenaly pro Orla první obnovení a signál k další práci. Již 28. října 1917 starosta P. J. Šrámek svolal III. říšskou konferenci Orla do Brna. Sešlo se 48 delegátů a 17 členů rady a hostů. Účastníci konference konstatovali, že došlo k určitému uvolnění politického života, a tím nastala možnost obnovení Orla. Zároveň se přiklonili k myšlence vytvoření samostatného českého státu. Ve své řeči na třetí říšské konferenci dne 28. října 1917 v Brně o poválečných úkolech Orla prohlásil P. Jan Šrámek: *“ Orel byl vyvolán živelným, spontánním hnutím katolického lidu jako nutná složka osvětové práce a je tedy naprostou nutností i pro příští náš veliký kulturní rozvoj a zápas v našem národě, k němuž se protivníci přes naše varovné hlasy chystají a usilují už dnes. Musí býti proto obnoven! I proti nejprudším názorům protikatolického boje, jež by přišly, třeba býti připraven; i také zvláště tehdy, kdyby se uskutečnil společný náš národní ideál státní samostatnosti české, kdy sami bychom stáli proti českému pokrokářství, stálému to podněcovateli protikatolického kulturního boje. Přestavbu organizace budeme řešit až po válce, až dá Bůh, zase budou všichni doma a až vyjasní se velké doby poválečné. Nemáme dnes ani právo co měnit bez těch, co jsou na frontách a neznáme ještě poměrů, jaké nastanou po válce a jakých oprav a změn budou vyžadovat nové okolnosti a poměry. ”*³ Byl položen základní kámen první obnovy Orla, která začala v roce 1918, kdy opět začal vycházet časopis Orel, ve kterém se jasně projevuje touha po české samostatnosti.

Právě časopis Orel uvítal novou Československou republiku oslavným úvodníkem z listopadu 1918, z něhož je uvedeno: Se srdcem překypujícím nadšením, se slovy vřelých díků Všemohoucímu na rtech, četli jsme památný projev Národního výboru Československého, v němž se praví: *„ Lidé československý! Tvůj odvěký sen se stal skutkem! Stát československý vstoupil v řadu samostatných kulturních států světa! Národní výbor, nadaný důvěrou veškerého lidu československého, přejal jako jediný oprávněný a odpovědný činitel do svých rukou správu tvého státu.*

Lide československý, vše, co podnikáš, podnikáš od tohoto okamžiku jako nový člen

³ Měsíčník Orel, roč. 38, č. 7-8, rok 1999 s. 18

*velké rodiny samostatných národů. Novými činy v těchto chvílích zahajují své nové a bohdá slavné dějiny tvoje. Nezklaheš očekávání celého kulturního světa, který se žehnáním na rtech vzpomíná tvých slavných dějin, jež vyvrcholily v nesmrtelné výkony československých legií na západním bojišti a v Sibiři. Celý svět sleduje tvoje kroky do nového života, tvůj vstup do země zaslíbené. Zachovej štít čistý, jako jej zachovalo tvé národní vojsko: Československé legie. Nezapomínej národní kázně! Bud si také vědom, že jsi občanem nového státu nejen se všemi právy, nýbrž i povinnostmi!*⁴

Není divu, že po velké radosti z vyhlášení samostatnosti národa pokračovala činnost velkou aktivitou celého Orelstva.

Do Brna 5. ledna roku 1919 byl svolán sjezd delegátů orelských odborů, které byly rychle obnovovány po návratu vojáků z front. Konferenci zahájil starosta Orla P. Jan Šrámek, který nastínil nový program jednání. V programu bylo zahrnuto přebudování Orla, jeho osamostatnění, nový rozvoj a rozšíření na Slovensko a k Ukrajincům na východě ČSR. Na sjezdu bylo mimo jiné schváleno, že Československý Orel je samostatný ústřední spolek se sídlem v Brně a s působností na území celé Československé republiky. Byly navrženy nové stanovy, které byly schváleny ministerstvem vnitra 10. června 1919. Zavedeno bylo oslovení bratře a sestro. Změna barvy kroje z černé na olivově šedou byla schválena 11. ledna 1920. Velkým činem bylo přenesení orelské myšlenky na Slovensko. Během roku 1919 bylo založeno 50 jednot, do konce roku 1920 už jich bylo přes 100 a 26. října 1920 byla ustanovena v Novém Městě nad Váhom Zemská krajinská rada Čs. Orla na Slovensku.

Radost z nové svobody však netrvala dlouho. Katolictví nemělo po převratu v Čechách lehkou úlohu a pozice Orla, zásluhou nepřátelství se Sokolem, byla zvláště choulostivá. Výbor Sokola vydal 2. února 1919 velmi ostré prohlášení proti obnovenému Orlu. Prohlášení předsednictva Ústřední rady Orla z 13. února říká, že Orel bude i nadále trvat na svém programu křesťanské a národní výchovy. Mezitím však došlo k vážnému ohrožení mladé Československé republiky. Maďarští komunisté vtrhli v květnu 1919 na Slovensko, aby podle příkladu ruských bolševiků utvořili tzv. republiku rad. Vedení Orla se jednoznačně přihlásilo k podpoře ČSR. Orel vypravil z Brna dvě čtyry dobrovolníků, kteří odjeli na Slovensko bránit republiku.

⁴ Měsíčník Orel, roč. 38, č. 7-8, rok 1999 s. 18

V Brně vypukl komunistický puč a opět nastoupilo 300 ozbrojených Orlů, aby bránili Brno proti komunistům. Orli vykonávali strážní službu a poprvé spolu se Sokoly hlídali různé brněnské objekty.

Vystoupením proti maďarským i domácím komunistům si Orel vydobyl oprávněnou pověst státoprávní organizace. Za své zásluhy byl přijat do Poradního sboru pro tělesnou výchovu už v roce 1920. Orel byl uznán za organizaci podporující stát a národní zájmy a zrovnoprávněn s jinými organizacemi; vznikl prostor pro další rozvoj jeho činnosti.

V letech 1919 a 1920 bylo Orlu vytýkáno, že se nezúčastnil osvobození českých zemí z rakouské poroby. Orel provedl průzkumnou akci, při níž bylo zjištěno, že členové Čs. Orla bojovali i v ruských, italských a francouzských legiích a mnoho z nich bylo po válce odměněno za zásluhy o vznik ČSR. Avšak kulturní boj vrcholil. Pomocníkem Orla byla pouze, jediné strana lidová. Na Orla, jako avantgardu katolicismu, se vrhal kde kdo. A snad právě proto Čs. Orel rychle zvyšoval počty svých příslušníků a jednot. Sokol se opět také zapojil do kampaně proti náboženství a katolicismu vůbec. Byly to zřejmě těžké chvíle, ale Orel naopak sílil a rozrůstal se. Důkazem byl právě velkolepý slet v Brně 1922. Na I. valném sjezdu Čs. Orla, který se konal v Brně, byly schváleny jak organizační změny, tak nové stanovy. Zásadou bylo jednotné členství a jednoty nebyly samostatnými spolky, nýbrž pobočkami Čs. Orla. Řídícími orgány byly stanoveny valný sjezd, ústřední rada a župní rady, pomocnými orgány zemské rady pro ústředí a okrskové rady pro župní rady. Nové stanovy byly úředně schváleny výnosem ministerstva vnitra 29. prosince 1921. Valný sjezd rozhodl, aby Čs. Orel vstoupil do Svazu slovanského Orelstva a do Mezinárodní katolické unie tělovýchovy v Paříži.⁵ Všechno členstvo Zemského svazu přešlo do Československého Orla s ústředím v Brně. Tak bylo dokončeno spojení všeho Orelstva v jeden mohutný tábor.

Dne 10. dubna 1921 byla ustanovena východočeská župa, pojmenovaná Brynychova. Ke zřízení žup v celé organizaci Čs. Orla došlo v roce 1920-1921. V Čechách byla utvořena středočeská orelská župa, později pojmenovaná jménem

⁵ Měsíčník Orel, ročník 38, č. 12, rok 1999 str. 9

ing. Bedřicha Pospíšila, župa jihočeská si ponechala svoje předválečné jméno župa Jirsíkova a v západních Čechách byla zřízena župa v Plzni- župa Kozinova.

Brněnská župa byla v roce 1922 rozdělena na část západní-župa Sušilova a na část východní župa Sedláková. Boskovicko přijalo jméno slovinského Dr. Jana Evangelisty Kreka, politika a Orla. Na Hané vznikla župa sv. Metoděje. Župa Šilingrova byla na Hodonínsku a na Ostravsku župa Kadlčákova. Slovácko zaujímala župa Velehradská. Valašsko - Záhorská župa byla pojmenována po kardinálu Bauerovi a Vyškovsko po Štěpánu Klapilovi. Na Znojemsku župa Kosmákova a Třebíčí s Jihlavou župa Kubišova. Na Slovensku vznikly dne 6. listopadu 1920 župy: Záhorská župa Jána Holého, Malacky župa Radlinského, Trnava – župa Štefana Moyzesa, Nové město nad Váhom – župa Radlinského, po roce 1926 Jána Holého, Žilina – Hornopovážská župa Svetozára Hurbana Vojanského, Ružomberok – Podtatranská župa Andreje Hlinku, Nitranská župa Cyrilometodějská, Stredoslovenská Andreja Kmeťa v Bánské Bystrici, Východná župa Andreje Bernoláka v Prešově. Zahraniční župa rakouská ve Vídni, se skládala ze čtyř jednot.

Koncem roku 1922 vykazoval Čs. Orel podle zemí tyto počty jednot: Čechy 27 989, Morava-Slezsko 67 616, Slovensko 25 628, Podkarpatská Rus 28, Vídeň 918, celkem 122 182 členů a 1 110 jednot. Druhý řádný sjezd Čs. Orla se konal 1. května 1923 v Brně a byl sjezdem pracovním. Byly projednány problémy organizační, osvětové a tělovýchovné, vydány nové řády Čs. Orla a hodnoceny výsledky sletu Brno 1922.

Třetí řádný valný sjezd se uskutečnil 1. února 1925 v Brně; řídil jej starosta Orla a ministr Jan Šrámek. Na sjezdu byly projednávány návrhy na změnu stanov a organizační záležitosti. Konalo se také školení cvičitelů orelských v župních a ústředních kurzech, schopnější ženy a muži byli vysíláni do státních kurzů ministerstva zdravotnictví a tělesné výchovy: byly to odborné kurzy atletiky, her, plavání a tělovýchovy žactva. Výchova nových cvičitelů přinášela zvýšenou aktivitu do jednot a žup, jež se projevovala pořádáním veřejných cvičení jednot a okrsků, župních sletů téměř u všech žup v českých zemích. V roce 1928 k desátému výročí vyhlášení svobodného státu Československé republiky bylo slavnostně otevřeno 43 spolkových domů.

4.3 Kulturní boj vrcholí

Doba první republiky byla nejen dobou boje o politickou moc ve státě mezi několika politickými stranami, ale také dobou tříbení světových názorů. Proticírkevní a hlavně protikatolický předválečný boj vzplanul po skončení války s mnohem větší silou. Církev katolická se těžce bránila. Jejím pomocníky byly pouze lidová strana, Orel a organizace s nimi sdružené. Na Orla, jako avantgardu katolicismu, se vrhl kde-kdo. A snad právě proto Čs. Orel rychle posiloval počty svých příslušníků a jednot.

Kulturní boj v Československu se vedl zbraněmi tak nízkými a ubohými, jakých by se bylo možno nadít jen u národa nekulturního. Docházelo k vandalskému ničení soch a křížů, a to nejen venku na náměstích, ulicích, ale také uvnitř budov, v kostelích a kaplích, ve školách i jinde. Probíhalo surové zabírání kostelů, kaplí i far, při jejich obhajobě docházelo ke krvavým bitkám mezi útočníky a Orly – obhájci, časté krádeže v kostelích, odpadlická agitace před sčítáním lidu v ČSR: to byly příznaky těžké choroby, která zachvátila celý národní organismus. Také Sokol se plně zapojil do této kampaně a v Ústředním věstníku sokolském (XXII. roč. ze 6. května 1920) zakončuje jeden z mnoha výpadů proti církvi: „ *Proto jsme a musíme být proti náboženství vůbec a jsme a musíme být proti katolismu. Nastává konečné účtování s Římem.* “ Autorem článku byl Dr. Kunstovný. Jiný časopis „Tělocvičný ruch“, orgán Dělnických tělocvičných jednot, nabádal členy DTJ k vystupování z církve.

Byly to těžké chvíle, ale pro Orla to byla jak doba zkoušek, tak i vítězství. Mezi církevními představiteli a Čs. Orlem panovala dokonalá shoda. Někteří páni biskupové měli o Orla výrazný zájem, což se potvrdilo při sletu Čs. Orla v Brně 1922.

Velkou radost způsobil Čs. Orlu papež Benedikt XV. Do Říma byla uspořádána pouť asi 700 československých katolíků, mezi nimi bylo přes 100 Orlů. Oficiální orelská deputace byla představena sv. Otcí 8. října 1921. Vedl ji starosta Šrámkovy župy br. Dolanský, který podal sv. Otcí zprávu o orelské organizaci. V odpovědi Benedikt XV. poděkoval Orelstvu za slib věrnosti a za usilovné hájení svaté víry a katolických kostelů. Orly nazval „defensores fidei“ (obránci víry) a udělil celé orelské organizaci své požehnání. Bylo to uznání orelské činnosti nejvyšší hlavou církve a Orelstvo na to nikdy nezapomnělo. Čím prudší byly útoky proti Orlu, tím více

si katolický lid uvědomoval nutnost sdružovat se ve spolcích s katolickou výchovou. Od převratu v r. 1918 rostl počet Orlů a orelských jednot velmi rychle.

Z předválečných 250 odborů s 12.000 příslušníků bylo na Moravě a ve Slezsku k 31.12. 1918 obnoveno asi 90 odborů. K 31.12. 1919 bylo na Moravě 207 jednot, ve Slezsku 12, ve Vídni 5, na Slovensku 52, celkový počet příslušníků organizace asi 40.000. Stav v Čechách není znám. Za rok k 31.12. 1920 bylo v Čechách 156 jednot, na Moravě a ve Slezsku 379, na Slovensku 101, ve Vídni 4, celkem 640 jednot. Na I. valném sjezdu byl udán stav k 1. 6. 1921 762 jednot, sdružených ve 23 župách.

V roce 1920 vypravil Čs. Orel zájezd do Mariboru v Jugoslávii s 378 účastníky, z toho 18 z Vídně. Slet byl nazván prvním slovanským orelským táborem Slovinců, Chorvatů a Čechoslováků. Na sletu bylo jednáno o utvoření Svazu slovanského Orelstva. Slet sjednoceného Orelstva se měl konat v Brně roku 1922 jako II. slovanský slet Orla.

4.4 Slet v Brně 1922

Orelský slet v Brně, se měl stát II. slovanským sletem Orelstva. Přípravné práce byly vykonány již v r. 1921; byly pozvány příbuzenské organizace katolických tělocvičných svazů z Jugoslávie, Belgie, Itálie, Francie, Polska, Švýcarska a Katolického Sokola z USA. Na nově vybudovaném stadionu, jehož architektem se stal Jaroslav Syřišť, stály nádherné stavby, zdobené lidovými motivy. Byly vydány sletové pohlednice, plakáty, odznaky, nálepky. Socha "Borce s orlem na ramenou" (autorem byl mistr Fabiánek) byla umístěna na slavnostním nádvoří a Wernerova firma z Brna vyšila oficiální prapor Československého Orla podle návrhu akademického malíře Jana Koehlera. Hudební skladatel ThDr. Rudolf Šetina, profesor náboženství ve Vysokém Mýtě, složil hudební doprovod pro prostná cvičení všech kategorií a jeho "Sletové fanfáry" otevíraly celý slet, sletové dny a slavnostní akce. Šetinův pochod "Vzhůru, Orle slovanský" na slova Vladimíra Hornofa, prof. náboženství ve Vysokém Mýtě, je nejznámější orelskou písní a stává se pro krásný nápěv a stále platná slova novodobou hymnou Orla i v 90. letech 20. století.

Sletové slavnosti byly zahájeny v neděli 16. června 1922 slavnostním sjezdem ve dvoraně Besedního domu v Brně. Starosta Čs. Orla, ministr zdravotnictví ČSR,

prof. mon. Jan Šrámek, zahájil sjezd: „ *Dnes začínáme velký sletový měsíc, který zůstane navždy památným v dějinách Orelstva, ale také v dějinách celého křesťanského hnutí v našem národě*“. Přivítal všechny složky velké rodiny orelské, podkarpatsko-ruskou, slovenskou, moravskou a českou. Dále br. Šrámek pronesl památnou větu: „ *Orelstvo chce vždy pracovat k vítězství, a když nebude vítězit, bude vždy pracovat, aby zvítězilo*“.⁶ V neděli 30. června 1922 byl zahájen Den žactva a dorostu slavnostním průvodem, který trval hodinu: pochodovalo 2 892 žaček, 3 818 žáků, 2 420 dorostenek a 2 092 dorostenců. Mši svatou na sletišti celebrouval opat starobrněnského kláštera prelát Bařina.

Sletové dny vyvrcholily 12. - 15. srpna 1922. Začaly mezinárodní závody gymnastů. Konal se manifestační sjezd katolického studentstva. Neděle 13. srpna byla hlavním sletovým dnem. V osm hodin ráno již lemovaly chodníky města davy lidí a očekávaly průvod Orelstva a jeho hostů městem. Průvodu se také zúčastnili orelští legionáři. Po svěcení praporů složilo Orelstvo slib zdvižením pravice a hromadným „Slibujeme!“ skončily dopolední slavnosti. Nedělní odpoledne bylo vyvrcholením sletu. Devadesát tisíc diváků obsadilo tribuny. Následovalo cvičení všech účastníků sletu, jak v prostných a cvičení družstev na náradí, tak i složité cvičení 140 vojáků s puškami. Následovala vystoupení zahraničních účastníků. Zlatým hřebem neděle a celého sletu byla skladba mužů. V pondělí 14. srpna následovalo cvičení studentstva. Vystoupili Francouzi, Slovinské Orlice, Švýcaři, Belgičanky, Chorvati, Slovinci a Katol. Sokolové z USA. Toho dne končily nárad'ové a lehkootletické závody.

Čtvrtý sletový den, úterý 15. srpna, patřil národopisu, lidovým krojům a obyčejům. Soubory předvedly ukázky lidových zvyků. Brněnský slet Československého Orla 1922 znamenal pro organizaci velký úspěch doma i v zahraničí. Po sletu nastal velký rozmach tělovýchovné i kulturní činnosti. Pořádaly se veřejná cvičení, župní slety, byly budovány stadiony a hřiště, stavěny se Orlovny a Katolické a Lidové domy. Brněnským sletem se dostal Čs. Orel do podvědomí české veřejnosti, dokázal, že je silnou složkou naší společnosti a že se s ním musí jednat jako s rovnoprávným partnerem v československé tělovýchově.

⁶ Časopis Orel, č. 8, rok 1922, s. 152-155

4.5. Období mezi dvěma slety

Dne 1. května 1923 se konal v Brně II. řádný sjezd Čs. Orla. Byl to sjezd pracovní, kde se projednávaly problémy organizační, osvětové a tělovýchovné. Byly vydány nové řády Čs. Orla, nové žakovské a členské přihlášky a legitimace, aby mohla být provedena řádná kontrola stavu členstva.

Při volbách byli zvoleni: starostou mon. Jan Šrámek, generálním tajemníkem a zemským starostou moravskoslezským v Brně JUDr. Ladislav Daněk, zemským starostou v Čechách Jakub Filip. Orel ve Vídni dosáhl schválení svých stanov 1. dubna 1921 a téhož roku utvořil Zemskou radu rakouskou. V roce 1923 vychází první čísla časopisu Orelská osvěta a Tělesná výchova.

III. řádný valný sjezd Čs. Orla se konal v Brně 1. února 1925, řídil jej starosta Orla a ministr Jan Šrámek. Na sjezdu byly projednány návrhy na změnu stanov a záležitosti organizační. Při volbách změny nenastaly. Po volbách se ve větší míře začalo konat školení cvičitelů v župních a ústředních orelských kurzech, schopnější ženy a muži byli vysíláni do státních kurzů ministerstva zdravotnictví a tělesné výchovy.

Na IV. řádném sjezdu Čs. Orla v Brně dne 17. října 1926 bylo přijato usnesení, že příští stanovy mají být vypracovány na základě správních jednotek. Vynecháním zemských rad v Brně, Praze a Bratislavě se stane organizační zřízení v Orlu dynamické a aktivní. Výchova nových cvičitelů přinášela zvýšenou aktivitu jednot a žup, jež se projevovala pořádáním veřejných cvičení jednot a okrsků, župních sletů téměř u všech žup v českých zemích.

Po velkém úspěchu orelského sletu v Brně 1922 se začalo v náčelnických radách uvažovat o dalším sletu Orla. Velkou příležitostí byl svatováclavský slavnostní rok 1929, který bude jubilejním rokem tisícího výročí od mučednické smrti sv. Václava 28. září 929 ve Staré Boleslavi. Ústřední rada Čs. Orla rozhodla 11. prosince 1927 svolat začátkem roku 1928 mimořádný valný sjezd Orla, aby rozhodl o konání sletu. Tento mimořádný sjezd se konal 8. ledna 1928. Řešily se otázky jak finanční, tak organizační a tělovýchovné. Členové ústřední rady počítali se zahraničními hosty, s uskutečněním závodů slovanského Orelstva a mezinárodních závodů Unie katolické tělovýchovy. Starosta Dr. Jan Šrámek zdůraznil velký národní až světový rámeček, do kterého budou tyto slavnostní dny v Praze zasazeny. Svatováclavské milénium bude

slaveno celonárodně pod patronací československé vlády. Orlům připadá povinnost stát se svatováclavskými duchovními rytíři, kteří osvědčí své rytířství provedením slavného sletu, aby se povznesla sláva československého jména na celém světě. Byly zahájeny intenzivní přípravy.

4.6 Svatováclavské dny Orelstva v Praze 1929

Těchto dnů se zúčastnili Chorvaté, Belgičané, Francouzi a Němci. Přijelo také 120 Čechů z Volyně i výprava anglická. Delegaci Slovinců doprovázel biskup Jeglič a z Polska přiletěl kardinál Hlond, který doprovázel 900 Poláků. Večer 3. července přijel do Prahy jugoslávský ministr Dr. Ant. Korošec, arcibiskup záhřebský Dr. Bauer, Lvovský arcibiskup Dr. Theodorovicz a pařížský biskup Dr. Chaptal. Hlavní sletové dny byly 4. - 6. července 1929. První den se uskutečnily závody žactva, mezinárodní gymnastický devítiboj a orelské závody mužů a žen. Na hřišti SK Slávie se konal mezinárodní atletický pětiboj a všeobecný lehkotletický závod jednotlivců. Celkem bylo zorganizováno 15 různých závodů, kterých se zúčastnilo 2 187 mužů a žen. V předvečer prvního dne Národní divadlo uvedlo pro hosty Prodanou nevěstu a v Obecním domě byla polská akademie, ve které kardinál Hlond sdělil pozdrav od v. Otce, od něhož přicházel. Legionáři vykonali pouť ke hrobu sv. Václava, při níž arcibiskup Kordač posvětil nový prapor katolických legionářů.

Druhý den, 5. července, na náměstí krále Jiřího na Královských Vinohradech byla sloužena polní mše svatá. V 9 hodin vyšel průvod z Vinohrad, odtud kolem Muzea a sochy sv. Václava na Václavské náměstí pokračoval dolů k Národní třídě. V čele za jízdní policií jel v autě náčelník Čs. Orla Metoděj Večeřa. Průvod překročil Vltavu po Karlově mostě a na Malostranském náměstí byl ukončen; jeho účastníci však pokračovali v cestě na stadion. Ve 14:30 hodin přijel na stadion prezident republiky T.G. Masaryk za doprovodu orelské jízdní čety. Byl přivítán J. Šrámkem a Leinerem. Cvičení zahájili muži a to cvičením prostných. Následovalo přivítání pana prezidenta trojnásobným zvoláním cvičenců "Zdar!", což bylo signálem k bouřlivým ovacím. Nástup žen a jejich perfektní cvičení mělo ještě větší úspěch než cvičení mužů. Po ženách nastoupilo vojsko, které předvedlo ukázkou ranních půlhodinek a překážkový závod se střelbou. Vojáky vystřídali lehčí atleti, soutěžící mezinárodních závodů,

s ukázkami běhu na 3 000 metrů. Posledním číslem bylo zvláštní vystoupení orelských žup "Rozmach Orla". Sestavami byl znázorněn počátek Orla, jeho rozmach, období před první světovou válkou, úpadek za války, poválečná obnova a jeho nový rozmach po válce. Sestava končila průvodem praporů do středu stadionu a svatováclavským chorálem, k němuž se připojili i diváci na tribunách. Bylo to nádherné rozloučení s tímto slavnostním dnem.

Sobota 6. července byla zahájena slavnou mší svatou ve Svatovítské katedrále. Po ní následovaly sjezdy a schůze různých odborových a politických organizací. Odpoledne pokračovalo druhé cvičení na Strahovském stadionu, které bylo narušeno bouří a deštěm. Bylo předvedeno zvláštní vystoupení nazvané "Tři doby země české". Cvičící muži i ženy symbolicky představovali příchod Cyrila a Metoděje na Moravu, naznačili boj příchozího křesťanství, dobu sv. Václava, vítězství kříže, další dobu poroby a konec obrazu oslavil vítězství lidu za první republiky. I za deštivého počasí se cvičilo a cvičenci byli odměněni bouřlivým potleskem. Pořadatelé museli před vystoupením žen vyhlásit půlhodinovou přestávku z důvodu silícího deště. Když začaly ženy cvičit, počasí se opět zhoršilo, ale ženy i přes povel přerušit cvičení své vystoupení dokončily. Vystoupení mužů bylo odvoláno. Ale zpěvem "Vzhůru, Orle slovanský" si cvičenci vynutili nástup a za deště provedli nástup i celé cvičení. Obecenstvo nadšeně zdravilo vytrvalce, pozdravil je i starosta Orla a prezident Mezinárodní unie Felix van de Kerchove. Večer 6. července pořádal starosta Dr. Šrámek velkou recepci na počest reprezentantů Orla a zahraničních delegací. Pražské jednoty pořádaly ve svých obvodech řadu zábavných podniků.⁷

Neděle byla národopisnou slavností. Průvod krojovaných skupin byl zahájen v 9 hodin z Vrchlického sadů. V čele jela orelská jízda se 138 jezdci podle krajů. Významnou skupinu tvořila Jízda králů z Vlčnova. Pohled na různorodé kroje v takovém množství byl úchvatný. Na 2 000 Orlů a Orlic v orelských krojích uzavíralo tuto nádhernou podívanou. Dr. Šrámek v Brně 21. září při slavnostní večeři pronesl děkovnou řeč, ve které vyzvedl úspěšný výsledek sletu po stránce tělovýchovné a duchovní a poděkoval všem, kteří se o tento úspěch zasloužili. "V celém našem životě musíme bojovat velký zápas, který bude trvat snad po celé generace, který my

⁷ Měsíčník Orel, roč. 38 / 1999, č. 11, s. 10

neskončíme a který předáme svým následovníkům". Orelský slet v Praze byl projevem lásky k národu a církvi.

Redaktor Vladimír Kučera vzpomíná na Svatováclavské dny Orelstva v Praze s nadšením jak se v roce 1929 hlavní město proměnilo v jedno mohutné národní hlediště, které bylo svědkem orelské síly, sebevědomí, tělocvičně-technické vyspělosti, vypětí orelské obětavosti, přesvědčujícím projevem pravé lásky k národu a církvi. Brněnský Orelský slet v roce 1922 byl nádherným květem na rozrůstající se koruně mladého orelského hnutí. Pražský orelský slet v roce 1929 byl již neobyčejně významným mezníkem v historii hnutí, tak důležitým, že pro další náš život jej můžeme směle stanovit jako začátek nového vývoje orelské práce organizační, kulturně-tělovýchovné. V neposlední řadě byla výrazným pokrokem i kladem přímo radikální změna názorů převážné většiny našeho národa na orelské hnutí. Pražským sletem definitivně skončilo ono údobí „temna“, kdy byl Orel označován za něco méněcenného a bezvýznamného. Česká veřejnost i tisk začalo správně chápat a ctít náš program a naši práci.⁸

Svatováclavské dny Orelstva zůstaly však posledním sletem Čs. Orla s velkou zahraniční účastí členů Unie. Plánované a již plně připravené a schválené slety Orla 1939 a 1949 nebyly uskutečněny. V roce 1939 začalo pronásledování Orla německými nacisty a v roce 1949 již byl Orel zakázán komunisty. Tak skončila éra sletů Československého Orla.

5. OREL PŘED MNICHOVSKOU DOHODOU A PO NÍ

5.1. Orelský protinacistický odboj

Již v roce 1929 začalo jednání mezi Orlem a Svazem čsl. důstojníků o problému branné výchovy. Obě organizace se shodly na tom, že branná výchova je velmi důležitá pro muže a ženy. Šrámkova župa v Olomouci uspořádala první kurs branné výchovy ve spolupráci s vojenským velitelstvím v Olomouci. V roce 1932 zavedl Čs. Orel jako první ze všech tělovýchovných spolků povinnou brannou výchovu

⁸ Časopis Orel, rok 1939, č. 13-14, s. 144-148

ve svých jednotách. Na návrh B. Kostelky se začal organizovat závod o odznak zdatnosti, a to od 18 let odznak bronzový, od 29 let stříbrný a od 37 let odznak zlatý.⁹ Poté, co v roce 1933 Hitler uskutečnil v Německu puč a nastolil fašistickou diktaturu, byla v ČSR v orelských organizacích věnováno čím dál tím větší pozornost branné výchově. Předsedou komise pro brannou výchovu v Čs. Orlu byl jmenován F. Leiner; tělovýchovná činnost tak probíhala souběžně s brannou výchovou. Pan prezident T. G. Masaryk 17. listopadu 1935 ohlásil, že se vzdává prezidentského úřadu. Na jeho místo nastoupil již 18. prosince 1935 Masarykův věrný spolupracovník Dr. Eduard Beneš. Napětí vzrůstalo, německá vláda na jaře 1935 zavedla všeobecnou brannou povinnost mužů od 17 let do 35 let, čímž se zvýšil stav německé armády ze 100 000 na půl milionu mužů. To vedlo k obavám o udržení míru v Evropě. Orel nadále pořádal různá branná cvičení a závody pod heslem „Branností za víru a vlast“. V roce 1937 1. července byl vydán zákon o provádění branné výchovy č. 184 Sb. Branná výchova, prováděná Orlem již od roku 1932, nabývá zákonné normy. Roku 1938, kdy již bylo zřejmé, že se přibližuje válečný konflikt, Orel využíval všech možností, aby zvýšil aktivitu své práce, a to jak tělovýchovné, sportovní, tak i osvětové a především branné a organizační. Koncem září 1938 politické napětí ve vztahu s nacistickým Německem vrcholilo. V Sudetech docházelo ke konfliktním situacím mezi Němci a Čechy, které vedly k přestřelkám. Náčelník Čs. Orla Dr. V. Jílek 22. září vyhláší v rozhlase výzvu k členům zapojit se do práce pro vlast a národ; a Leiner 23. září vyhláší pohotovost všeho členstva od 17 do 50 let. Ten den československá vláda vyhlásila mobilizaci. Konference čtyř států - Anglie, Francie, Německa a Itálie konaná 29. září v Mnichově postavila Československo před ultimatum: vydat Německu pohraniční kraje s německým obyvatelstvem. Zpráva byla čsl. vládě doručena 30. září 1938 a po velmi složité poradě s prezidentem Dr. E. Benešem rozhodla vláda požadavky mnichovské dohody přijmout. Co to znamenalo pro Čs. Orla? Orelstvo ztratilo dvě moravské župy a to Stojanovu-Zábřeh a Křížkovského-Opava, 160 jednot v Čechách a na Moravě a 15.293 členů. Na Slovensku Orlové ztratili 24 jednot s 6.376 členy. Přes tuto ztrátu se věřilo, že zbylá část republiky bude nadále žít svým svobodným životem. Prezident, předseda vlády i ministr národní obrany vyzvali lid ke klidu a k naději do budoucna.

⁹ Měsíčník Orel, roč. 38/1999, č. 12, s. 9

Leiner a Fanfrdla vydali výzvu k Orelstvu, že nepřítel nám sice způsobil krutou ránu, ale nedokázal zničit naši víru; dosavadní spojenci ČSR Anglie a Francie prohlašovali, že obětováním sudetských oblastí Německu zachránili evropský mír. Prezident republiky Dr. E. Beneš se po Mnichově 5. října 1938 vzdal prezidentského úřadu a odjel do města Chicaga v Americe, kde přednášel na univerzitě. Prezidentem se stal Dr. Emil Hácha, který se marně snažil vzdorovat tragickému vývoji. Při jednání s Hitlerem v Berlíně podlehl psychickému nátlaku a 15. března 1939 podepsal souhlas s okupací českých zemí hitlerovskými vojsky. V Praze dne 16. března byl podepsán výnos o zřízení Protektorátu Čechy a Morava. V roce 1940 vytvořil Dr. Eduard Beneš v Londýně československou emigrantskou vládu, v jejímž čele stál až do roku 1945 Dr. Jan Šrámek, předseda Československé strany lidové a zároveň starosta Čs. Orla. Zřízení Slovenského štátu na Slovensku a zabráním Podkarpatské Rusi Maďarskem znamenalo v těchto oblastech konec Orla. Češi byli ze Slovenska vypovězeni a stěhovali se domů, do Němci zřízeného protektorátu. Loučení nebylo bratrské, ale proběhlo bez krve a násilí. V protektorátu Orel hned nebyl zrušen, ale musel rozpustit branné oddíly a odevzdat zbraně. To bylo nařízeno výnosem ministerstva vnitra ze dne 29. března 1939, č. 17 281, a tím také byla branná výchova v Orlu ukončena.

Činnost Orla však dále pokračovala a 20. srpna 1939 se konala na Sv. Hostýně orelská pouť pod heslem „Zůstaň matkou lidu svému“. Účast byla odhadnuta na 60 000 lidí, mši svatou celebroidal P. Fanfrdla, kázání pronesl univerzitní prof. ThDr. Josef Hlouch, pozdější biskup v Českých Budějovicích. V květnu byl slavnostně otevřen Katolický dům v Mutěnicích a v Semtíně u Pardubic se konalo IX. mistrovství mužů Orla v lehké atletice. Národní duch Orelstva byl posilován z Londýna, odkud se v rozhlasovém vysílání ozval Dr. Jan Šrámek se svatováclavským poselstvím k českému národu. 15. listopadu byl vysílán jeho projev k prvnímu výročí popravu českých vysokoškolských studentů 17. listopadu 1939 a uzavření vysokých škol. Mluvil také 25. prosince 1940 k vánocům a k Novému roku 1941. V roce 1940 16. května přijal Jeho Eminence Karel kardinál Kašpar, arcibiskup pražský a primas zemí Koruny české, ve zvláštní audienci starostu Orla F. Leinera a vzdělavatele P. Dr. Augustina Schuberta. Pan kardinál s pohnutím vyslechl projevy oddanosti a prohlásil, že Orelstvo pro své poslání je zvlášť blízké jeho srdci. Po pouti na

Sv. Hostýně v roce 1940 gestapo zatklo P. PhDr. A. Schuberta, který zahynul v koncentračním táboře. Osvětová činnost byla oslabena. V květnu 1941 byl gestapem zatčen a vzat do vazby MUDr. Vojtěch Jílek, náčelník Orla od roku 1936. Ve dnech 26. a 27. července 1941 se konalo poslední mistrovství Orla v lehké atletice mužů a dorostu na Andrově stadiónu v Olomouci. Dne 30. září 1941 byl v brněnských Kounicových kolejích pod obrazem sv. Václava zastřelen náčelník Orla MUDr. V. Jílek, který osobně řídil odboj proti nacistům v Čs. Orlu; zároveň pracoval v odbojovém hnutí Obrana národa. I čtyři členové parašutistického oddílu, Kubiš, Gabčík, Bublík a Valčík, kteří uskutečnili atentát na Heydricha 27. května 1942, byli členy Orla. Mnoho Orlů bylo zatýkáno, vězněno v koncentračních táborech a i popraveno, ale Československý Orel v této těžké zkoušce obstál. Těžkou ranou bylo zastavení činnosti Čsl. Orla na Moravě, které se stalo výměrem policejního ředitelství v Brně ze dne 30. listopadu 1941, čj. 7 256/I s příkazem, že jmění se zajišťuje, spolkové domy a úřadovny se uzavírají.

Tímto výměrem však nebyla dotčena činnost Orla v Čechách, a tím bylo možno učinit určitá opatření rázu hospodářského. Teprve 30. září 1942 K. H. Frank v zastoupení říšského protektora výměrem ze dne 23. září 1942 rozpustil „Tělocvičný svaz Orel“ a vyhlásil zabavení jeho majetku s odůvodněním, že činnost Orla byla říši nepřátelská.

5.2. Atentát na Heydricha

Odboj Československého Orla v období nacistického teroru za nástupu Reicharda Heydricha na místo zastupujícího říšského protektora 27. září 1941 nebyl bez odezvy. R. Hendrich jasně naznačil ve svých projevech konečné řešení tzv. „české otázky“. Velkogermanská říše měla sahat hluboko do Ukrajiny a Ruska, přičemž východoevropské národy měly sloužit jako pracovní báze při jejím budování. Český národ měl být ze středoevropského prostoru vystěhován do východní a severní části Ruska, kde by zastával funkci odborných pracovníků a dělníků. Skupina Čechů, i když rasově přijatelná, ale protigermánsky smýšlející, byla pro Německo nejhorší variantou. Do této kategorie byli zařazováni příslušníci inteligence, národnostně uvědomělé

složky společnosti, představitelé církví, sokolské a orelské hnutí včetně politických skupin levicového tažení.

Z výše popsaných důvodů nebylo vůbec náhodou či nedopatřením, že mezi prvními orelskými odbojáři byl po Heydrichově příchodu popraven právě již zmiňovaný MUDr. Vojtěch Jílek, náčelník Čs. Orla, který osobně řídil odboj proti nacistům. Statečně snášel útrapy a mučení během výslechů gestapa, aniž promluvil nebo zradil své spolupracovníky. Hrdinským obětováním zachránil stovky životů bratří před zatčením a jistou smrtí.

V Británii byla zformována Čs. samostatná smíšená brigáda. Tato brigáda však ze začátku nijak do boje s nepřítelem nezasahovala ale probíhal výcvik pro nasazení v týlu nepřítele. Do tohoto cvičení byl také zařazen Jan Kubiš, který nahradil zraněného Karla Svobodu. Byla vytvořena skupina Antropoid ve které mimo Jana Kubiše byli Josef Gabčík, Josef Bublík, Josef Valčík, Adolf Opálka, Jan Hrubý a Jaroslav Švarc. Čtyři ze sedmi čs. parašutistů byli členy Čs. Orla a to rotmistr Jan Kubiš, četař absolvent Josef Bublík, rotmistr Josef Gabčík a rotmistr Josef Valčík. Skupina byla vysazena spolu se skupinami Silver A a Silver B v noci z 28. na 29. prosince 1941 u Nehvizd, asi 20 km východně od Prahy. Parašutisté byli vybaveni falešnými doklady, Kubišův průkaz zněl na jméno Otto Strnad. S pomocí odbojové organizace Jindra se dostali parašutisté do Prahy, kde našli úkryt v bytech členů této organizace. Zde se několik měsíců připravovali na svůj úkol. Rozkaz z Londýna k uskutečnění atentátu na Heydricha nebyl přes varování domácích odbojových skupin odvolán a nakonec byl také proveden. Dne 27. května 1942 krátce po půl jedenácté dopoledne v Praze-Kobylisích vrhl Jan Kubiš po selhání Gabčíkova samopalů na automobil říšského protektora Heydricha připravenou bombu a fašistického pohlavára smrtelně zranil. Oběma hlavními aktéry se v nastoleném zmatku podařilo z místa atentátu uniknout. Šťastně přestáli spolu se svými druhy Opálkou, Hrubým, Bublíkem, Valčíkem a Švarcem mohutnou policejní razii těsně po atentátu a v krátkém čase jim jejich pražští přátelé našli nový úkryt v kryptě pod pravoslavným chrámem sv. Cyrila a Metoděje v Resslově ulici (tehdy sv. Karla Boromejského). Zde však byli za přispění zrádce z jejich řad vypátráni. V ranních hodinách 18. června obklíčilo chrám 400 ozbrojených mužů z oddílu SS a gestapa.

V nerovném boji všichni členové skupiny Antropoid hrdinsky zahynuli. Za poskytnutí úkrytu pro atentátníky byli popraveni pravoslavný biskup Gorazd, kněz Vladimír Petřek a člen rady starších Sonnevend.

Smutné období heydrichiády však bojem v chrámu neskončilo. V období stanného práva byly popraveny stovky statečných lidí. Po vypátrání totožnosti atentátníků se fašisté krutě mstili i na zcela nevinných lidech, na rodině J. Kubiše a na rodinách, které jim poskytly třeba jen nepatrnou pomoc přímo v Praze. Dne 10. června byly vypáleny a srovnány se zemí Lidice. Lidický farář P. Josef Štemberka se statečně postavil za své farníky a s nimi také zahynul. V tom samém měsíci 24. 6. byla vypálena i obec Ležáky na Chrudimsku.

Hodnocení atentátu a událostí s ním spojených bývá proto často rozporuplné. Připomíná se fakt, kolik nevinných lidí zaplatilo za smrt jediného fašistického vraha životem. Ať už se díváme na uvedené události z různých úhlů, musíme si uvědomit, že Kubiš a jeho druhové nebyli autory plánu, ale jen vojáky, kteří se ctí svůj rozkaz a úkol hrdinsky splnili.¹⁰

Tvrdý a nelítostný úder proti odboji Čs. Orla postihl náčelníka župy Šilingrový br. Víta Příkaského, který organizoval odbojové hnutí na jižní Moravě v síle 700 orelských odbojářů. Byl gestapem zatčen 1. srpna 1941 a umučen 1. července téhož roku v koncentračním táboře Mauthausenu. Neprozradil ani jednoho ze svých spolubojovníků. Také Antoním Hrubý, náčelník Slovácké orelské župy velehradské, šel hrdě na popravě, aniž prozradil jediného člena odboje. Byl vězněn v Buchenwaldu, Dachau, Kounicových kolejích v Brně a popraven byl 21. března 1942 v Mauthausenu.¹¹

V průběhu heydrichiády a protinacistického orelského odboje v Čechách a na Moravě bylo popraveno a umučeno přes 400 Orlů a kolem 2 000 členů prošlo věznicemi a koncentračními tábory. Mnoho Orlů - vojáků opustilo tajně území protektorátu a různými cestami se dostalo do Francie a po její porážce v červnu 1940 do Anglie, kde byli začleněni do československé zahraniční armády. Orlové bojovali i na východní frontě, kde se začlenili do československého armádního sboru

¹⁰ Ústřední list Orla, roč. 34/1995, č. 2, s. 7

¹¹ Ústřední list Orla, roč. 34/1995, č. 3, s. 10

v Sovětském svazu. Všichni se těšili na vítězství a svobodu, která toužebně přišla v roce 1945. Orlové se těšili na novou obnovu své činnosti.

5.3 Orel po druhé světové válce v letech 1945 – 1948

Toto období bylo nejkratší, ale nejslavnější etapou orelské historie. Poté, co nacisté v září 1942 zakázali činnost Orla, odvezli Němci z ústřední kanceláře spisový materiál, archiv, knihovnu, kancelářské zařízení a nábytek podle některých zdrojů do Prahy. Tam se stopy ztrácejí.

Na konci války při bombardování Brna anglickými letci v listopadu 1944 byla budova Šrámkových domů na Francouzské ulici, kde sídlilo ústředí Orla, úplně vybombardována. Jak byly postupně osvobozovány kraje, započala v nich současně obnova jednot a žup Čs. Orla. Úředně byla činnost povolena ministerstvem vnitra 12. dubna 1946. Československý Orel svedl vítěznou bitvu o svou existenci a uhájil vlastní tělovýchovný program, budovaný na křesťanských zásadách. Na 200 000 orelských příslušníků naplnilo tělocvičny a hřiště. První vystoupením jednot před veřejností se stala oslava 75. narozenin starosty Orla, br. Dr. Jana Šrámka, které oslavil 11. srpna 1945. Oslavami prokazovalo Orelstvo velkou úctu a lásku svému starostovi, který i v tak pozdním věku pracoval jako předseda exilové vlády za svobodu národa.

Ale již v prvních dnech po osvobození se objevily snahy o sjednocení tělovýchovných a sportovních spolků v jeden organizační celek s názvem Sokol. Byl utvořen Ústřední národní tělovýchovný výbor, v jehož čele stál od počátku starosta Čs. obce sokolské, Dr. Antonín Hřebík. S agitací bylo započato i v orelské organizaci. V té době byl úředně prohlášen neplatným dekret o opatření z doby protektorátu a tím se stal také neplatným dekret o zrušení Čs. Orla. Br. Leiner vydal prohlášení, že rozpuštění Orla pozbývá platnosti a Orel obnovuje samostatnou činnost. Prohlášení bylo uveřejněno v novinách 24. května 1945 a tím bylo zcela jasné, že Orlové odmítají vstoupit do Ústředního národního tělovýchovného výboru. Započal tvrdý zápas o samostatnost Čs. Orla a boj za jednu z nejvyšších hodnot lidstva, za svobodu člověka v jeho rozhodování. Dne 6. června 1945 bylo do Prahy svoláno první zasedání

ústřední rady Orla. Bylo usneseno svolat vzdělávací školy, aby byli funkcionáři jednot a žup informováni o organizačních změnách, o požadavcích ústředního vedení a o průběhu slučovací akce v tělovýchovných a sportovních organizacích. Slučovací akce v jednotné tělovýchovné a sportovní organizace s názvem Sokol nebyla žádnou novinkou. Podobná akce proběhla i v letech 1938-1939. Jen důvody byly jiné. V roce 1939 byly sjednocovací pokusy zaměřeny na jednotnost po vzoru nacistických organizací (Hitlerjugend), po roce 1945 byla jednotná mládež přáním politické strany, která chtěla vychovávat mládež podle své komunistické ideologie, která byla nepřijatelná jak pro katolického Orla, tak pro národního Sokola, který si to v té době ještě bohužel nedokázal uvědomit.

Vedení Sokola v roce 1946 změnilo svůj postoj ke slučovacím snahám a přistoupilo na federativní sjednocení, tj. pro sdružení ve společném ústředí, přičemž by svéprávnost a samostatnost jednotlivých svazů zůstala zachována, nedotčena. To znamená, že bylo uznáno za základ řešení stanovisko Čs. Orla a Českého fotbalového svazu, které zastávaly od počátku slučovací akce v ÚNTV od května 1945. Přispělo k tomu i jasné vyjádření pana prezidenta Dr. Eduarda Beneše, který při návštěvě tělovýchovných funkcionářů 17. července 1945 upozornil, že i kdyby byly překonány všechny technické obtíže sjednocení, zůstanou tu podstatná rozdělení, pokud jde o ideová zařazení. Právě to se ze začátku projevilo u zdrženlivého stanoviska Orlů, u nichž byl vždy zdůrazňován spiritualistický a náboženský ráz jejich filozofie, který kontrastoval se svazy, u nichž byla přijímána za filozofický základ výchova materialistická, marxistická. A právě tento protiklad materialismu a spiritualismu chtěl Orel uplatnit a tím si zachovat samostatnost po stránce své celkové, zejména náboženské výchovy.

Dne 16. listopadu 1946 došlo k ustavující valné hromadě Československého tělovýchovného svazu. Byly schváleny stanovy, podle nichž vzniklo čtyřicet organizací tělovýchovných, sportovních, turistických a junáckých dobrovolnou dohodou s ČsTS, jehož konečným cílem měl být co největší rozvoj a zdokonalování tělesné výchovy ve všech jejích odvětvích, aby bylo zlepšeno tělesné zdraví, zvýšena duševní zdatnost a mravní ušlechtilost co nejširších vrstev lidu a aby národ Čechů a Slováků se ctí obstál

v mezinárodních utkáních a vystoupeních. Orel jako spoluzakladatel je podepsán na druhém místě.

Skončil druhý boj o existenci a samostatnosti Čs. Orla. Ministerstvo informací vydalo souhlas k vydávání časopisu Orel až 9. dubna 1946 a právě veřejnost si mohla v časopise přečíst jaký ideál hledal a chtěl dosáhnout Orel po druhé obnově své činnosti. Ideálem byl katolicky a národně uvědomělý, mravně ucelený, vysoce vzdělaný, tělesně zdatný a pro dobro národního společenství pracující člověk. Práce pro dosažení tohoto ideálu u největšího počtu občanů byla současně službou Bohu a národu. Kromě boje o samostatnost Orla ve slučovací akci, která se týkala hlavně činnosti tělovýchovné a sportovní, byly svedeny vítězně i další zápasy. Bylo podáno memorandum československé vládě v otázce sloučení kin a tlumočen požadavek aby svá kina i nadále provozoval Orel, protože mu slouží nejen jako prostředek hospodářský, ale především výchovný. Také v otázce orelského divadelního ochotnictví byl sveden boj o samostatnost. Výsledkem bylo, že jednoty mohou hrát divadla jako dříve. Dokonce se Orel účastnil příprav k vydání divadelního zákona. Také loutkářské ústředí projevilo velikou aktivitu od svého založení. Uspořádalo řadu školení a kurzů, z nichž kurzy v Červeném Kostelci a v Brně vynikly vysokou úrovní. Koncem roku 1947 bylo registrováno 214 orelských loutkových scén.

Orelské poutě na Sv. Hostýn byly nedílnou součástí aktivity organizace. Po několika letech brutálního zákazu orelských poutí vytryskly na Sv. Hostýně všechny prameny orelské síly. V letních měsících byla nejen zahájena veřejná cvičení orelských jednot, ale uskutečňovala se různá mistrovství v jednotlivých sportovních odvětvích. Například v Paříži 1947 se konalo mistrovství světa ve stolním tenise, které přineslo velké úspěchy barvám Československa. Mistrem světa se stal Bohumil Váňa odchovanec pražského Orla. Jednotlivé tělovýchovné organizace upravily vzájemné vztahy i po stránce ideologické. Největším problémem byly rozpory mezi Sokolem a Orlem od jeho založení. Snahou vzdělavatelů Čs. Orla proto bylo vysvětlovat veřejnosti, na jakých základech je postavena orelská tělovýchova, poněvadž poznali, že nejvíce nepochopení vycházelo z neznalosti. To byl začátek přesvědčovacích aktivit, které vedly k porozumění, toleranci a vzájemnému uznání. Pracovníci v oblasti tělovýchovy postupně dospěli k názoru, že tělesná výchova je nedílnou součástí

celkové výchovy člověka. A je-li výchova založena na zásadách antických, ateistických, socialistických či komunistických, které mají v této době možnost svobodného uplatňování a podporu svých vyznavačů ve společnosti, proč byla tato svoboda a podpora odepíraná věřícím občanům-Orlům, kteří postavili svou organizaci na světovém názoru křesťanském, katolickém, na jednotě života a náboženství, to znamená na prostoupení života jedince i společnosti zákony Božími. Budeme-li se držet demokratických zásad, tak demokracie je zárukou svobody učení a svědomí a náboženského vyznání, demokracie znamená závaznou spolupráci všech tvůrčích a vysoce mravních ideologií na výchově národa i výstavbě státu. Taková byla idea Orla ve spolupráci s ostatními organizacemi. Po tělovýchovné a duchovní stránce byly dokonale připraveny slavnosti Kroměříž 1948 a Praha 1949.

Přišly však únorové události 1948, kdy prezident Dr. E. Beneš přijal demisi ministrů národně socialistické strany, československé lidové a slovenské strany demokratické a podepsal jmenovací dekrety nových členů vlády. V čele nové vlády stál K. Gottwald, předseda KSČ. Mnoho československých občanů podepsalo přihlášku do komunistické strany, jako by český lid zapomněl, že svoboda člověka je nejvzácnější dar. Začaly nové procesy s lidmi, kteří nesouhlasili s komunistickým režimem. Následovaly desítky trestů na doživotí a popravy, jako za vlády německého nacismu. Samozřejmě ani Orel neunikl, a tak 30. září 1948 převzal ústřední kanceláře Čs. Orla Sokol a Státní bezpečnost. Činnost byla ukončena k 1. listopadu 1948. Výnos o zrušení Čs. Orla ke dni 15. března 1950 však nebyl nikdy nikomu z Orla vydán.

Zpráva, že Orel byl zrušen výnosem ministerstva vnitra ze dne 15. června 1948 je zajímavá. Nikdo o ní nevěděl, nikomu nebyla předána, až ve zprávě krajského soudu v Brně ze dne 27. června 1969 při zprávě o svědecké výpovědi Aloise Večeře (předsedy akčního výboru Orla) čteme: „Akční výbor Orla skončil svoji činnost kolem 1. listopadu 1948 a Čs. Orel byl zrušen podle výnosu Národní bezpečnosti ze dne 15. června 1950“.¹² Dle tohoto úředního prohlášení nám nezbyvá, než orientačně uvádět datum 15. června 1950 jako den zákazu Orla komunistickým režimem, i když fyzicky se stalo daleko dříve. Mnoho členů náčelnických rad a ústřední kanceláře bylo

¹² Měsíčník Orel, roč. 39/2000, č. 7, s. 15

odsouzeno k vysokým trestům, i řadoví členové byli zatčeni a odsouzeni. To vše za víru a oddanost svému národu.

6. LIDÉ PRONÁSLEDOVANÍ ZA SVÉ PŘESVĚDČENÍ

6.1 Padesátá léta 20. století

V padesátých letech se ve vězení octlo mnoho lidí právě za to, že byli vychováni ve zbožnosti a víře a tím se ve svém životě řídili. Zvláště pronásledováni byli duchovní a lidé, kteří se nemohli smířit se začínajícím komunistickým režimem, který chtěl vše řídit a určovat i způsob života. Režim zaměřil svou pozornost na mládež a hlavně na pedagogické pracovníky, vedoucí členy či cvičitele organizací jako byl Skaut, Junák a Orel. Mládežnické organizace, které vznikaly již před první světovou válkou, se snažily vychovávat mladé lidi k tělesné zdatnosti, ale i duchovní a mravní odpovědnosti. Mnoho čestných a pracovitých členů těchto organizací bylo uvězněno, aby se jejich vliv na mládež utlumil. Otřesným příkladem pronásledování byl případ dlouholeté členky a cvičitelky Orla, Růženy Penzové, kterou osud vězení také neminul. Paní Růžena Penzová, rozená Jakešová (dále jen paní Penzová), se narodila 26. října 1923 v rodině účetního Aloise Jakeše v Trhových Svinech u Českých Budějovic. Otec byl jeden z prvních zakladatelů Orla a i paní Penzová se stala v roce 1930 členkou Orla v Českých Budějovicích. V roce 1949 dne 4. března byla v 15 hodin zatčena a odvedena z kanceláře výpravy zboží ČSD v Českých Budějovicích, kde byla zaměstnána od října 1942. Tehdejší přednosta Oldřich Lenc vešel do kanceláře se slovy: „*Růženko, ti páni by chtěli s Vámi mluvit*“. *Byl vyděšen!*¹³ Dole před budovou čekalo osobní auto a dva civilisté ji zavezli domů, kde provedli prohlídku. Doslova převrátili v bytě, co se dalo. Růženě Penzové bylo tehdy pětadvacet let a nevěděla, že by se jí měli oni pánové legitimovat a ukázat povolení k domovní prohlídce. Ale asi i kdyby to byla požadovala, nebylo by to nic platné. Jak se zmiňuje: „*Byla zlá doba a sebrali mne bez zatykače*“.¹⁴ Když paní Penzovou odváděli z bytu, setkala

¹³ Penzová Růžena, písemné vzpomínky na pronásledování v 50. letech, Č. Budějovice 19. 1. 1990

¹⁴ Penzová Růžena, písemné vzpomínky na pronásledování v 50. letech, Č. Budějovice 19. 1. 1990

se na chodbě s mladším bratrem Jirkou, který podle dlouhých kožených černých kabátů nezvaných návštěvníků poznal, že jeho sestra je zatčena. Jako kdyby se vrátily dny války. Bratr vyrozuměl své dva další sourozence, Aloise a Karla. Jiří se musel vrátit do kasáren, protože byl na prezenční službě. Když přišel z vycházky, již u brány ho zadržela stráž a byl také uvězněn až do doby 17. srpna 1949, kdy proběhl soud; pro nedostatek důkazů udávané viny byl propuštěn. Ale do konce vojny byl převelen do Kladna do sléváren. Jako vojín to neměl vůbec lehké. Paní Penzovou převezli na policejní ředitelství na Pražské silnici, kde byla až do neděle a v pondělí byla převezena do budovy Krajského soudu v Českých Budějovicích. V Českých Budějovicích při výslechu bita nebyla, to až v Praze na takzvané „čtyřce“ v Bartolomějské ulici. Na cele v Č. Budějovicích se setkala s Vídeňáčkou paní Losertovou, paní Mikešovou, Slovenkou Kurcovou a konfidentkou Buřičovou. Tehdy byla u sboru nápravné výchovy vedoucí vrchní Barbora Mičanová a velitelka Maryna Klímová; obě se chovaly slušně. V roce 1949 ještě někteří lidé přece jen pohlíželi na politické vězně se soucitem. Vyšetřovací celu sdílela s Mařenkou Sosnovou z Horní Plané, kterou za pár dní převezli do Prahy na Pankrác, kde se opět spolu v květnu setkaly v jedné cele. Mařenka Sosnová byla obviněna v souvislosti s případem studenta Choce, který byl na Pankráci popraven.

6.2 Práce ve vězení

V budějovické věznici se dralo peří. Byla tam hrozná zima a jídlo, než doputovalo do druhého poschodí, kde byly ženy, bylo často již studené. Paní Penzová se dostala do krejčovské dílny „na švadlárnu“, kde ženy měly malá kamínka, na kterých si jídlo mohly přihřívát. Vězení v Českých Budějovicích byla vlastně čekárna na Prahu Pankrác.

6.3 Praha pankrácké vězení

Po svatodušních svátcích v úterý byla paní Penzová převezena vlakem na Pankrác do Prahy. Dostala se na celu číslo 74, která byla umístěna ve druhém patře nad

takzvanou „sekyrárnou“, kde Němci za války popravovali české vlastence. V prvním poschodí byli mladiství hoši. Na dvoře byla dřevěná budova zvaná „sáčkárna“, kde se lepily sáčky a také „patentkárna“, kde se upravovaly spínací patenty. Na Pankráci byli vyšetřovanci až do soudu a rozsudku pouze na celách. Na práci byli posíláni až po odsouzení. Jídlo v Praze proti Budějovicím bylo trochu lepší. Byl povolen balíček, což v Budějovicích povoleno nebylo. Druhý den ráno po převezení do Prahy ji velitel vězeňské služby odvedl do soudní budovy na Pankráci k soudci, který jí měl předat žalobu. Tehdy řekl: *„Bývá zvykem, že se komploti u mne setkají. Měl jsem je zde ve čtvrtek. Vám jsem nechtěl kazit svatodušní svátky, a tak jsem vás zavolal až dnes“*.¹⁵ Paní Penzová odpověděla: *„Pane doktore, vždyť já jsem již od 4. března 1949 ve azbě.“* On odpověděl: *„Ne, podle mne jste na volném vyšetřování“*.¹⁶ Když ji odváděl velitel věznice ze soudní budovy zpět do věznice, chtěli si ji převzít dva civilisté pražské StB. Ale velitel ji nedal, že ji musí předat zpět na ženské oddělení. Tehdy se na chvíli dostala do cely a řekla svým spoluvězenkyním, že ji chtějí odvést muži z Bartolomějské. Ženy se po sobě významně podívaly a Slávka Löwová ji podala prášek, aby si ho vzala a druhý schovala do kapesníku, až prý ten první přestane působit. Nevěděla, co to znamená a co ji čeká, ale ty ostatní ženy, které prošly výslechy na tzv. „čtyřce“, to dobře věděly.

6.4 Vyšetřování na „čtyřce“

Na vyšetřovně ji přivítali slovy: „Komu jste dávala fotografie?“ Odpověděla: „Nikommu“ a již poznala pádnou ruku na svém obličejí. A pak slyšela lichotivá slova: „Vy jste horší než vrah, vrah vraždí jednoho člověka, vy vraždíte celý národ. Dělnická třída s vámi zúčtuje, jako červa vás zašlápne, že nikdy nikdo nebude vědět, že jste kdy existovala“. Tato slova si paní Penzová pamatuje po celá ta léta až dodnes, a je to již více jak padesát let. Takové zážitky se nikdy nezapomínají. I přes hrubé jednání došlo ke komické situaci, která zachránila paní Penzovou od pokračování výslechu. Byla to plynatost střev ze stravy, kterou vyšetřovatel pokládal za stolicí, k níž došlo kvůli strachu z vyšetřování, což dohnalo vyšetřovatele ke slovům: „Ven“! Koloběh však

¹⁵ Růžička František, Vzhůru Orle slovanský, Hlas svědomí č. 31, 1998 s. 4

¹⁶ Penzová Růžena, písemné vzpomínky na pronásledování v 50. letech, Č. Budějovice 19. 1. 1990

nekončil, byla převedena do vedlejší místnosti, kde stálo u stěny několik lidí čelem ke zdi, než si je převzal zase jiný vyšetřovatel. Ten ale byl prý trochu slušnější. To jsou vzpomínky na takzvanou „čtyřku“.

6.5 Obvinění

V obžalobě paní Penzovou obvinili podle zákona č. 231/1948 Sb., §1 na ochranu republiky z velezrady v souvislosti s plzeňskou skupinou Alfa, která organizovala útky přes hranice. Žaloba měla číslo 774/1948. Ale během soudního jednání se obvinění přehodnotilo na paragraf §2 „sdružování proti státu“. Na cele byla po celý červen, kdy probíhal soud. Byla zde s již zmiňovanou Marií Sosnovou, která byla obviněna v souvislosti s činem studenta Choce, obžalovaného za usmrcení majora Šrama, který prý měl na svědomí smrt ministra zahraničí Jana Masaryka. Údajně se pět studentů rozhodlo, že major musí zemřít a losovali, na koho vyjde vykonání trestu. Los vyšel na studenta Choce. To se paní Penzová dozvěděla od Marie Sosnové.

6.6 Soud a rozsudek

Soud probíhal 28. a 29. června 1949. Protože paní Penzová byla nemajetná a nemohla si zaplatit advokáta, byl jí přidělen obhájce „ex offio“, který k ní přišel až v soudní síni, představil se jako její obhájce a požádal o zapůjčení obžaloby. Během soudu odešel a vrátil se až druhý den, kdy pronesl obhajovací řeč: „*Vzhledem k tomu, že slečna Jakešová budí dojem pravdomluvné ženy, prosím slavný soud o zmírněný rozsudek*“.¹⁷ To bylo vše, co řekl. Nespravedlivý rozsudek, vyneseny v případě paní Penzové, nebyl v této době ničím ojedinělým. Lidí jako ona bylo obviněno a odsouzeno mnoho. Rozsudek zněl ve výši čtyř let žaláře, jedenkrát za čtvrt roku zostřené tvrdým ložem, ke třem rokům ztráty občanských práv a k 10 000 Kčs pokuty. To však nebyl úplný konec. Dne 17. července 1949 se konal druhý soud na základě vznesené žaloby č. 472/1949 StB z Č. Budějovic, kde byla paní Penzová označena za vedoucí skupiny v Č. Budějovicích, která organizovala útky přes hranice. Ve skupině

¹⁷ Penzová Růžena, ústní výpovědi o padesátých letech 20. století

byli ještě Marie Mikešová, bohoslovec Jan Krahulík, bratr paní Penzové Jiří Jakeš a Klára Šebestíková, matka tří dětí. Právě Marii Mikešovou zatkli ve vlaku s malým synem Petrem, když chtěla utéci za hranice, kde ji čekal její manžel. Protože paní Penzová- Jakešová byla již 28. a 29. června odsouzena dle zmíněných zákonů, nemohla být trestána opět za stejnou věc; byla tedy poslána zpět do Varnsdorfu. Marie Mikešová byla odsouzena k 18 měsícům, Jan Krahulík, zřejmě proto, že byl bohoslovec, byl odsouzen k 5 letům vězení, které v plné míře odpykal. Jediným důkazem, svědčící proti němu, byl dopis, v němž děkoval za převedení svého bratra přes hranice. Ten později emigroval do Kanady. Jan Krahulík se až v roce 1970 dočkal vysvěcení na kněze, a to biskupem Dr. Josefem Hlouchem v Č. Budějovicích.

6.7 Spoluodsouzení

Mnoho vlastenců bylo připraveno ve vězení nejen o zdraví, ale i o život. Na Pankráci se věšelo. Sama paní Penzová byla v pracovním komandu s Annou Sokovou, manželkou Karla Soka, plukovníka generálního štábu, který byl popraven ještě s ostatními důstojníky, Jebavým a Hubálkem. Jak Anna vypravovala, tu noc před manželovou popravou směla být se synem u manžela v cele. Zřejmě si dnes můžeme takovou situaci těžko představit. V roce 1949 23. července byla paní Penzová z Pankráce převezena nákladním autem do Liberce a odtud po týdnu do věznice ve Varnsdorfu, kde chodila pracovat do punčochárny továrny Elite. Do práce chodily ženy v útvaru jako vojáci. Bylo jich šedesát a mimo věznicí je doprovázela eskorta milicionářek, které je hlídaly během práce. Pracovaly od 7.00 do 15.00 hodin. Ráno v 6.00 hodin vycházely do továrny, kde dostaly snídani a směly si vzít dva krajíčky chleba. Po 15. hodině dostaly oběd a večer se opět v útvaru vracely na večeři. Ve Varnsdorfu byly uvězněny i vysokoškolské studentky jako Miluška Hromasová, Marie Havránková, Hana Čechová, Mirka Hubáčková, Eva Kindlová a Sláva Löwová. Dále ženy Liduška Vokálová, Julie Průšová z Karlových Varů, Vlasta Kouklová z Klatov, Irma Nachtigalová z Aše, Hana Staňková z Prahy, Miluška Vepřová z Kutné Hory, Jarka Jelínková z Moravy a Maryna Zápařková z Bruntálu, vdova, která měla čtyři chlapce. Ve vězení se konalo několikrát politické školení. Byla-li nějaká nekázeň,

tak na příkaz kádrováka Budckého byla snížena strava až na 10 dkg chleba na den. Situace dopadla tak, že vězenkyně psaly dopisy domů, aby jim návštěvy přivezly hlavně chleba. V Liberci však byly dopisy cenzurovány, a proto hned druhý den přijela komise z Liberce tuto záležitost vyšetřovat. Výsledkem bylo, že si vězenkyně od té doby vařily samy. Za práci dostávaly 30 Kčs za měsíc na takzvané „požitky,“ za které si mohly koupit na přilepšenou buď jídlo nebo toaletní potřeby. Dopisy mohly psát jedenkrát za měsíc a zrovna tak často směly mít návštěvu. Čas od času docházel do věznice prokurátor z Liberce a ujišťoval vězenkyně, že podle zákona z padesátého roku mohou jít domů na podmíněné propuštění po dosažení jedné poloviny odpykaného trestu, když dobře pracují a dobře se chovají. Paní Penzová v lednu 1951 o propuštění zažádala, ale 24. dubna 1951 dostala zamítavou odpověď s tím, že může zažádat až po 1. listopadu 1951, což bylo až po dvou třetinách odpykaného trestu. Přihlásila se k velitelce věznice a odvolala se na prokurátorovo ujištění o podmínkách propuštění za dobré chování a vzornou práci. Doložila, že zamítnutí žádosti bylo v rozporu s právním řádem. Velitelka M. Syrůčková byla velmi přísná, ale snažila se být spravedlivá. A tak na její intervenci asi po týdnu byla paní Penzová podmíněně propuštěna z pracovního oddílu Elite ve Varnsdorfu. Snad chtěli dokázat, že amnestie se nevztahuje jen na zloděje, ale že zákon platí i pro politické vězně.

6.8 Pomoc Orlů svým uvězněným členům

Když byla paní Penzová ve vyšetřovací vazbě v Č. Budějovicích, tak právě věrní Orlové se snažili jí pomáhat, aby jí ulehčili nelehký osud. Různými cestami mohli tehdejší Orlové zařídit, aby paní Penzová byla přeřazena na práci do takzvané „švadlárny“, kde si mohla přihřívát jídlo na kamínkách, a ne k draní peří na cele, kde tato možnost nebyla. František Svoboda, zaměstnanec závodní kuchyně pro zaměstnance soudu v Č. Budějovicích, zařídil, aby vypomáhala v kuchyni, kde nařídil kuchaři, aby navýšil počet obědů pro strážníky soudu. Přebývajícím jídlo večer mohla paní Penzová odnést do věznice, kde tuto potravu spravedlivě rozdělovala na jednotlivé cely vyšetřovaneček. Paní Penzová vděčně vzpomíná na tuto pomoc. Také vzpomíná na psychickou podporu od JUDr. K. Svobody, který prošel jak nacistickým

vězením, tak po válce i komunistickým. To vše ho ale nezlomilo a po roce 1989 se velmi zasloužil o obnovu orelské župy V. Jirsíka v Č. Budějovicích.

6.9 Svoboda, důsledky uvěznění a nový život

Propuštění bylo však vázáno podmínkou pěti let manuální práce. V Českých Budějovicích byly úřady velmi aktivní a než se paní Penzová vrátila domů, tak jí v dražbě prodali svršky a část nábytku z bytu, kde před zatčením bydlela s bratrem. Starší bratr Karel, ač měl sám početnou rodinu, část majetku vykoupil zpět, aby až se vrátí domů, měla alespoň trochu toho šatstva. Po návratu pracovala jako dělnice v n. p. Igla v Českých Budějovicích. Později byla zaměstnána na železnici, vdala se a vychovala tři děti. Po tragické smrti manžela znovu nastoupila do Igly, kde pracovala jako plánovačka. V roce 1968 její žádost o rehabilitaci nebyla vyřízena. Ještě jednou se vrátila pracovat na železnici, a u této práce zůstala až do odchodu do důchodu. Nikdy neztratila hrdost na to, že pracovala v orelské organizaci, stejně jako nezdala svou čest a smysl pro pravdu a spravedlnost. Proto byl pro ni rok 1989 nejen příležitostí k rehabilitaci, ale především impulsem k nové práci v křesťanské organizaci Orel, která byla na čtyřicet let přerušena komunistickým režimem.

7. In Memoriam

Tuto krátkou kapitolu bych rád věnoval paní Růženě Penzové, člence českobudějovické jednoty Orel. Díky ní jsem získal cenné informace nejen o křesťanské tělovýchovné organizaci Orel, ale i o životě lidí, kteří byli pronásledováni jak nacismem, tak i komunistickým režimem. Její osud ve vězení jsem již popsal a nyní bych rád stručně zachytil její životní příběh – byla totiž příkladem ženy, která žila v plné víře v Boha.

Růžena Penzová rozená Jakešová se narodila 26. října 1923 v Trhových Svinech. Její otec Alois Jakeš byl první z radních, zakladatelem Orla i Československé strany lidové. Krátce po jejím narození se rodina přestěhovala do Českých Budějovic. Měla další tři sourozence, a to bratry Aloise (1918), Karla (1917), a Jiřího (1926). Maminka

Františka Jakešová rozená Pražáková se věnovala dětem a práci v domácnosti. Do školy začala Růžena chodit u sv. Josefa a od druhé třídy již do školy sirotčince u K. Boromejského (dnes Biskupské gymnázium), kde pokračovala i v tzv. měšťance.

Přála si být učitelkou, ale její třídní učitelka jí navrhovala přihlásit se na stavební průmyslovku; tu bohužel studovat nemohla z finančních i rodinných důvodů. Rodiče jí nemohli poskytnout ani padesát korun měsíčně za studium ve čtvrtém ročníku u Boromejek. Tam jí nakonec povolili studovat s výjimkou (zdarma). Po škole pracovala u otce, který se již zmohl na vlastní kancelář, později u soukromých firem. Od roku 1942 pracovala u železničních drah. V roce 1945 byla zatčena a v roce 1950 propuštěna s pětiletou podmínkou (jak jsem již popsal v předcházejících kapitolách).

Krátce nato se provdala za Františka Penze, který trpělivě čekal na její návrat z vězení. Pracovala v národním podniku Igla v Č. Budějovicích jako dělnice. Její manželství mělo předčasně skončit. František tragicky zemřel 21. listopadu 1965 na rybářském výletě na Lipně. Paní Penzová zůstala sama se třemi nedospělými dětmi a to dcerou Marií (1953) a syny Františkem (1956) a Liborem (1959). Samozřejmě byla členkou jednoty Orla J. V. Jirsíka v Č. Budějovicích (od roku 1930) a její celý život provázela křesťanská víra, která jí pomohla překonat životní křivdy a útrapy.

Díky listopadu 1989 se dožila konečně svobody a mohla se opět s elánem jí vlastním zapojit do třetí obnovy orelské činnosti a podělit se o své bohaté životní zážitky a zkušenosti s mladou generací. Pracovala neúnavně a její snažení pomohlo Orlu k mnoha vítězstvím – např. jako k navrácení budovy Jirsíkova Národního domu na Lannově třídě v Č. Budějovicích. I když období radosti ze svobody víry a vyznání bylo krátké - trvalo jen do 31. března 2005, kdy nás paní R. Penzová opustila, její štěstí bylo více než zasloužené a my, kteří jsme ji poznali, nikdy nezapomeneme.

8. KNĚŽÍ ČESKOBUDĚJOVICKÉ DIECÉZE PRONÁSLEDOVANÍ NACISMEM V LETECH 1938 – 1945

8.1 Kněz František Jakeš

Životní příběh paní Penzové je v některých okamžicích až neskutečný, ale pravdivý a tuto pravdivost lze dále podpořit tím, že již její strýček, kněz František Jakeš, který byl také členem mládežnické organizace Orel a velkým vlastencem, byl prvním knězem českobudějovické diecéze, který zakusil pobyt v nacistickém vězení. Jako kdyby se příběhy opakovaly. Dva režimy, dvě ideologie, dvojí násilí směřující k ovládnutí lidí, omezení jejich svobody a jejich následné pokoření, v některých případech vedoucí až k smrti. V prvním čísle věstníku českobudějovického biskupství „Acta curiae episcopalis Bohemo- budvicensis“ vydaném po osvobození v květnu 1945 se pod titulem „Žalářování českých kněží“ mimo jiné píše: „*Jen z českobudějovické diecéze bylo žalářováno na 40 kněží v čele se svým ordinářem, kapitulním vikářem Msgr. Janem Caisem. Devět jich našlo v koncentračních táborech smrt a několik je jich dosud nezvěstných*“.¹⁸ František Jakeš byl farářem v Ondřejově na Šumavě, v českokrumlovském okrese. Narodil se 25. března 1875 v Prachaticích v rodině mlynáře. Pocházel z deseti sourozenců. Studoval na gymnáziu v Prachaticích a Českém Krumlově, do semináře chodil v Českých Budějovicích. Na kněze byl vysvěcen biskupem Martinem Josefem Říhou 22. července 1900. Od 3. října 1900 byl kaplanem v Rudolfově u Českých Budějovic, kde se stal 14. července 1901 administrátorem. Poté 29. ledna 1902 byl administrátorem ve Svatém Jáně nad Malší a 12. června 1902 se stal kaplanem v Domažlicích. Od 1. října 1906 do 31. března 1921 byl kaplanem v Českém Krumlově. V té době také zastával funkci zámeckého kaplana a dvakrát se stal administrátorem prelátského farního úřadu. 1. dubna 1921 byl ustaven farářem v Ondřejově, 20. prosince 1923 jmenován biskupským notářem a 9. března 1938 čestným konsistorním radou. Byl členem národního výboru, utvořeného v roce

¹⁸ Feldman Vladimír: Kněží českobudějovické diecéze vězení nacistickým režimem 1938-45, Výběr-časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech 1994, s. 103

1918 a stál u kolébky Orla i lidové strany. I jeho bratr, druhý strýc paní Penzové, Jan Jakeš, byl zakladatelem orelské jednoty v Českém Krumlově. František Jakeš, jeho sestra Marie a manželka tamějšího řídicího učitele byli v čistě německém Ondřejově jediní Češi. Po celých 17 let sloužil otec Jakeš osadníkům, kteří patřili do jeho farnosti. Křtil, oddával, pohřbíval, vyučoval v několika školách a povinnosti, které mu byly jako duchovnímu uloženy, vykonával v jazyce německém, ač byl Čech - pravý vlastenec. Tehdy bylo málo duchovních německé národnosti, tak museli čeští kněží sloužit německým farníkům. Mnohde však nacionalistické emoce vedly k vyhnání českých duchovních, jako právě v Ondřejově, kde 8. října 1938 byl kněz František Jakeš zatčen a vězněn zprvu v Horní Plané, později v Českém Krumlově, kde těžce onemocněl, byl převezen do nemocnice, protože se jeho zdravotní stav zhoršil. Československým orgánům byl však předán teprve výměnou za zadržované henleinovce 22. října 1938. Jeho zdravotní stav se ale nadále horšil a 5. listopadu 1938 v Českých Budějovicích zemřel. Je pochován na hřbitově v Mladém u Českých Budějovic.¹⁹

8.2 Další oběti

Tím začalo období dalších obětí, jako byl P. Tecelin Josef Jaksch (narozen 23.3.1885 v Haklových Dvorech), člen řádu cisterciáků, který byl v roce 1925 zvolen opatem cisterciáckého kláštera ve Vyšším Brodě. Byl uvězněn ještě dříve, než vypukla druhá světová válka. Pocházel ze smíšené německo-české rodiny. Nacisté ho označili za „čechofila“, protože uměl jak česky tak německy, a v jejich očích mu přitížilo i to, že jako opat slavnostně uvítal ve vyšebrodském klášteře nacisty nenáviděného prezidenta Beneše. Na podzim r. 1938 se ostře distancoval od nacistických bojůvek, které ve Vyšším Brodě terorizovaly českou menšinu. Opat Jaksch byl 21. listopadu zatčen gestapem a v polovině ledna 1939 odsouzen k šesti měsícům vězení a po propuštění opět nějaký čas vězněn. Totalitní režimy se často snaží zdiskreditovat své odpůrce tím, že je obviní z kriminálního činu. Toto bylo použito jak nacisty tak komunisty na opata Jaksche. Po válce se mohl vrátit opět jako opat do kláštera ve Vyšším Brodě. Ale přišel únor 1948 a musel znovu opustit klášter. Žil v Praze

¹⁹ Penzová Růžena: Vzpomínky na kněze-vlastence, Katolické noviny, roč. 40/ 1988 č. 43 s. 8

u křížovníků a červenci byl přinucen k vystěhování do Rakouska, kde v klášteře Rein ve Štýrsku zemřel 23. května 1954.²⁰

Další obětí byl P. Jan Dobrodinský, od roku 1933 děkan v Trhových Svinech. Byl vězněn v koncentračních táborech Buchenwald a Dachau až do osvobození 29. dubna 1945. Po návratu do vlasti působil zprvu opět v Trhových Svinech a v letech 1947- 49 spravoval farnost sv. Jana Nepomuckého na Lineckém předměstí v Českých Budějovicích. V letech 1949-1952 byl vězněn komunistickým režimem a na sklonku roku 1952 byl ustanoven administrátorem farnosti Volenice, odkud spravoval i sousední farnost Katovice.²¹ Po odchodu do důchodu roku 1961 žil na faře v Bílku, kde zemřel 12. srpna 1967. Ale nebyli to jen čeští kněží, kteří byli nacisty pronásledováni. O německých kněžích postižených nacistickým útlakem, i v naší diecézi, stručně podává informace obsáhlé kompendium sestavené Ulrichem von Hehl „Priester unter Hitlers Terror“.²²

Zmínění o opatu cisterciáckého kláštera ve Vyšším Brodě P. T. J. Jakschovi nebyla náhodná; právě na pozemcích vyšebrodského kláštera dnes stojí orelský dům jednoty J. V. Jirsíka v Českých Budějovicích

9. POKUS O OBNOVENÍ ORLA V ROCE 1968

Začátkem února 1968 se rýsovala naděje, že by se mohla činnost Orla obnovit. K uskutečnění tohoto plánu se setkali představitelé organizace Koukal, Morávek, Levíček, Šafář, Pospíšil, Drahovzal, Večeřa, Slavotínek a společně vypracovali nové stanovy, které měly odpovídat zákonu 68/51 Sb. a předložili je ministerstvu vnitra. Československý tělovýchovný výbor vypracoval posudek; neodporoval existenci Orla, ale žádal, aby vznikla organizace bez tělovýchovy. Proto byly stanovy přepracovány v tomto smyslu a znovu poslány na ministerstvo. Dne 14. srpna 1968 byl pozván zástupce Orla do Prahy a vše ukazovalo, že jednání skončí úspěšně. Blížil se

²⁰ Feldman Vladimír: Kněží českobudějovické diecéze vězení nacistickým režimem 1938-45, Výběr-časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech 1994, s. 104-105

²¹ Feldman Vladimír: Kněží českobudějovické diecéze vězení nacistickým režimem 1938-45, Výběr-časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech 1994, s. 105

²² Feldman Vladimír: Kněží českobudějovické diecéze vězení nacistickým režimem 1938-45, Výběr-časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech 1994, s. 103

ale 21. srpen a do naší republiky vtrhla sovětská vojska spolu s armádami Varšavské smlouvy. Násilná okupace přerušila veškeré dění v zemi a vzala definitivní naději na obnovu Čs. Orla.

10. TŘETÍ ÚSPĚŠNÁ OBNOVA ORLA

10.1 Listopad 1989

Den 17. listopad 1989 známe již všichni jako „Den studentstva“- boje za svobodu národů Čechů a Slováků. Ale je to i den, kdy skončil totalitní komunistický režim, den, který odstartoval novou etapu naší společnosti, den plných nadějí v novou budoucnost směřující ke svobodě pro všechny obyvatele republiky. Po dlouhých 41 letech se změnila politické, ekonomické a morální hodnoty naší společnosti, která směřuje k demokracii a k občanské svobodě. A tak není divu, že i členové Orla si konečně vydechli a plní touhy se s upřímnou pracovitostí a vírou pustili do třetí obnovy své tak pronásledované organizace.

Bývalí funkcionáři Orla na nic nečekali a již 13. prosince 1989 se sešli, aby rozhodli, jak dále postupovat při obnovení jejich organizace. Bratr Alois Večeřa pozval na první pracovní schůzku br. Koukala, Morávka, Dr. Pištěláka, Kozlovského, Procházku, Dědička, Jakeše a sestru Kainarovou. Rozhodování nebylo jednoduché, neboť se nevědělo, zda vytoužená svoboda opravdu nastane. Přítomní zvolili přípravný výbor, který měl za úkol organizačně připravit třetí obnovu organizace. Členy přípravného výboru se stali: Bohuslav Koukal, bývalý náčelník Orlů, br. František Morávek, bývalý jednatel Čs. Orla, br. Miroslav Kozlovský, bývalý zaměstnanec ústředního sekretariátu, br. Alois Večeřa, bývalý jednatel orelské župy Sušilovy.²³

Práce nebyla vůbec jednoduchá. Za tak dlouhou dobu zákazu byly kontakty přerušeny, majetek byl zabrán již v roce 1948, takže žádné ekonomické zázemí neexistovalo a někde nebyla ani vůle znovu začínat. Za pomoci městského výboru Československé strany lidové, který umožnil přípravnému výboru scházet se ve své místnosti a zapůjčil i cyklostyl a telefon se podařilo výboru obnovit 50 jednot a 14

²³ Měsíčník Orel, roč. 39/2000, č. 8, s. 14

orelských žup. Po velmi úporné práci dne 6. června 1990 Ministerstvo vnitra schválilo stanovy.

Dne 30. června 1990 byl zahájen v jezuitském kostele v Brně mší svatou, kterou celebroidal Otec mon. Jan Podveský IX. manifestační sjezd Československého Orla. V kázání vpravdě orelském zhodnotil význam Čs. Orla a jeho poslání pro český národ slovy: „*Za vše, čím jsem byl, i za to, že jsem se stal knězem, vděčím Orlu.*“²⁴ Následovalo odpolední zasedání, kterého se zúčastnili mimo delegátů z Čech, Moravy a Slezska i hosté z ciziny. A právě bratři z ciziny tzv. orelského exilu např. br. Oldřich Holubář z USA, br. Václav Jiří Vostřez z Kanady, br. Ing. František Pindík z Holanska, br. P. Zeman z Venezuely, pomohli nejen pozdravem od krajanů a náměty k nové činnosti, ale i finanční pomocí kterou na počátcích Orel tolik potřeboval. Celý sjezd byl ukončen orelskou písní „Vzhůru, Orle slovanský“. Konečně po tak dlouhé době a až neuvěřitelně složité historii byla obnovena organizace, která má ve svém hlavím bodě slib, který vyzývá ke službě Bohu a vlasti.

Daný slib se začal naplňovat konkrétními skutky jako byly veřejné akce například 11. srpna 1990 se konala velká vzpomínková slavnost v Grycově u příležitosti 120. výročí narození Dr. Jana Šrámka, předsedy ČSL a starosty Čs. Orla, kterému byla na rodném domě odhalena pamětní busta. Dále byly obnoveny poutě na Sv. Hostýn. Orelské poutě bývaly nazývány „duchovními slety Orla“ a právě obnovená pout' roku 1990 si tento název plně zaslouhuje, neboť se jí zúčastnilo okolo 30 000 poutníků.

Nově zvolené předsednictvo věnovalo v období 1990-1992 maximální pozornost nově vznikajícím jednotám a župám. Obnova postupovala velmi pomalu; koncem roku 1991 bylo obnoveno 203 jednot a 19 žup s 3 130 členy. Pro lepší koordinaci bylo nutno znovu obnovit vydávání časopisu Orel, který navázal na přerušenu činnost. To se podařilo v únoru 1991 a redaktorem se stal JUDr. Josef Bárta. Čs. Orel postupně nabýval novou sílu ke svému letu. Třetí obnova byla úspěšně započata.

²⁴ Měsíčník Orel, roč. 39/2000, č. 8, s. 14

10.2 Orel za hranicemi své vlasti

Orel svou činnost rozvíjel i mimo hranice své vlasti, a to díky spolupráci se slovinskými a chorvatskými Orly. Také Katolický Sokol z USA, který přijal pozvání na 3. zemský slet v Kroměříži 11. srpna 1912, se zařadil do spolupráce. Na oplátku uspořádal Orel velkou výpravu v roce 1913 do Lublaně, hlavního města Slovinska a v roce 1920 již jako Československý Orel organizoval zájezd na slavnosti jihoslovanského Orla v Mariboru. V roce 1921 se stává Čs. Orel členem Mezinárodní unie katolické tělovýchovy v Paříži a organizuje zájezd na slavnosti a závody Francouzské federace tělovýchovy a sportu ve Štrasburku, odkud část výpravy v orelských krojích navštívila i Paříž.²⁵ Zrovna tak, jak se Čs. Orel účastnil na různých závodech v zahraničí, i on zval na své významné slety hosty ze zahraničí, a tak v roce 1922 při konání závodů mezinárodní unie v Brně přijelo okolo 3 000 zahraničních závodníků a hostů z Jugoslávie, Francie, Belgie a USA. Méně početné byly delegace z Polska, Švýcarska a Lužice. Na velkolepém brněnském sletu ocenilo vedení Mezinárodní unie práci a význam Čs. Orla a nabídlo této organizaci členství v předsednictvu Unie. Orelská delegace se v roce 1923 účastnila slavností švýcarského svazu v Einsiedeln a sjezdu Mezinárodního svazu mládeže v Kostnici. V roce 1925 se Orlové zúčastnili gymnastických závodů italských katolíků v Asti, v roce 1926 směřovala početná delegace na slavnosti Orla ve Vídni a v roce 1927 se účastnili říšského sjezdu „Deutsche Jugendkraft“ v Kolíně nad Rýnem a poté i Sletu chorvatských Orů v Sarajevě.

Vrcholem mezinárodní spolupráce se staly Svatováclavské dny v Praze roku 1929, kdy do Prahy přicestovalo na 7 000 hostů z jedenácti zemí: Jugoslávie, USA, Polska, Anglie, Francie, Rakouska, Belgie, Německa, Holandska, Volyňska, a Srbské Lužice. Zahraniční zájezdy a slety přispívaly k propagaci nejen Čs. Orla, ale i našeho státu. Spolupráce se odehrávala na vysoké úrovni a dá se říci, že celá Evropa poznala sílu a nadšení katolických sportovců, a tak se zdálo, jako by padly bariéry jak jazykové, tak i státní. Rok 1938 ale tyto styky radikálně změnil; již v roce 1935 v důsledku politických změn v Německu zanikla organizace Deutsche Jugendkraft a následoval

²⁵ Měsíčník Orel, roč. 39/2000, č. 7, s. 15

svaz Rakouska Christlich Deutsche Turnerschaft. Změny a perzekuce propukly i u nás: v roce 1941 byl nacisty popraven jeden z předních zakladatelů mezinárodní spolupráce a náčelník Čs. Orla Dr. Vojtěch Jílek; Čs. Orel byl zakázán a zrušen.

Po skončení 2. světové války nastala doba obnovení mezinárodní spolupráce. Dne 12. října 1946 se konala schůzka zástupců Mezinárodní unie v Curychu, a rok nato 4. ledna 1947 vznikla organizace známá pod názvem FICEP (Federation Internationel Catholique d'Education Physique et Sportive) neboli Mezinárodní katolická federace pro tělovýchovu a sport. Základem se stala výchova a sport prováděný podle katolické mravouky. Závody pořádané dříve jen v gymnastice a lehké atletice byly doplněny o závody v košíkové, plavání, lyžování, šermu, kopané, odbíjené a stolním tenise. I závodní řády byly uzpůsobeny řádům olympijským. Novinkou organizace bylo zařazení ženské tělovýchovy. Členy svazu se staly: Rakousko, Belgie, Francie, Holandsko, Itálie, Švýcarsko a Československo. Čs. Orel byl velkým propagátorem ženské tělovýchovy od počátku vzniku Unie. V roce 1937 v Paříži jeho reprezentantky získaly první cenu v gymnastice. Perspektivy nové poválečné spolupráce v rámci FICEPu byly velkou posilou pro aktivitu Čs. Orla v době jeho druhé obnovy a i ve spolupráci s jednotlivými členy Federace.

Rok 1948 ale přinesl další změnu: došlo k opětovnému zákazu činnosti a existence Čs. Orla a tím i k přerušení veškerých zahraničních styků s tělovýchovnými svazy FICEPu. I když činnost organizace byla zastavena, činnost některých Orlů pokračovala. Příkladem je, že mnozí členové volili odchod z vlasti v roce 1949 a našli svůj domov hlavně v tehdejší západní Německu, kde navázali spojení s FICEPEm a sledovali vývoj katolické tělovýchovy. Exilovým Orlem byl také prof. Jiří Malášek, rada ministerstva školství, který byl v soudním procesu „Hostýnská pouť 1948“ odsouzen na 16 let za velezradu. Roku 1968 se mu podařilo emigrovat do Mnichova, kde se jako funkcionář exilového Orla účastnil zasedání FICEP na jeho ročních kongresech.²⁶ Dalším exilovým Orlem se stal Ing. František Pindík, rodák ze Slavičína, župa Velehradská, který přednášel jako docent na Erasmově univerzitě v Rotterdamu. Zastupoval Čs. Orla v mnoha zahraničních spolcích, stal se jednatelem exilové orelské župy v Evropě. A právě F. Pindálák jako zástupce Orla na kongresech

²⁶ Měsíčník Orel, roč. 39/2000, č. 7, s. 17

FICEP se v roce 1991 na 54. kongresu v Niederöblarn v Rakousku setkal s generálním tajemníkem obnoveného Čs. Orla bratrem Aloisem Večeřou.

Začala nová spolupráce na mezinárodní úrovni a Čs. Orel se vrátil po dlouhé přestávce do Mezinárodní katolické federace pro tělovýchovu a sport.

10.3 Sportovní katolíci a UNESCO

Dne 14. a 15. dubna 1998 zorganizoval FICEP mezinárodní kongres UNESCO na témata „Sportovní činnost a duševní svoboda“, „Sport v multikulturní a multináboženské společnosti“. Celý kongres probíhal nezávisle na náboženské příslušnosti, a zúčastnili se je jak katolíci, křesťané reformovaných nebo ortodoxních církví, buddhisté, židé, muslimové, tak i ateisté. Cílem bylo reagovat na sport jako aktivitu, která se stává společenskou, a zasahuje každého člověka bez ohledu na státní příslušnost či vyznání. Sport stále více patří ke kultuře národa a obsahuje jak kladné tak i záporné prvky. Proto vyvstává mnoho otázek, co vlastně nám sport má dávat a co by se ve sportovním dění mělo odstranit nebo zlepšit. Na tuto otázku reagoval i papež Jan Pavel II. Zamýšlel se nad otázkou, zda je opravdu sport základní hodnotou jako práce, rodina a láska. Kongres se zabýval nejen touto myšlenkou ale i mnoha dalšími otázkami. Sport se stává tím, čím ho udělají lidé. A proto kongres zaujal stanovisko, v němž odsoudil ve sportu používání dopingu, přetrénovanost, vytváření fyzického i psychického tlaku na sportovce, zvláště děti atd.. Vyjádřil přání, aby sport přispěl k kompletnímu harmonickému rozvoji celé lidské bytosti, uznání vnitřních hodnot každého člověka, nejsilnějšího, slabšího i postiženého, ke sblížení všech kultur a podpoře míru na celém světě.

11. SPOLKY A ČESKÉ BUDĚJOVICE

11.1 Spolek katolických tovaryšů v Č. Budějovicích

Po založení spolku katolických tovaryšů v Praze, nezůstaly ani České Budějovice pozadu a na popud biskupa J. V. Jirsíka, který dal pokyn na jedné kněžské konferenci

k založení spolku, se začal rýsovat charakter nové organizace. Spolek měl sloužit pro povzbuzení řemeslné mládeže. Do sálu „U Mileretů“ byla svolána veřejná schůze, na níž vystoupili biskup J. V. Jirsík, starosta města František Klavík a podnikatel Vojtěch Lanna. Na schůzi promluvil profesor Karel Kellner, předseda pražské jednoty katolických tovaryšů a po krásném referátu bylo rozhodnuto o založení spolku k 1. lednu 1855. Za předsedu byl zvolen městský děkan Dr. Jan Šavel a místopředsedou se stal P. Papír a starším P. Josef Pulman. Protektorem byl jmenován biskup J. V. Jirsík a od této chvíle českobudějovičtí biskupové byli a jsou protektory a příznivci spolku. Nadšení bylo obrovské a to se i odrazilo v darech: 100 zlatých dostal spolek od svého protektora a 400 zlatých ve státních papírech od císaře Ferdinanda Dobrotivého. Byla ihned pořízena spolková korouhev (za 79 zl. a 54 korun), která byla slavnostně posvěcena. Druhý prapor, který byl zhotoven v klášteře v Řepích byl pořízen v roce 1876 (za 124 zl.). Prapor byl posvěcen kanovníkem Dr. V. Mokřým a kmotrou se stala paní Viléma z Jungmannů, choť advokáta. Třetí prapor byl zakoupen roku 1888. Byl posvěcen protektorem spolku biskupem Dr. M. Říhou a kmotrou byla paní M. Párisová.

Úkoly, které si spolek kladl, byly velice krásné a vznešené: „vychovat tovaryše na základě náboženské výchovy k zušlechtění mravnosti a jemných citů řemeslné mládeže“.²⁷ I když se tovaryšové později rozprchli do svých domovů, tak činnosti získané touto výchovou pokračovali a s úctou vzpomínali na léta strávená ve spolku. Není divu, že spolek měl tak velký vliv, vždyť jeho cíle pro výchovu mládeže byly opravdu příkladné. Spolek podporoval i členy, kteří se rozhodli jít do světa tzv. na zkušenou. Protože spolky tohoto typu existovaly po celém bývalém Rakousku a Německu, měl tovaryš velké výhody; mohl získat nejen ubytování, ale i počáteční peněžitou výpomoc. Spolek se staral také o podporu svých členů v nemoci a i v případě smrti poskytoval pozůstalým peněžité příspěvek.

První místnosti spolku byly ve školní budově v Kyselé (Plachého) ulici, později díky protektorovi v kněžském semináři, kde se členové scházeli 29 let, dále v hostinci Vendlerů, v Besedě českobudějovické a u „Zlaté hvězdy“.²⁸ Je také důležité říci, že až do roku 1881 se spolek skládal jen ze svobodných členů ale toto ustanovení se právě

²⁷ Hlas lidu, roč. 24/1930 č. 75, s. 2

²⁸ Hlas lidu, roč 24/1930 č. 75, s. 2

v tomto roce změnilo a spolek nabyl na síle. V této době začaly snahy o zřízení vlastního domu. Po velkých přípravách zahájil stavitel Tomáš Šafelhofer stavbu. Náklady však převyšovaly jmění spolku, a tak měl spolek po dlouhá léta potíže se splácením dluhů. Na dům přispívali různí dárci, a to jak finančně, tak materiálem. Například kníže Schwarzenberg daroval 10 000 cihel, po dvou tisících cihel Josef Pulman, B. Francko, J. Peřinka a B. Knappa, který navíc věnoval několik vozů písku a různého příslušenství ke stavbě. Cihly darované knížetem odvezli zdarma rolníci z Hosína, Dobřejovic, Opatovic a Chotýčan na ověčených vozech. Velkým darem pro spolek byla bezplatná práce členů-řemeslníků. Městská obec Kutná Hora darovala peněžitý příspěvek. Dne 8. září 1894 byl dům posvěcen kanovníkem doktorem Petrem Špilenou.²⁹ Ve spolkovém domě se konaly jak schůze, tak i zábavy a divadelní představení. Počet členů narůstal, takže roku 1897 měl spolek 483 členů, kteří se denně scházeli. V létě hráli kuželky, v zimě četli knihy, což vedlo k založení „čtenářského klubu“, dále se hrálo domino, dáma, šachy a kulečník. Později byl zbudován Jirsíkův Národní dům, kam se přesunula veškerá klubová aktivní práce. Dá se říci, že poklidná spolková doba trvala až do 1. světové války, která celou činnost spolku přerušila.

11.2 Zakladatelé tělocvičné jednoty

Encyklika papeže Lva XIII. „Rerum novarum“ 15. května 1891 přinesla katolické církvi sociálně reformní program, který znamenal mimo jiné i zakládání různých zájmových a podpůrných katolických spolků. Přinesla také určitý průlom do nazírání církve na tělesná cvičení. Na začátku 20. století docházelo k ideologickým roztržkám v Sokole, jehož vztah k náboženství byl spíše záporný. Křesťansky orientovaní členové se cítili diskriminováni a toužili založit organizaci, ve které by mohli spojit tělovýchovnou činnost s náboženskou výchovou. K hromadnému zakládání křesťanských tělocvičných jednot, které byly zpočátku nazývány křesťansko-sociální Sokol, došlo v roce 1909 a v následujících letech.

V Českých Budějovicích se v této činnosti velmi angažoval redaktor českobudějovického Hlasu lidu J. Pavlík – Sychra. Redakce Hlasu lidu nechala

²⁹ Hlas lidu, roč. 24/1930 č. 77, s. 2

vytisknout a zájemcům do celých Čech rozesílala vzorové stanovy křesťansko-sociálních tělocvičných jednot. Od 8. dubna 1909 začala v Hlasu lidu každý čtvrtek vycházet nová rubrika „Hlídkka sokolská – věstník křesťansko-sociálních jednot sokolských“.³⁰

K založení křesťanské tělocvičné jednoty v Českých Budějovicích došlo z iniciativy již zmiňovaného J. Pavlíka – Sychry v roce 1909. Spolu s jednotami v Netolicích, Rapticích u Kladna a několika jednotami na Královéhradecku patřila k prvním křesťanským tělocvičným jednotám v Čechách. Zpočátku nesla název Sokol Jirsík, který byl v roce 1911 změněn v souladu s tehdy již rozšířeným, ze Slovinska převzatým a oficiálně přijatým názvem Orel, na Křesťansko-sociální jednotu Orel Jirsík České Budějovice. Základ členstva nové jednoty dala zdejší mariánská družina jinochů, kterou vedl P. Modest Voňavka.³¹

11.3 Náplň a činnost jednoty Orel Jirsík

Jednota nejdříve cvičila v místnosti u sv. Václava,³² pak se přestěhovala do domku na zahradě hostince u Redlingů na Senovážném náměstí, a nakonec si pronajala sál v hostinci U Hromádků. Teprve zde nastal její rozkvět. V sále tohoto hostince byly organizovány pravidelné cvičební hodiny, přednášky, schůze a rozvíjela se další spolková činnost. Na výroční valné hromadě 25. ledna 1912 byl zvolen výbor ve složení T. Kokta-starosta, D. Holý-místostarosta, K. Kaiser-náčelník. Členy výboru byli dále zvoleni pánové Vedral, Mráz, Pavlík – Sychra, Pašek, Plojhar, Šnajdr, Šrámek, Barda, Mattas, Vaněček³³ a Alois Jakeš, otec paní Penzové – Jakešové, jejíž osud byl zachycen v předchozích kapitolách. Na podzim roku 1912 byly do programu jednoty zařazeny i taneční hodiny. V létě 1913 připravovala jednota tzv. „Den křesťanských sociálů“, kde vystoupil orelský dorost. Cvičilo se podle sokolského vzoru. Koncem léta 1913 pak následoval výlet do Hrdějovic s ukázkami různých cvičení.³⁴ Cvičební činnost řídil v této době místonáčelník Vácha a cvičení probíhala

³⁰ Štumbauer Jan: Výběr- časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech, roč. 31/1994, s. 97

³¹ Štumbauer Jan: Výběr- časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech, roč. 31/1994 s. 97

³² Dům ústředního výboru katolických spolků ve Skuherského ulici

³³ Štumbauer Jan: Výběr- časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech, roč. 31/1994 s. 98

³⁴ Jihičeské listy 3. září 1913

v sále hostince U Hromádků. V roce 1914 pokračoval spolkový život pravidelnou cvičební činností, pořádáním přednášek, schůzí, zábavných večerů a přípravou na orelský slet, který se měl konat v roce 1914.

11.4 Léta 1914-1936

První světová válka znamenala pro českobudějovický Orel přerušení činnosti, která byla na rozdíl od Sokola obnovena až v roce 1919. O její obnově se nejvíce zasloužili P. J. Macek, P. A. Jurásek, F. Prokeš, katecheta Farka, F. Popp, M. Brabcová, R. Švarcová, J. Urban, F. Kliment, Dr. J. Budař a L. Svoboda.³⁵ Členskou základnu tvořilo 30 mužů, 60 žen, 30 dorostenců, 30 dorostenek a velký počet žactva. První společnou akcí bylo slavnostní sázení lípy 1. května 1919. Pravidelné cvičení probíhalo v tělocvičně české měšťanské školy v Jírovcově ulici.³⁶

České Budějovice následovaly Lišov, J. Hradec Č. Krumlov, Římov, Trhové Sviny, Libín, Zlatá Koruna, Netopíce, Prachatice, Vodňany, Písek, Horažďovice a Černice. Dne 14. července 1920 se usnesla Místní rada Jednoty českobudějovické na své výborové schůzi vytvořit župu a nazvat ji: Jihočeskou Orelskou župou Jana Valeriána Jirsíka.³⁷ Slavnostní orelský slib a ustanovení Župní rady se konalo 8. srpna 1920. Tentýž den se konalo první vystoupení župy, a to v zahradě Spolku katolických tovaryšů ve Skuherského ulici, tenkrát ještě Gymnazijní ulici. Na návrh starosty jednoty Vodňanské F. Špatného bylo odsouhlaseno, že Místní rada Jednoty českobudějovické bude současně radou župní. I. župní rada byla složena z těchto funkcionářů: starosta F. Kliment, jednatel a místonáčelník L. Kantor, pokladník F. Sekyra, náčelník J. Fortelka.³⁸

V roce 1921 existovalo již 17 jednot s 1033 členy a 480 žáky. V čele župy stanuli dva nejoddanější přátelé Orla, a to Dr. Jan Budař, profesor theologické fakulty Karlovy univerzity v Praze, který se stal župním vzdělavatelem, a tehdejší katecheta Jaroslav Macek. Starostou českobudějovické Jednoty byl katecheta Antonín Jurásek. On sám

³⁵ Sdělení Růženy Penzové, orelské pamětnice župy J. V. Jirsíka v Č. Budějovicích

³⁶ Štumbauer Jan: Výběr- časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech, roč 31/1994 s. 98

³⁷ Hlas lidu, roč. 24/1930 č. 74, s. 1

³⁸ Hlas lidu, roč. 24/1930 č. 74, s. 2

ve svých vzpomínkách připomněl mnoho akcí, jako I. všeslovanský slet Orlestva v Mariboru, cestu do Říma, kam jel společně se starostou župy Mackem, památný tábor lidu, který se konal 4. července v Lišově. Také se Orlové zasloužili o záchranu kostelů v Křemži, Zlaté Koruně, ve Vodňanech a v Č. Budějovicích. Ani jeden nám Čechoslováci nevzali – ani jeden ! To je čest župy! Napsal Eduard Vedral.³⁹

Řádná valná hromada obnovené jednoty se poprvé uskutečnila 28. září 1921; na ní byl zvolen starostou Orla Antonín Jurásek, který vykonával funkci až do roku 1948. Místostarostou se stal J. Popp, jednatelem L. Kantor, zapisovatelem Ž. Vokounová, vzdělavatelem J. Budař, pokladní B. Švarcová, náčelníkem L. Kantor a náčelnicí R. Švarcová.⁴⁰ Od podzimu 1921 jednota cvičila v tělocvičně české měšťanské školy II. obvodu v Nové ulici. Cvičilo se každý den od pondělí do soboty v podvečerních hodinách.

V roce 1922 začaly přípravy na dvě významné akce, a to na I. župní slet orelské župy Jana Valeriána Jirsíka, konaný 24. a 25. června, a na I. všeorelský slet Orla v Brně. V roce 1922 byl také ustanoven I. okrsek župy J. V. Jirsíka, který se skládal z jednoty Orla Č. Budějovice, Suché Vrbné a Čtyři Dvory. Třetí valná hromada se konala v Domě katolických tovaryšů v roce 1923, ve Skuherského ulici vedle uhlíře B. Kačírka (za komunismu uhelné sklady). Zde bydleli rodiče Ing. F. Poppa. P. Farka byl vedoucím orelských muzikantů. Situace křesťanů nebyla vůbec v té době jednoduchá. Opozice podněcovala lidi dokonce k útokům na členy orelské organizace. Při cvičení Orla v Táboře došlo k následujícímu incidentu: pana Farku, vedoucího orelské kapely, napadli místní lidé. Házeli po něm kameny a teprve tím, že se schoval mezi muzikanty, se zachránil.⁴¹ Plně byl využíván Dům katolických tovaryšů, konaly se zde pravidelně schůze, probíhala administrativní a spolková činnost, na jevišti se pořádala ochotnická divadelní představení. Jednota již měla 868 členů. V následujících letech byla činnost Orla stabilizována. Jejím každoročním vyvrcholením bylo uspořádání tzv. Orelského dne. Tento den byl vždy zahájen průvodem městem, a pak pokračoval sv. mší v kostele. V odpoledních hodinách následovalo vystoupení žáků,

³⁹ Hlas lidu, roč. 24/1930 č. 74, s. 2

⁴⁰ Štumbauer Jan: Výběr- časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech, roč. 31/1994 s. 98

⁴¹ Penzová Růžena, písemná vzpomínka autorovi práce ze dne 20. října 2003

žaček, dorostenců, dorostenek, mužů na nářadí, prostrná mužů a prostrná žen. Na závěr byla uspořádana lidová zábava.⁴²

Rychlý vzestup počtů členů jednoty a nárůst činnosti stále více zvyšoval potřebu vlastních prostor.⁴³ A tak byl od Vyšebrodského opatství odkoupen velmi atraktivní pozemek v centru města, na začátku Lannovy třídy. Architektovi Procházce byl zadán velkorysý projekt na výstavbu Jirsíkova národního domu. Dne 2. dubna 1928 byl slavnostně položen základní kámen. Již 28. října 1928 byl dům dokončen a slavnostně vysvěcen. V Jirsíkově národním domě byly kromě tělocvičny se zázemím ještě další sály (v jednom z nich bylo později zřízeno kino Elekta), dále kanceláře, klubovny a v přízemí restaurace Vatikán, ze které se stalo centrum českobudějovických šachistů. Tato stavba byla postavena s velkou podporou dalších katolických organizací a Československé strany lidové.

V roce 1929 se českobudějovický Orel zúčastnil II. všeorelského sletu v Praze. Přípravě na tento slet věnovali členové velké úsilí a do Prahy byla vyslána početná skupina cvičenců. Ve dnech 4. - 6. července 1930 pořádal českobudějovický Orel župní slet.

Třicátá léta přinesla modernizaci cvičení a Orlové se rozhodli zřídit letní tělovýchovný areál v Č. Budějovicích. Po delším jednání se podařilo koupit od Měšťanského pivovaru na Střeleckém ostrově areál střelnice, která již deset let nesloužila svému účelu. Orel hodlal vybudovat na části ostrova letní cvičiště, lehkootletickou dráhu, hřiště na tenis a odbíjenou a další tělovýchovná zařízení. Z tohoto plánu jednota realizovala jenom část a tzv. Orelský ostrov sloužil hlavně jako letní cvičiště, atletické cvičiště a v provozu byly i kurty na odbíjenou a košíkovou. Na ostrově pak Orel každoročně pořádal tradiční Orelské dny. K činnosti patřily nejen pravidelná cvičení, ale i župní slety, župní orelské dny, orelské dny jednoty a tělocvičná akademie. Významnými členy Jednoty J. V. Jirsíka v té době byli: Jan Urban, ředitel kina Eleata, Ludvík Svoboda (otec JUDr. Karla Svobody, pozdější starosta župy), majitel továrny na fíkovou kávu v Kasárenské ulici. V roce 1933-1934 učil členy zpěvu JUDr. Jiří Štefl. Dorost a ženy cvičila Anna Světlová, která pracovala

⁴² Štumbauer Jan: Výběr- časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech, roč. 31/1994 s. 99

⁴³ Štumbauer Jan, Výběr- časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech, roč. 31/1994 s. 99

v knihkupectví U Zlatého klasu. Ani výuka společenského tance nebyla v činnosti Orla výjimkou.

Českobudějovická jednota měla rozhodující vliv na činnost župy J. V. Jirsíka, jedné z největších orelských žup v ČSR. Na stránky místního tisku se také dostávaly informace o napjatých vztazích mezi českobudějovickým Sokolem a Orlem, které měly historické kořeny a byly výrazem konkurenčního postavení obou jednot ve městě. Toto napětí vycházelo především z rozdílného vztahu k náboženství. Příkladem může být událost, ke které došlo v Č. Budějovicích roku 1921. Vznikající československá církev chtěla zabrat kostel sv. Anny v Kněžské ulici pro sebe, ale věrní Orlové vedení pocitem křivdy- byl jim brán kostel, který, vybuodovala katolická církev pro své věřící a který jim dlouhá léta sloužil- doslova poprali a celou situaci musel řešit přivolaný okresní hejtmán Velík, který nechal kostel policejně vyklidit. Spory a hádky však dále pokračovaly i na ulici po celé nedělní odpoledne. Orlové nakonec svůj kostel uhájili. Je vidět, že katolická církev a její katolické organizace to v této době neměly lehké. Částečně se situace uklidnila roku 1921 nařízením o náboženské snášenlivosti na obecných a středních školách.⁴⁴

11.5 Období od roku 1936 do zákazu Orla komunistickým režimem

Rok 1936 byl naplněn organizováním branné výchovy, což souviselo s přípravou na obranu republiky proti německému nacismu. V roce 1937 se konaly v Č. Budějovicích „Dny katolického mládí“. Tehdy celou slavnost zajišťovala jak župa, tak jednota Orla. Probíhalo cvičení na Orelském ostrově, kterého se zúčastnil děkan a kanovník František Sobíšek.⁴⁵

Po mnichovské zradě nastala ve spolkové činnosti všeobecná letargie, způsobená zmrzačením republiky i očekáváním ještě horších událostí. Českobudějovický Orel předvídal, že po případném obsazení zbytku republiky povede německá okupační moc úder i proti velkým a na národním principu postaveným tělocvičným organizacím. Proti tomu se představenstvo jednoty snažilo částečně zabezpečit a 28. prosince 1938 převedlo vlastnická práva na politicky méně nápadný Spolek sv. Mikuláše, který byl

⁴⁴ Rada František: Když se psalo T. G. M., Růže Č. Budějovice 1970 s. 143

⁴⁵ Penzová Růžena, písemná vzpomínka autorovi práce ze dne 20. října 2003

zaštitěn biskupskou konzistoří.⁴⁶ Na valné hromadě 1. července 1939 byli do čela jednoty opět zvoleni A. Jurásek, B. Novotný a L. Kantor. Během okupace kromě běžných cvičení bylo pořádáno na Orelském ostrově mistrovství Orla v odbíjené. V dubnu 1941 pořádala jednota přespolní běh pod obcí Hosín a v roce 1942 mezižupní utkání ve stolním tenisu s Pospíšilovou župou. Ale doba činnosti se chýlila ke konci. Na základě nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě ze dne 15. října 1942 byla celá orelská organizace rozpuštěna a její majetek zkonfiskován.⁴⁷

Po válce byla činnost Orla opět obnovena, a to s velikým nadšením. V čele opět stanuli A. Jurásek, B. Novotný a L. Kantor. V roce 1947 měli Orlové odcestovat do Francie na křesťanské slavnosti, a tak usilovně cvičili, aby neudělali v cizině ostudu. Slibně se rozvíjející poválečná činnost však neměla dlouhého trvání. Po 25. únoru 1948 dostaly události jiný spád. Již 31. března 1948 bylo totiž vyhlášeno sjednocení československé tělesné výchovy a sportu na bázi Československé obce sokolské, do které mělo být převedeno členstvo a majetek ostatních tělovýchovných a sportovních organizací. Pro Orel to znamenalo opětovné rozpuštění a konfiskaci majetku, tentokrát však na více než čtyřicet let. Úředně českobudějovický Orel zanikl 20. července 1949 na základě sloučení se Sokolem.⁴⁸ Jednota komplexně předala nemovitost Jirsíkova domu a cvičiště na Střeleckém ostrově, z movitého majetku pak inventář restaurace, kina a tělocvičny. Je třeba zmínit, že Orel byl druhou nejsilnější organizací Sokola. V roce 1948 měla jenom českobudějovická jednota 1200 členů.

11.6 Další jednoty českobudějovické župy J. V. Jirsíka

Českobudějovická župa se skládala v roce 1946 z těchto jednot: České Budějovice, Borovany, Suché Vrbné u Č. Budějovic, Č. Krumlov, Jindřichův Hradec, Kovářov u Milevska, Milevsko, Netolice, Nový Etynk u Kamenice nad Lipou, Písek, Počátky, Prachatice, Strmilo u Jindřichova Hradce, Horní Cerekev, Trhové Sviny a Třeboň.

⁴⁶ SOA Třeboň: Policejní ředitelství Č. Budějovice, č. kartonu 823, č. rejstříku 815, evidenční karta Orla

⁴⁷ Štumbauer Jan: Výběr- časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech, roč. 31/1994 s. 100

⁴⁸ Štumbauer Jan: Výběr- časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech, roč. 31/1994 s. 101

Jednota ve Čtyřech Dvorech u Českých Budějovic byla založena 24. října 1921.⁴⁹ Prvním starostou se stal J. Berounský. Okolo roku 1928 však přestala vyvíjet činnost a zanikla. V roce 1921 také vznikla jednota v Suchém Vrbném, kde zakladatelem byl B. Klimeš. V polovině 30. let byl v jejím čele F. Máče a od prosince 1936 A. Špatný. Dalšími aktivními členy byli J. Zeman, F. Jiříčka a A. Klouda, který v letech 1939 - 1942 vykonával funkci starosty. Jednota měla vlastní Orlovnu v Čechově ulici č. 580.⁵⁰ Po roce 1948 byla také sloučena se Sokolem a vymazána ze spolkového rejstříku. Na svoji obnovu si musela počkat do roku 1989, kdy se komunistický režim vzdal své samovlády, tak jako ostatní jednoty a župy a vlastně celý Orel.

Orelské jednoty nevznikaly jen ve větších městech jako v Písku, Milevsku a Protivíně, ale i v obcích venkovských. Orelská jednota například byla ustanovena ve Starém Sedle, v Milovicích a i v Pohoří, Tálíně, Myšci a Kovářově. V těchto venkovských obcích byla ale činnost zřejmě velmi malá, a tak v krátké době zanikaly i přes velkou podporu Československé strany lidové a katolické církve.

Jednota v Písku byla založena v srpnu roku 1920 a prvním starostou se stal pravděpodobně Karel Turecký. Cvičilo se nejdříve v tělocvičně katolického spolkového domu „U tří ostrostřelců“ v Píseckého ulici, kde byly také pořádány besídky, akademie, přednášky a kde byla hrána i divadelní představení.⁵¹ Od roku 1928 si jednota pronajala tělocvičnu v obecné škole na Pražském předměstí a v roce 1940 tělocvičnu v měštanské škole na Husově náměstí. Spolupráce se stranou lidovou byla velmi úzká a Orel měl zastoupení i ve výboru této strany. Jednota se samozřejmě zúčastnila v roce 1929 Orelského sletu v Praze na tzv. Svatováclavské dny Orelstva a v roce 1930 v Písku byl pořádán „Orelský den“. Ve dnech 15.-16. srpna 1936 se konal okrskový slet v Písku, který se stal jedním z největším sletů organizovaných píseckou jednotou. Tohoto sletu se zúčastnili Orlové z Prachatic, Netolic, Protivína, Bosňan, Hluboké, Tápána a Jindřichova Hradce. Do programu byl zařazen volejbalový turnaj, lehkootletické závody a výlet na Zvíkov a Orlík. Orelská hudba z Českých Budějovic provedla ranní budíček městem. Průvodu se zúčastnilo 572 krojovaných členů. V jednotě pracovaly tyto odbory: volejbalový, plavecký, lehkootletický,

⁴⁹ SOA Třeboň: Policejní ředitelství Č. Budějovice, č. kartonu 848, č. rejstříku 40 ze dne 12.2. 1921

⁵⁰ Štumbauer Jan: Výběr- časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech, roč. 31/1994 s. 101

⁵¹ Peroutka Otakar a kolektiv: 100 let tělesné výchovy v okrese Písek, Písek 1968 s. 180

turistický, cyklistický, jezdecký a branný. Jezdecký odbor měl na starosti statkář Štván z Drhovle, který vlastnil patnáct koní. Součástí jednoty byl i divadelní odbor, který hrál pro děti loutková představení.

V roce 1933 došlo k ustanovení IV. okrsku orelské župy Jana Valeriána Jirsíka se sídlem v Písku.⁵² Patřily sem jednoty z Protivína, Myšince, Volyně a Čkyně. Početně nebyla písecká jednota nijak silná ani pokud jde o počet členů ani finančně. Jedna z posledních zpráv se datuje k 31. březnu 1940, kdy se konala valná hromada. Pravděpodobně poslední akademie byla 20. dubna v roce 1941. Všechno skončilo za 2. světové války, kdy na základě výnosu říšského protektora ze září 1942 byl 8. října 1942 Orel v Písku rozpuštěn a gestapo z Klatov převzalo veškerý jeho majetek.⁵³

Jednota v Protivíně vznikla díky zájezdu orelské župy J. V. Jirsíka z Č. Budějovic. Na návštěvu přijelo 100 členů v krojích s vlastní hudbou. V hotelu Zelenka byla ukázka veřejného cvičení a poté následovala taneční zábava. K ustanovení jednoty došlo 4. září 1922 po přednášce F. Klimenta, jednatele orelské župy.⁵⁴ Starostou byl zvolen F. Jelínek, mistr písmomalíř a natěrač, místostarostou J. Koutník, správce zámku, jednatelem Š. Pařízek, kaplan, vzdělavatelem J. Štětka, katecheta na měšťanských školách, náčelníkem J. Košatka a náčelnicí J. Hofhanzlová. Cvičení se konala na farské zahradě nebo v sále hotelu Zelenka (čp. 22) na náměstí. Jednota trpěla nedostatkem cvičitelů a konkurence Sokola byla veliká. Největší tělocvičnou akcí byl slet IV. okrsku orelské župy konaný právě v Protivíně 20. srpna 1933 jako první veřejné vystoupení. Celkově ale nad tělovýchovnou činností převyšovala divadelní, ve které pracovali R. Polanský, mistr krejčovský, a Karel Kouba. V období 2. světové války se nemohlo veřejně cvičit; divadelní odbor však v činnosti pokračoval: přijal nové jméno „Dramatická jednota Josefa Kajetána Tyla“ a pod tímto názvem pracoval po celou dobu okupace.

⁵² Peroutka Otakar a kolektiv: 100 let tělesné výchovy v okrese Písek, Písek 1968 s. 184

⁵³ Peroutka Otakar a kolektiv: 100 let tělesné výchovy v okrese Písek, Písek 1968 s. 185

⁵⁴ Peroutka Otakar a kolektiv: 100 let tělesné výchovy v okrese Písek, Písek 1968 s. 185

12. Třetí obnova jednoty a župy J. V. Jirsíka.

12.1 Polistopadové období roku 1989

Po listopadových událostech v roce 1989, kdy se společnost rozhodla pro cestu demokracie, se hned v prosinci setkali profesor Jindřich Nušl z Jindřichova Hradce a bývalý župní starosta jihočeské župy J. V. Jirsíka v Českých Budějovicích JUDr. Karel Svoboda, aby se pokusili obnovit již po třetí křesťanskou tělovýchovnou organizaci Orel. Přestože došlo k dvačtyřicetileté odmlce, K. Svoboda uveřejnil v novinách výzvu, aby se bývalí členové přihlásili a sešli se k první schůzce (1990) v domě Československé strany lidové na Lannově třídě. Tohoto setkání se zúčastnili nejen bývalí členové, ale i jejich přátelé, kteří chtěli pomoci obnovit činnost Orla: P. Jaroslav Lilák (biskup), PhDr. Miloslav Vlk (nynější arcibiskup pražský), P. Dvořák (vikář), P. Valášek (kaplan Saleziánů), Daniel Herman a Ing. P. V. Feldmann. V té chvíli bylo nejnmutnější vyřešit, kde se scházet a jak získat zpět základní majetek, aby se mohla vlastně celá činnost organizace obnovit. Nejprve bylo třeba vybudovat zázemí a pak teprve se mohli členové scházet a zahájit činnost. Starostou byl zvolen JUDr. K. Svoboda, který hned po první setkání žádal u tehdejšího Krajského národního výboru v Č. Budějovicích o navrácení spolkového majetku. Po zrušení KNV se obracel na organizace, které tento majetek po zrušení Orla v roce 1948 užívaly. Jednota v Č. Budějovicích vlastnila Orlovnu v Suchém Vrbném (proti kostelu sv. Cyrila a Metoděje), Jirsíkův národní dům, a od roku 1934 část Orelského ostrova (dříve Střeleckého ostrova). Část tohoto majetku (ostrova) využívala tělovýchovná jednota Motor a továrna Motor-Jihokov a část Jihočeské elektrárny jako stadion fotbalového klubu Dynamo). Na žádosti starosty tehdejší vedení Dynamo o vrácení majetku i pozemku nereagovalo. Jiné bylo jednání s vedením tabletenisového oddílu Motor představovaným panem Karlem Vokurkou, který veřejně uznal, že tělovýchovná jednota Orel je vlastníkem majetku na Orelském ostrově, kde svou činnost provozují jak zmiňovaní tenisté, tak oddíl vodní turistiky, oba z TJ Motor. Po jednání se jednoty dohodly na vrácení majetku a Orlové udělali vstřícné gesto, když nabídli členům Motoru bezplatné užívání na dobu deseti let za předpokladu, že členové

Orla mohou využívat sportovního vybavení TJ Motor. Dohoda která byla výhodná pro obě strany, podepsal tehdejší starosta jednoty Orla F. Brožka a za Motor K. Vokurka. Touto úmluvou byl zachráněn jeden z neúspěšnějších tabletenisových oddílů v kraji.

Úplně jiná situace ale byla při vyjednávání s představiteli fotbalového klubu Dynamo. Po neúspěšných schůzkách byl nucen JUDr. K. Svoboda 8. listopadu 1991 podat žalobu. První soudní jednání bylo 20. března 1992, kde soudce Dr. Hofman rozhodl o vydání majetku Čs. Orlu. Došlo k odvolání a další soudní řízení se konalo až 9. července 1993. Rozsudek ve prospěch Orla byl vynesena 12. července 1993. Došlo k opětovnému odvolání ze strany Dynamo k Vrchnímu soudu v Praze v červenci 1994. JUDr. Jarmila Tomanová (advokátní zástupce K. Svobody, který byl nemocen) zažádala o rozdělení žaloby, a to na dvě části. První část se týkala Jirsíkova Národního domu (který také spadal pod Jihočeské elektrárny, které vlastnily i fotbalový klub), a druhá část, se týkala Orelského ostrova. Dne 23. července 1994 se uskutečnilo úspěšné jednání o Jirsíkův Národní dům, který byl 13. listopadu 1994 skutečně Orlům navrácen. Soudní pře ale pokračovala dále a 10. října 1994 u Vrchního soudu v Praze bylo již definitivně rozhodnuto o vrácení majetku a pozemků na Orelském ostrově Čs. Orla. Nový starosta jednoty Zdeněk Šesták (po zemřelém F. Brožkovi) a jednatelka župy R. Penzová (která se velmi zasloužila o navrácení majetku), převzali Jirsíkův Národní dům, a tím bylo možno konečně začít pracovat na skutečné obnově nejen samotné budovy ale celé organizace Orel. Pře o pronájem pozemků na Orelském ostrově nebyla zdaleka skončena: až 16. května 1995 došlo k dohodě, že JUDr. Tomanová připraví smlouvu o pronájmu současným uživatelům. Ale k podpisu smluv opět nedošlo a záležitosti se musel ujmout zase soud. Samozřejmě, že dluh za pronájem se zvyšoval. K podpisu smlouvy došlo až 22. srpna 1997 (za fotbalový klub Z. Čadek, JUDR. Flaška a za Orla JUDr. Tomanová, Ing. F. Popp a místostarostka R. Penzová). Do konce roku 1997 měl fotbalový klub zaplatit alespoň vzniklý dluh. Později město převzalo sportovní klub a byla uzavřena nová smlouva s Orlu dne 4. 1. 2000 o nájmu pozemku č. 85/1 o výměře 3 136m² a č. 84 o výměře 1 031m² za cenu 74.040, Kč za rok. Tato částka ale byla příliš nízká, a tak v roce 2003 navrhl Orel úpravu nájemného na 150, Kč/m, což činilo 625 050 Kč

za rok. Protistrana ale navrhovala roční nájemné ve výši 214 110, Kč za rok. S tím zásadně nesouhlasil představitel Orla starosta jednoty K. Kratochvíl, který požadoval minimálně původní nájemné, které platilo SK Č. Budějovice do roku 1999 a to bylo 400 000 Kč ročně. Nakonec došlo 31. května 2003 k usnesení, že částka za pronájem bude činit 350 000 Kč ročně. Celá kauza vypadá jako velká tahanice o peníze, ale pravdou je, že Čs. Orel měl plné právo na restituci svého majetku, který byl získán za peníze jeho členů. Navíc při znovuzahájení činnosti byla organizace prakticky bez prostředků. Kdyby byl dodržen tehdejší zákon č. 173/1990 Sb a č. 232/1991 Sb., majetek by měl být vrácen již k 1. červnu 1990. Soudním protahováním se vše oddálilo o bezmála čtyři roky. Také je pravdou, že v Jirsíkově domě byla restaurace, kino Elekta (později Jas), tělocvična, kavárna a kanceláře. Finanční obnos za pronájem z těchto činností by na začátku organizaci velmi pomohl.

12.2 Národní dům J. V. Jirsíka v Č. Budějovicích

Slavnostním dnem se stal 27. listopad 1928, kdy českobudějovický biskup Dr. Šimon Bárta slavnostně světil dostavěný Národní dům J. V. Jirsíka, dům jihočeských Orlů. Slavnostní otevření bylo velkolepé. Není divu, neboť dům byl perfektně vybaven pro spolkovou činnost, nacházela se v něm tělocvična, restaurace a kino Eleata, budova měla i výborné zázemí pro potřebu župy a jednoty tělovýchovné organizace J. V. Jirsíka v Č. Budějovicích. Kino mělo jednu zvláštnost, a to rovnou podlahu, protože se předpokládalo využití sálu pro slavnostní plesy. Při otevření hrála i orelská hudba pod vedením kapelníka Poláka. Ten den se vlastně otvíraly i sousední budovy knihkupectví „U Zlatého klasu“ a Pramenka a i to bylo součástí oslav. O postavení Národního domu se nejvíce zasloužili župní starosta P. Jan Macek a P. Antonín Jurásek, a to nejen organizačně, ale také vlastní fyzickou prací. Ostatně tehdy pomáhalo se stavbou mnoho brigádníků, mezi nimi i mladý Karel Svoboda (budoucí župní starosta). Stavba byla financování z darů a příspěvků členů Orla.

Jirsíkův Národní dům byl zbudován tak aby jeho životnost trvala minimálně sto let. V roce 1949, byl celý majetek Orlů převeden na Sokol podle zákona č. 187/49 s odůvodněním, že je nutné sjednocení československé tělovýchovy. Nakonec však

v roce 1950 byla nemovitost prodána za 4 960 000 korun Českobudějovickým energetickým rozvodovým závodům. Prodejcem byl Sokol, který byl nakonec také zrušen. Energetické závody poté vložily Jirsíkův dům do majetku své tělovýchovné organizace, kterou se v roce 1957 stalo TJ Dynamo. Další osud domu je popsán v předcházející kapitole. Dnes je dům zčásti rekonstruován. Byly vybudovány místnosti pro činnost Orla, obnovena tělocvična v zadní části a zachována restaurace, která byla hojně navštěvována a velmi známá. Na opravách se podílel Ing. arch. Václav Vobr, Ing. František Popp a další členové. Opravy nejsou jednoduché, vyžadují nejen finance, ale i čas.

Symbolem organizace, byl ne jen dům, ale i také prapory. O ty však organizace přišla za nacismu, kdy oba prapory, jak župní tak jednoty musely být odevzdány gestapu. Podařilo se zachránit jen dorosteneckou vlaječku z roku 1930, kterou později v 70 letech minulého století převzala do opatrovnictví R. Penzová od P. Antonína Juráska.

12.3 Činnost jednot v župě J. V. Jirsíka

Po listopadové revoluci byly obnoveny jednoty v Borovanech u Č. Budějovic, Třeboni, Č. Krumlově, Prachaticích a zásluhou Dr. Jindřicha Nušla i Jindřichově Hradci. Před únorem 1948 působily ještě jednoty v Netolicích, Písku, Vodňanech, Lišově a v Milevsku. Ale tyto jednoty se nepodařilo probudit k životu. Tím utrpěla jihočeská župa velkou ztrátu. Ze začátku se rozvíjela činnost i v Suchém Vrbném u Č. Budějovic. V roce 1992 proběhla provozní prohlídka, která měla naplánovat nutné opravy zdejší Orlovny. Na návrh pana A. Berky a Koklara se uskutečnila divadelní představení pro děti. Tak se 13. března 1993 konalo divadelní představení „Čert a Káča“. Další nastudovanou divadelní hrou byla pohádka „O Šípkové Růžence“. V roce 1997 nastaly v Suchém Vrbném problémy s účastí a s nezájmem o práci v jednotě. Nejen tento důvod vedl k prodeji Orlovny v Suchém Vrbném, ale potřeba finančních prostředků, protože Národní dům vyžadoval značné opravy a také i finanční ztráty vinou soudního jednání o Orelský ostrov byly velké. Dne 31. března 1997 byl tedy prodej Orlovny v Suchém Vrbném uskutečněn a započat

stavební práce na Národním domě mohly pokračovat. Tak jako v Č. Budějovicích, ani v J. Hradci nebylo lehké získat majetek organizace zpět a získat tak podmínky pro obnovení činnosti Orla. Na majetek jednoty Orla v J. Hradci mohlo uplatňovat několik původních majitelů, a to Jednota katolických tovaryšů - Menhartova, Mariánská družina – Albínova a Sdružení katolíků. Tato sdružení souhlasila s převodem restitučních nároků na jednotu Orel v J. Hradci. Jednota Čs. Orla v J. Hradci po svém obnovení 12. listopadu 1989 byla registrována dne 18. listopadu 1990. Čs. Orel zastupoval při jednání o navrácení majetku další spoluvlastníky, a to: Jednotu katolických tovaryšů (Merhartovu, která byla obnovena 17. listopadu 1990 (registrace byla provedena 10.12.1990), Mariánskou družinu – Albínovu obnovenu 18. prosince 1990 (registrace 7.1.1991) a Sdružení katolíků obnovené 26. prosince 1990 (registrace 7. 1. 1991). Společné stanovy i registrace byly řádně schváleny Ministerstvem vnitra České republiky.

V roce 1923 byl fondy všech těchto organizací sloučeny v jeden pro postavení Katolického domu Zlatá růže. V listopadu 1938 na pokyn Dr. Šrámka došlo k rozpuštění Československé strany lidové, aby nemusela vstoupit do Národní jednoty. Po únoru 1948 umožnil zákon 187/49 zabrat majetek sportovním organizacím, a tak byl zabrán celý dům Zlatá růže. Orel se odmítl sloučit se Sokolem, a tak zanikl a ostatní jednoty byly nuceny se vystěhovat, jako například Katoličtí tovaryši a Mariánská družina na proboštství a do kostela. Situace v té době byla napjatá a nový režim si pospíšil s legalizací zániku jednot. V budově bylo zřízeno veřejné stravování, kanceláře Národní fronty, Svazarmu a kino. V posledních letech 20. století byl majitelem budovy Školský úřad v J. Hradci, který tu provozoval tzv. Dům dětí a mládeže. Od roku 1990 se Dr. J. Nušl snažil o vyřešení celého problému: aby Orel měl nárok na vrácení budovy, kde by mohl obnovit svou činnost. V roce 1997 ale Dr. J. Nušl zemřel a záležitosti se ujala místostarostka Orla budějovické župy R. Penzová z Č. Budějovic. V tomto roce se školský úřad v J. Hradci, vyjádřil, že Dům dětí a mládeže se nemůže předat z důvodu „vážného bránění veřejnému zájmu“ a tento výrok byl potvrzen na jednání vlády 10. prosince 1997.⁵⁵ Jak je vidět, cesta obnovy nebyla vždy korunována úspěchem. Čs. Orel si uvědomoval, že je zde mnoho překážek

⁵⁵ Pisemná odpověď MV C. Svobody, v Praze 20.3. 1998, Č.j.: VS/1-1/106/98

a problémů; proto dospěl k rozhodnutí, že bude lépe nefungující jednoty zrušit a posílit ty které byly životaschopné. K takovému řešení situace došlo několikrát během posledních deseti let minulého století postupně zanikaly jednoty v Třeboni, Borovanech u Č. Budějovic a v J. Hradci. Dnes má župa J. V. Jirsíka v Č. Budějovicích tři jednoty, a to jednotu v Č. Budějovicích, Č. Krumlově a v Prachaticích s 379 členy.

Činnost orelských jednot není zaměřena jen na tělovýchovu, ale i na kulturní vyžití. Mnoho jednot má ochotnické divadelní soubory nebo i pěvecké sbory. Protože se jedná o katolickou organizaci, mezi další aktivity patří také tzv. Orelské poutě. Nejznámější je pout' na sv. Hostýn na Moravě, kde se účastní Orlové z celé republiky. Dá se říci, že třetí obnova tělovýchovné jednoty Orel v Č. Budějovicích byla i za cenu velmi citelných ztrát úspěšně ukončena. Myslím si však, že tento proces stále pokračuje, protože pokud budou přicházet noví členové hlavně mladí lidé tak, vlastně obnova nekončí.

12.4 Významné osobnosti

Jednou z nejvýznamnějších osobností, která se zasloužila jak o rozkvět českobudějovické diecéze, tak i celé společnosti byl Jan Valerián Jirsík. A právě slova J. V. Jirsíka „Bůh, církev, vlast“, která shrnují jeho životní ideály, byla později přijata jako heslo acíl jihočeského Orla.

Jan Valerián Jirsík se narodil 19. června 1798 v posázavském městečku Kácově. Gymnázium začal studovat v Havlíčkově Brodě a dokončil je v Hradci Králové. Filozofii studoval v Litomyšli a teologii v Praze. Po vysvěcení 28. prosince 1820 působil jako kaplan v Cítově a v Roudnici n. Labem a od roku 1827 jako zámecký kaplan v Jezeří v severních Čechách.⁵⁶ Starost o rodiče ho přiměla podat žádost o přeložení do Minic, kde setrval do roku 1846. Z minické farnosti odešel Jirsík do Prahy jako kanovník metropolitní kapituly a kazatel u sv. Víta, kde se proslavil svým řečnickým uměním. Dne 19. října 1851 přijal biskupské svěcení a 24. října se odebral do Českých Budějovic. Zde se především zaměřil na kněžský dorost. Dne

⁵⁶ Kadlec Jaroslav: Českobudějovická diecéze, Setkání, Č. Budějovice 1995, s. 31

22. října 1853 založil a otevřel Biskupský kněžský seminář v Č. Budějovicích. V roce 1870 prosadil otevření prvního českého gymnázia v Č. Budějovicích. Jeho činnost se převážně zaměřila na školství, charitu. Ale i v politice byl velmi úspěšný. Byl spravedlivý, snášenlivý a přál pokroku. Již v roce 1871 založil diecézní ústav pro hluchoněmé děti, po Praze a Litoměřicích třetí ústav svého druhu v Čechách. Také se podílel na vybudování české obecní dívčí školy u sv. Josefa, vedené kongregací horažďovických školských sester, která po roce 1989 tuto instituci znovu obnovila.

Kromě vzpomínané veřejně prospěšné činnosti konal Jan Valerián Jirsík samozřejmě i práci pastorační. Zemřel 23. února roku 1883 a byl pohřben za obrovské účasti věřících z celé země na staroměstském hřbitově v Č. Budějovicích. Jeho jméno se stalo názvem jihočeské orelské župy, která se snažila vždy naplnit jeho ideály a být zodpovědnou nositelkou jeho jména.

Biskup českobudějovické diecéze **Šimon Bárta** se narodil 27. října 1864 v Žimuticích u Týna nad Vltavou. Profesor Š. Bárta nejen vysvětil Národní dům J. V. Jirsíka v Č. Budějovicích ale stal se i patronem jihočeských Orlů. Po maturitě na gymnáziu v Č. Budějovicích odešel do Říma, kde byl vysvěcen na kněze 16. března 1889. Kaploval v Sedlici u Blatné a roku 1891 byl ustanoven prefektem studií v Biskupském kněžském semináři v Č. Budějovicích. V roce 1893 se stal katechetou na gymnáziu v Pelhřimově, kde setrval do roku 1908, kdy přešel na gymnázium v Č. Budějovicích. Své biskupské působení zahájil Š. Bárta v atmosféře velmi pohnuté. Roku 1921 nebyl zrovna klidný, vztahy mezi církvemi byly napjaté, a tak se stalo při svěcení v katedrále příslušníci církve československé vtrhli do seminárního kostela sv. Anny a obřad nedůstojně rušili. Biskup Š. Bárta se snažil i za těchto velmi nepříznivých podmínek rozvíjet katolický život ve své diecézi. Vyvrcholením byly Dny katolického mládí v roce 1936, kterých se zúčastnili i jihočeští Orlové. Bylo vidět, že v diecézi pulzuje život: zájem o studium na semináři byl velký a profesorský sbor byl na vysoké úrovni. Znalosti biskupa Š. Bárty byly široké: zabýval se nejen teologií, ale i literaturou světskou i českou a jeho koníčkem byla historie, především české církevní dějiny. Po mnichovském diktátu musel zřídit pro 134 odloučených farností generální vikariát ve Vyšším Brodě (generálním vikářem byl opat Tecelin Jaksch), ale již 1. října 1939 byla diecéze násilně rozdělena a německé pohraniční části byly

přiděleny k sousedním diecézím bavorským a rakouským.⁵⁷ Opětovného scelení diecéze roku 1945 se biskup Š. Bárta již nedožil; zemřel 2. května 1940.

Ve stejném roce, kdy zemřel J. V. Jirsík se narodil **P. Antonín Jurásek**, budoucí starosta Orla. Byl zvolen roku 1919 a tuto funkci vykonával do roku 1948. Dá se říci, že jeden velmi významný pozemský život skončil a druhý byl na svém počátku. Spolu s P. J. Mackem se nejvíce zasloužil o obnovu Orla po 1. světové válce. Antonín Jurásek se narodil 29. prosince 1883 v Milokošti u Hodonína. Do kněžského semináře začal chodit v roce 1908- 1912 v Č. Budějovicích, kde byl 14. července vysvěcen na kněze. Od 1. září 1912 byl kaplanem v Poběžovicích na Domažlicku, kde od 1. srpna do 31. října 1916 zastával funkci administrátora. Dne 1. listopadu 1916 přišel do Č. Budějovic, kde se stal katedrálním vikaristou a tuto činnost vykonával do 31. března 1923. Od 1. října 1921 učil náboženství na základních školách, pracoval velmi intenzivně s mládeží a velmi významná byla jeho činnost v Orlu. Dne 21. září roku 1936 byl jmenován čestným konsistorním radou. Do penze odešel 1. dubna 1958; odebral se do charitativního domu pro duchovní v Senohrabech, kde 8. července 1978 zemřel. Pochován je na hřbitově sv. Otýlie v Č. Budějovicích.

Nejnámějším jménem v českobudějovické organizaci Orel je zakladatel Národního domu J. V. Jirsíka **P. Jaroslav Macek**. Narodil se 11. února 1889 v Dolní Cerekvi na Českomoravské vysočině v domě číslo 30 jako třetí ze šesti dětí. Měl dva bratry a tři sestry. Jeho otec Vincenc Macek byl rolníkem a maminka se jmenovala Kateřina, rozená Chudá. Do obecné školy chodil v rodné Dolní Cerkvi, do gymnázia v Pelhřimově a poté vystudoval bohoslovectví v Č. Budějovicích v letech 1909-1913. Na kněze byl vysvěcen biskupem J. A. Hůlkou 13. července 1913 v Českých Budějovicích. Po vysvěcení byl ustanoven kaplanem v jihočeském pohraničí v Německém Benešově (dnes Benešov nad Černou). Od 1. září 1913 byl kaplanem v Theresiendorfu (později Terčí Ves, dnes Pohorská Ves). Od 15. září 1915 se stal katedrálním vikaristou v Č. Budějovicích; vedle kněžské práce se věnoval i činnosti ve veřejném katolické životě. Po vyhlášení Československé republiky v roce 1918 se stal na dvacet let předsedou místní organizace Československé strany lidové a prvním župním starostou Jihočeské orelské župy. J. V. Jirsíka. Byl oblíbeným

⁵⁷ Kadlec Jaroslav: Českobudějovická diecéze, Setkání, Č. Budějovice 1995, s. 40

kazatelem v katedrále sv. Mikuláše, jeho kázání byla proslulá po celé diecézi. Byl dlouholetým ředitelem filiálky Československé akciové tiskárny, která patřila lidové straně v Č. Budějovicích. Tiskárna byla jeho láskou a za jeho vedení závod dosáhl vysoké úrovně jak odborně technické tak i produkční. Také pracoval sám jako vydavatel. Tiskárna vydávala jeden z nejoblíbenějších a nejrozšířenějších katolických časopisů „Neděle podle plánů tří vlasteneckých kněží“: dlouholetého redaktora „Neděle“ P. Balíka, P. Františka B. Vaněka, pelhřimovského děkana a spisovatele, autora křemešnické idyly „Na krásné samotě“ (byl umučen nacisty v Dachau) a P. J. Macka. Vlastní nakladatelskou činnost spojila tiskárna se sousedním knihkupectvím „U Zlatého klasu“, které bylo zřízeno v roce 1929 spolu s Národním domem J. V. Jirsíka. Lidovému a orelskému hnutí v Č. Budějovicích však chybělo místo, kde by se mohla činnost Orlů rozvinout. Tento problém byl vyřešen právě díky iniciativě P. J. Macka, který navrhl postavení Národního domu. Dům splňoval požadavky, které měly zajistit chod a rozvoj orelské činnosti. V domě byl veliký sál, klubovní místnost, restaurace, kavárna, tělocvična a biograf. Za své příkladné zásluhy byl P. J. Macek jmenován čestným občanem města Č. Budějovic. Již během nacistické okupace onemocněl těžkou srdeční chorobou, která se stále více zhoršovala, takže po osvobození v roce 1945 se už nemohl zúčastnit obnovení Orla a Československé strany lidové. Jen své původní práci zůstal věrný, a to tiskárně, kterou vedl až do své smrti. Pater Jaroslav Macek zemřel 10. února 1947 v ještě poměrně mladém věku 58 let. Ale jak se kdysi vyjádřil jeho synovec ThDr. Jaroslav Kadlec, odešel v pravý čas, nedožil se hrozného komunistického krutovlády. Rozloučení se konalo v Č. Budějovicích ve čtvrtek 13. února v katedrále sv. Mikuláše. Mši sloužil kapitulní probošt mon. Karel Boček. Z katedrály šel pohřební průvod k nádraží, kde byly tělesné pozůstatky P. J. Macka převezeny do rodné Dolní Cerekve, kde odpočívá v blízkosti svých rodičů, příbuzných a spolužáků.⁵⁸

Můžeme říci, že tělem i duší českobudějovického Orla byl **JUDr. Karel Svoboda**, který nejenže byl již jako chlapec členem organizace, ale který se nejvíce zasloužil o třetí obnovu Orla po roce 1989. JUDr. Karel Svoboda se narodil 29. října 1914 v Chodči u Velešína. Vystudoval českobudějovické gymnázium J. V. Jirsíka v letech

⁵⁸ Doležalová Hana, praneteř J. Macka, dopis autorovi práce – vzpomínky na P. J. Macka, 28.12.2005

1925-33. Dále pokračoval ve studiu na právnické fakultě v Praze, kde studie musel poté, co nacisté uzavřeli vysoké školy, přerušit a dokončil je v roce 1946. Po ukončení vysokoškolského studia se stal auskultantem Krajského soudu v Č. Budějovicích. Po dvou letech byl jmenován prokurátorem, a tuto funkci vykonával až do roku 1957. Na podzim roku 1957 byl obžalován a uvězněn komunistickým režimem. Důvodem uvěznění byl nesouhlasný postoj k soudním procesům, které se týkaly nespravedlivého hodnocení a průběhů soudních řízení. JUDr. Karel Svoboda byl příkladem čestného člověka, který zůstal věrný přesvědčení, že vše se musí dít dle spravedlnosti a v jeho profesním případě dle práva a zákona, a ne dle direktivního nařízení tehdejších politických činitelů. Byl odsouzen na tři roky, ale za dobré chování byl na podzim 1959 propuštěn. Samozřejmě, že v tehdejších podmínkách politické zůle nemohl vykonávat původní povolání, a tak byl zaměstnán jako dělník u melioračního podniku, kde pracoval v terénu a vykonával těžkou fyzickou práci. V roce 1965 začal pracovat u Pozemních staveb v Č. Budějovicích opět v dělnické profesi (řezal dlaždičky). Až v roce 1968 se stal právníkem podniku a tím se opět vrátil ke své původní profesi. Pro velmi vážné onemocnění odešel do invalidního důchodu v roce 1970. i přes vážné onemocnění se aktivně zapojil do obnovování orelské organizace. Činnost doktora Svobody v orelské organizaci byla významná. Ve třicátých letech 20. století byl členem volejbalového mužstva, které se stalo pětinasobným vítězem mistrovství jižních Čech. Po skončení 2. světové války pracoval jako vedoucí skupiny dorostenců Orla (1945-1948) do zrušení organizace. Po roce 1989 bylo jeho největším přáním obnovit orelskou činnost v jižních Čechách a uhájit i majetková práva organizace, která prošla za jeho života tak těžkými zkouškami. I přes zdravotní potíže přijal v roce 1990 funkci župního starosty a všechny síly i nemalé právnické znalosti dal do služeb jednoty. Až zhoršený zdravotní stav jej přinutil v březnu roku 1996 předat funkci, aby v díle, které započal, pokračovali další. Jeho práce přinesla očekávané výsledky – znovuzískání Národního domu; a i když soudní spor o Orelský ostrov nebyl ukončen, ukázalo se, že cestu, kterou JUDr. K. Svoboda zahájil, byla správná. JUDr. Karel Svoboda zemřel 9. října 1997, pohřben byl na hřbitově v Mladém u Č. Budějovic.

Další osobností, která byla spolupracovníkem a rádcem župního starosty JUDr. K. Svobody, byl kněz a historik **ThDr. Jaroslav Kadlec**. Narodil se 10. března 1911 v Dolní Cerekvi a už od svých devíti let chtěl být knězem. Vystudoval bohosloveckou fakultu Univerzity Karlovy a roku 1934 byl vysvěcen na kněze. V roce 1938 získal doktorát z teologie. Působil jako biskupský sekretář a po válce krátce jako docent na teologické fakultě Karlovy Univerzity v Praze. V padesátých letech pracoval v tzv. skryté církvi a „vysloužil si“ za komunistického režimu v roce 1958 dva roky žaláře. Pracoval osm let v lisovně pelhřimovského Agrostroje. V sedmdesátých letech vypomáhal v duchovní správě v Horní Cerekvi a Veselé, tajně učil náboženství. Byl doslova chodícím archivem, jeho paměť byla obdivuhodná. Byl autorem řady publikací, které neztratily svůj význam dodnes a jsou současným čtenářům zdrojem cenných informací, např.: *Církevní dějiny*, *Přehled církevních českých dějin*, *Českobudějovická diecéze*, Jan Valerián Jirsík atd.. Zemřel 3. ledna roku 2004.

ZÁVĚR

Cílem diplomové práce bylo zachytit počátky organizování tělovýchovné činnosti katolických věřících, vznik Čs. Orla, jeho vývoj, dále pak osudy významných osobností. Počátky zakládání katolických tělovýchovných organizací se datují na konec 19. století, kdy po rozporech se Sokolem a novém náhledu katolické církve na činnost tělovýchovnou a osvětovou, obsaženém v encyklice Rerum novarum vznikají první jednotlivé tělovýchovné spolky, které se roku 1909 soustředily v Křesťansko-sociální tělocvičný odbor Orel.

Vrcholem činnosti Orla do I. světové války byly tři zemské slety. Rozvíjející se činnost byla přerušena válkou.

V období první republiky byly významnými počiny II. slovanský slet v Brně roku 1922 a Svatováclavské dny Orelstva v Praze 1929. V době hrozícího fašistického nebezpečí Orel organizoval brannou výchovu, v roce 1939 uskutečnil orelskou pouť na Svatém Hostýně.

Dále jsem se v práci zaměřil nejen na historii československého Orla, ale i na perzekuci jeho členů a kněží za nacismu a později za komunistického režimu. Uvedeno je několik osudů, které by neměly upadnout v zapomenutí.

Za druhé světové války byli pronásledováni vlastenečtí kněží P. František Jakeš, P. Tecelin Josef Jaksch, P. Jan Dobrodinský a jiní.

Pronásledování orelských cvičitelů za komunistického režimu dokládá osud paní Penzové a dalších členů Orla.

Dále práce obsahuje zmapování vzniku a vývoje župy a jednoty J. V. Jirsíka v Č. Budějovicích, zachycuje třetí obnovení organizace po roce 1989 a její následnou činnost. Je zde zahrnuta i vzpomínka na významné osobnosti, které byly členy Čs. Orla, nebo pomáhaly jeho činnosti a rozvoji.

Otevřenými problémy zůstaly i nadále otázky existence dokumentů o činnosti jednoty Orel J. V. Jirsík v Českých Budějovicích (nepodařilo se najít spolkovou kroniku, řada dokumentů byla zničena za německé okupace, svědectví pamětníků nejsou přesná pro velký časový odstup). I bádání v Oblastních státních archivech bylo málo úspěšné, spíš jsem se přesvědčil, že nacisté dokázali velmi pečlivě zničit veškeré

dokumenty a nebylo tomu jinak ani po druhé světové válce. Domnívám se, že příčinou nebyla jen ideologická stránka, ale i majetková.

Snahou autora práce bylo zachytit svědectví o vývoji a činnosti Orla alespoň za pomoci stávajících dokumentů a vzpomínek žijících pamětníků.

Seznam literatury

- Bartoš J., Trapl M.: Československo 1918-1938, Olomouc 1991
- Časopis Orel: roč. 37/1998, č. 10, 12, Brno
- Dvořák Ladislav: Biskupský kněžský seminář v Č. Budějovicích, Diecézní muzejní spolek Č. Budějovice 1905
- Doležalová Hana: dopis autorovi práce – vzpomínky na P. J. Macka, 28.12.2005
- Encyklopedie Českých Budějovic, Nebe 1998
- Feldmann Vladimír: Kněží českobudějovické diecéze věznění nacistickým režimem 1938 –1945, Výběr-časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech, roč. 31/1994 č.2, České Budějovice
- Hlas lidu: roč. 16/1922, č. 31, 19. ledna 1922
- Hlas lidu: roč. 24/1930, č. 74
- Jihocheské listy: č. 3. září 1913
- Kadlec Jaroslav: českobudějovická diecéze, Setkání, Č. Budějovice 1995
- Milan Tomáš: J. V. Jirsík – pastýř dvojjazyčného kraje, Jihočeské centrum vzdělávání pedagogů Č. Budějovice 1993
- Měsíčník Orel: roč. 38/1999, č. 1,3 – 10, 12, Brno
- Měsíčník Orel: roč. 39/2000, č. 2, 7, 8, Brno
- Otčenášek Karel: Kamínky 2 díl, Hradec Králové 2000
- Penzová Růžena: ústní výpovědi o křes. tělovýchovné jednotě Orel J.V. Jirsíka
- Penzová Růžena: ústní výpovědi o její činnosti v jednotě a župě Orla J. V. Jirsíka
- Penzová Růžena: ústní výpovědi o padesátých letech 20. Století
- Penzová Růžena: písemné vzpomínky na pronásledování v 50. letech
Č. Budějovice 19. ledna 1990
- Penzová Růžena: zápisky o činnosti Orla J. V. Jirsíka v Č. Budějovicích 20. října 2003
- Penzová Růžena: dopis autorovi bakalářské práce Č. Budějovice 24. října 2003
- Penzová Růžena: Vzpomínka na kněze- vlastence, Katolické noviny č. 43, 23.10. 1988
- Peroutka Otakar a kolektiv: 100 let tělesné výchovy v okrese Písek, Písek 1968
- Popp František: ústní výpovědi o vzniku a činnosti Československého Orla a jednoty Orla J. V. Jirsíka v Českých Budějovicích

Rada František: Když se psalo T.G.M., Růže Č. Budějovice 1992 II.vydání

Riedl Jaroslav: Čistá pravda o opatství P. Tecelinu Jakschovi, Jihočeské listy
16. června 1995

Růžička František: Vzhůru orle slovanský, Hlas svědomí Č. Budějovice,
č.31. prosinec 1998

SOA Třeboň: Policejní ředitelství Č. Budějovice, č. kartonu 823, č. rejstříku 815,
evidenční karta Orla

SOA České Budějovice: registratura 1928-1968, položka 6/848

Štumbauer Jan: Kněží českobudějovické diecéze vězení nacistickým režimem 1938-45,
Výběr-časopis pro historii a vlastivědu jižních Čech 1994

Umělecké památky Čech ČSAV 1997

Ústřední list československého Orla: roč. 30/1991, č. 4, Brno

Ústřední list Orla: roč. 34/1995, č. 3, Brno

Ústřední list Orla: roč. 35/1996, č. 5, 6, Brno

Ústřední list Orla: roč. 36/1997, č. 1, Brno

Sekundární prameny

Diecézní katalogy: Diecéze v Č. Budějovicích

Kněžská matrika: Biskupství v Č. Budějovicích

Kopáček Jan Nep.: Orelský zpěvník, Brno 1920

Otčenášek Karel: Ave Maria et Joseph, v Hradci Králové 16. prosince 1996

Rubín Jiří: Neznámé kapitoly novodobých dějin, Hlas roč. 32/1996

Ústřední list československého Orla: roč. XII., Brno 1927

Seznam zkratek

br. – bratr

P. – pater, katolický kněz

Čs. Orel – Československý Orel

mon. – monsignore

ČSL – Československá strana lidová

FICEP - Federation Internationel Catholique d'Education Physique et Sportive

tzv. – tak zvaný

DTJ – Dělnická tělocvičná jednota

TJ – tělovýchovná jednota

SK – sportovní klub

KNV – krajský národní výbor

ÚNTV – Ústřední národní tělovýchovný výbor

např. – například

ČsTS – Československý tělovýchovný svaz

Seznam příloh

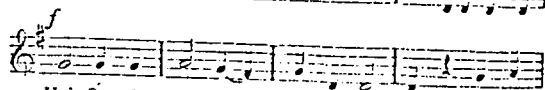
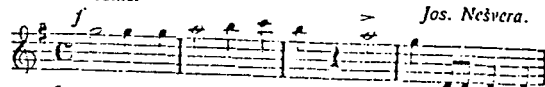
1. Orelská hymna „Hoj, Orli, mocnou perutí“
2. Orelská modlitba
3. Orelský odznak a kroje
4. P. Jaroslav Macek, starosta župy J.V.Jirsíka v Č.Budějovicích
5. Alois Jakeš, druhý starosta Orla J.V.Jirsíka v Č.Budějovicích
6. Mužský kroj – Jan Jakeš, zakladatel Orla v Č.Krumlově
7. Biskupský kněžský seminář v Č. Budějovicích
8. Žádost o podporu sletu 1922
9. Program župního sletu 1922
10. Žádost o převzetí protektorátu nad župním sletem jihočeského Orelstva
11. Poděkování za udělení protektorátu nad II. župním sletem 1926
12. Program II. župního sletu 1926
13. Kandidátní listina Orelské župy J. V. Jirsíka v Českých Budějovicích z roku 1926
14. Kandidátní listina Orelské župy J.V. Jirsíka v Českých Budějovicích z roku 1931
15. Členové Čs. Orla – účastníci atentátu na R. Heydricha 1942
16. Rozsudek státního soudu v Praze nad skupinou Alfa
17. Potvrzení o odpykaném trestu na svobodě
18. Členové Orla v Suchém Vrbném v Č.Budějovicích a Orelská kapela v Netolicích
19. Plakát - Svatováclavské dni Orelstva v roce roku 1929
20. Osvědčení o registraci 1990
21. Pozvánka na divadelní představení „Čert a Káča“
22. Plakát – Opět cvičíme 1994
23. Žádost o navrácení Národního domu v Jindřichově Hradci 1992
24. Potvrzení o majetkovém vlastnictví Národního domu v J. Hradci 1994
25. Stanovisko zřizovatele – Školského úřadu v J. Hradci
26. Odpověď ministra vnitra o převodu Národního domu v J. Hradci 1998
27. Dohoda o navrácení majetkových práv Jednotě Čs. Orla v Č. Budějovicích 1993
28. Rozsudek o navrácení majetkových práv Jednotě Čs. Orla v Č. Budějovicích 1994
29. 50 výročí Orelské pouti – Svatý Hostýn 1948-98
30. Karel Svoboda, starosta župy J. V. Jirsíka v Č. Budějovicích 1990-96

Příloha č. 1

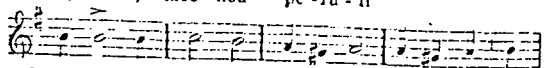
42. Hoj, Orli, mocnou peruti.

Slavnostně.

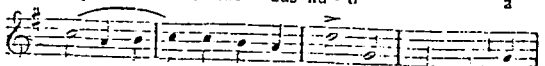
Jos. Nešvera.

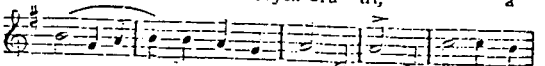
Hoj, Or - li, moc - nou pe - ru - ti

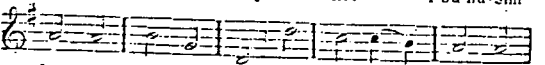
k ne - přá - tel vzlet - me žas - nu - ti a

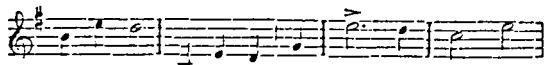
k já - - - so - tu svých bra - tří, a

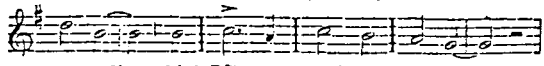
k já - - - so - tu svých bra - tří! Pod na - šim

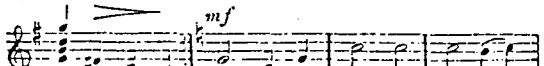
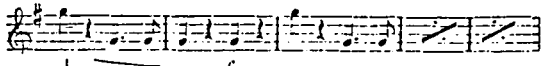
kro - kem du - ě - zem, my u - stou - pi - ti

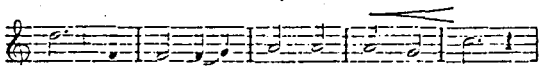
ne - mů - žem, vždyt Bůh a vlast k nám

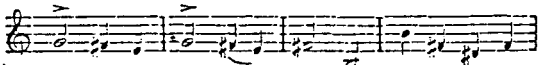
pa - tří, vždyt Bůh a vlast k nám pa - tří.

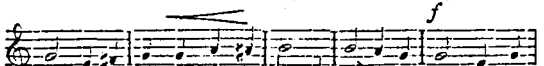
Nechť slep - ci slou - ži mod - lám

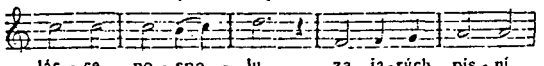
svým a za pře - lu - dem bláz - ni - vým

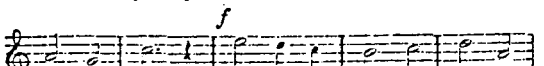
své kro - ky mat - né ple - tou,

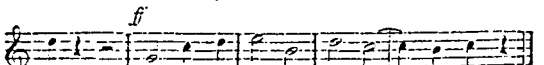
nech své kro - ky mat - né ple - tou: My v bratské

lás - ce po - spo - lu za ja - rých pis - ní

hla - ho - lu jdem věr - ni za svou me - tou,

jdem věr - ni za svou me - tou.

Jen tužme křídla svobodná!
Až přijde chvíle rozhodná,
[: af z ocele jsou paže, :]
af rozlomíme okovy,
af země tvář se obnoví,
[: jak Bůh a vlast nám káže! :]

Jsme Orli smělí, oddaní,
nás posměchu šip nezraní,
[: nás nikdo nerozdvojí. :]
A!, jedna víra, jeden Bůh
a jedna síla, jeden duch
[: nás v jedno tělo pojí. :]

K. Dostál-Lutinov.

Nezapomínejme na orelskou modlitbu

Orelské akce začínejme modlitbou:

*Požehnej, Bože, orelskou práci,
aby s Tebou začínala,
s Tebou také končila,
ke Tvé cti a chvále,
k dobru našich duší
a blahu naší vlasti, amen.*

Při slavnostních příležitostech
(výroční schůze jednot, župní
shromáždění, na poutích, na pohřbu
při rozloučení se zesnulým aj.)
použijeme MODLITBY ORELSTVA
složené ke sletu Orla v Brně 1922.

Ó ZDROJI PRAVDY

Orelská modlitba

Hudba: prof. F. Krejzl

Slova: Josef Rudolecky

Velebná

1. Ó zdroji prav - dy, do - bra, všech krás! Ved k so - bě
2. Na ze - mí zro - zen, svou vlast zde mám, pro ne - be

Or - la, ved k sobě nás! Or - lí pe - ru - ti
ur - čen, mám vlast i tam. Pro vlast o - bo - jí

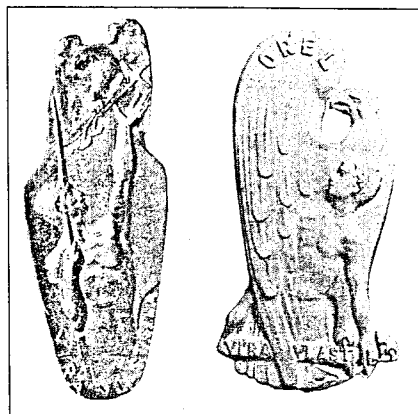
dej sí - lu k vzlétnu - tí nad zlo - by níž - kost, nad blu - du
stát chci vždy ve zbroji. Bůh žehnej Or - lu, Bůh žehnej

sráz!
nám!

The musical score is written on a single staff in G major and 4/4 time. It begins with a piano (p) dynamic and a 'Velebná' (praise) marking. The melody is simple and hymn-like. There are two verses of lyrics. The score includes dynamic markings like 'p' and 'mf', and phrasing slurs. The piece concludes with a final chord and a fermata over the last note.

Orelská modlitba

Příloha č. 3

Odznak členstvo Odznak žactvo

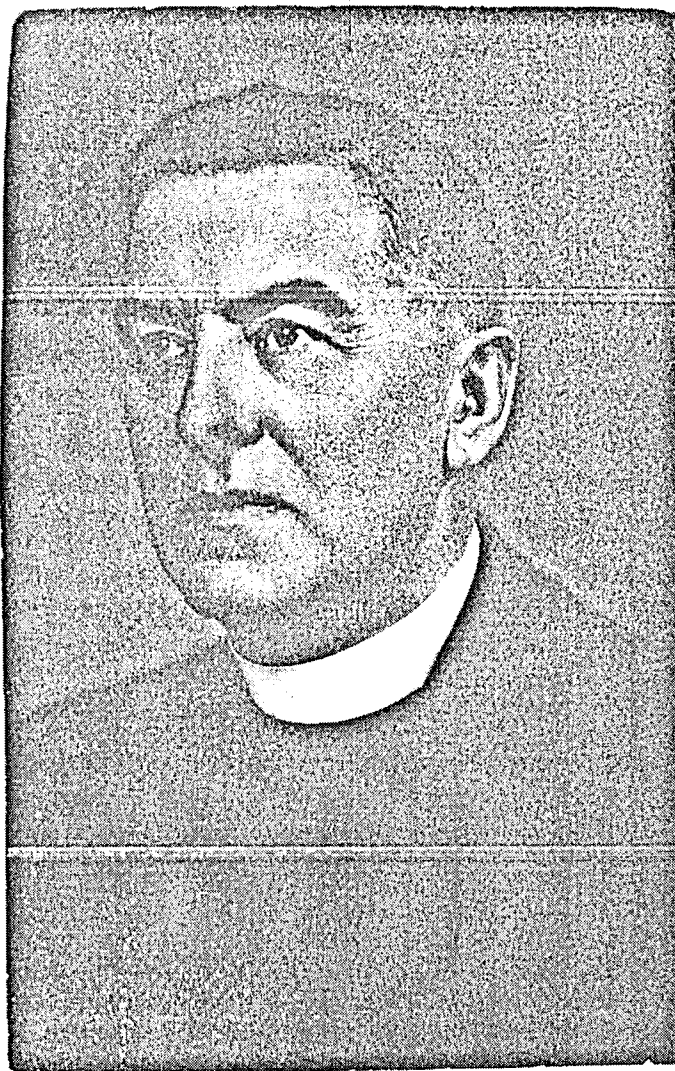
Kroje žactvo

dorost

členstvo

Orelský odznak a kroje

Příloha č. 4

P. Jaroslav Macek, starosta župy J. V. Jirsíka v Č. Budějovicích

Příloha č. 5

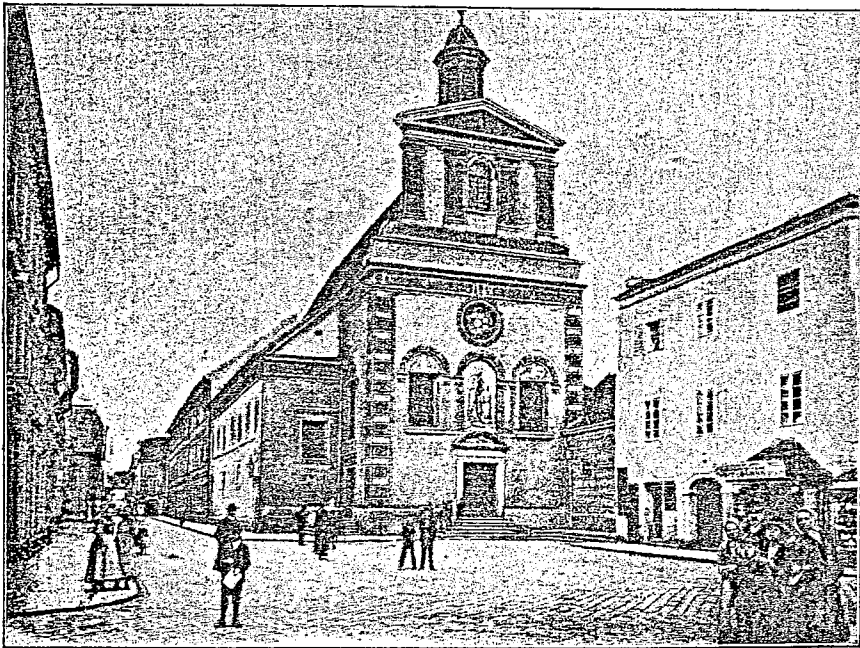
Alois Jakeš, druhý starosta Orla J. V. Jirsíka v Č. Budějovicích

Příloha č. 6

Mužský kroj – Jan Jakeš, zakladatel Orla v Českém Krumlově

Příloha č. 7

Biskupský kněžský seminář v Českých Budějovicích.

Příloha č. 8

ŽUPNÍ RADA
ORLA ČESKOSLOVENSKÉHO
Župa Jana Val. Jirsíka Č. Budějovice.

č.j. 391/22.

Orelská Župa J.V.Jirsíka:

žádost o prominutí poplatků.
Příloha 1.

S l a v n á

M ě s t s k á R a d a

v
Českých Budějovicích !

Podepsaná Župní Rada Orla čsl.dovoluje si slavně
M ě s t s k é R a d ě oznámiti, že pořádá ve dnech 24.-25.
června t.r.I.slet orelské župy J.V.Jirsíka.

Poněvadž podnik tento není rázu výdělečného, nýbrž
pouze ukázkou praktické tělovychovy a vstup vypočten tak, aby
kryl jen faktické výlohy se sletem spojené, prosíme, aby slavná
M ě s t s k á R a d a prominula povinnou dávku ze zábav a
dle své benevolence i jinak slet podpořila.

Doufajíce v příznivé vyřízení znamenáme se

v úctě za:

ŽUPNÍ RADA
ORLA ČESKOSLOVENSKÉHO
Župa Jana Val. Jirsíka Č. Budějovice.

Štěpán
č.č. jednatele

J. Havel,
kuchař.

V Českých Budějovicích, dne 30.května 1922.-

Příloha č. 9

Opis

Okresní správa politická v Č. Budějovicích.

Č. 47.566 ai 1922.

Dne 19. června 1922.

Panu P. J. M a c k o v i,

za župní radu Orla československého

v Č. Budějovicích.

Dodatkem ku zdejšímu povolovacímu výměru ze dne 12. června t.r. č. 44.353 beru na vědomí, že program župního sletu, jihočeskou oralskou župou ve dnech 24. a 25. června t.r. pořádaného, bude následující:

V sobotu 24. června ve 3 hodiny odpoledne na cvičišti v českém akciovém pivovaru zkoušky všech cvičenců.

Večer v 8 hodin v "Jihočeském Národním Divadle" slavnostní představení "Naši furianti". Představení předcházeti bude proslov a živý obraz.

V neděli dne 25. června. V 7 hodin ráno na nádraží vítání s hudbou přibylých jednot a odtud průvod od nádraží Lannovou třídou, Kanovnickou, Sterneckovou, Jirovcovou ulicí do domu Spolku katolických tovaryšů ve Skuherského ulici. Na místě pak řadění průvodu ve Skuherského a Otakarově ulici a na náměstí Palackého. Průvod vyjde po 8. hodině směrem ze Skuherského ulice na Pražskou silnici, Krajinskou třídou přes Náměstí Svobody do Divadelní ulice, Lineckou silnicí ke kostelu sv. Jana Nep. Tam budou konány bohoslužby a kázání. Po těchto o 1/2 11. hodině na prostranství před kostelem uspořádán bude oralský tábor. Po táboru vykonán bude ^{konaný} oralský slib na prapor. Po tomto o 1/2 12. hodině vyjde průvod od kostela sv. Jana Nep. kolem vojenské nemocnice a chudobince, kolem Hardtmuthovy továrny, Biskupskou ulicí na Náměstí Svobody, kdež uspořádána bude prohlídka a defilé. Odtud pak půjde průvod do Sterneckovy ulice, Jirovcovou ulicí do domu "Spolku katolických tovaryšů ve Skuherského ulici, kde bude roz-

Odpoledne o 1/2 2. hodině řaditi se bude průvod tím samým způsobem jako dopoledne a ubíratí se bude ulicí Skuherského na Pražskou silnici do sadů českého akciového pivovaru, kdež uspořádána bude zahradní slavnost, koncert a veřejné cvičení orelstva na evičišti.

Večer v 9 hodin uspořádán bude ve velkém sále Besedy přátelský večer,

Ministerský rada:

./.

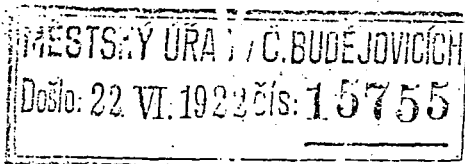
Městskému úřadu

v Č. Budějovicích

na vědomí.

Ministerský rada:

Alie

Vrací se

m ě s t s k é m u ú ř a d u

po vzetí na vědomí a provedení záznamu.

Policejní úřad

v Č. Budějovicích, dne 24. VI. 1922

GA

Na vředičku

Příloha č. 10

P. T.

M ě s t s k é r a d ě

v Českých Budějovicích.

Podepsaná Jihočeská Orelská Župa J. V. Jirsíka pořádá ve dnech 4-5. července krajské orelské slavnosti spojené se župním sletem jihočeského Orelstva. Poněvadž se jedná o slavnosti, týkající se celé rozsáhlé oblasti jižních Čech a poněvadž v programu slavnosti, který později zašleme, je i vzdání holdu jihočeské metropoli Českým Budějovicím, prosíme o laskavé převzetí protektorátu nad těmito slavnostmi.

Případný zisk věnován bude ve prospěch postavení Jirsíkova Národního domu v Českých Budějovicích.

za vzácnou ochotu předem dík pořadatelstva.

V Českých Budějovicích, dne 28./5.1926.

Za:

Macek,

starosta.

Jovráh

jednatel.

ŽUPNÍ RADA

ORLA ČESKOSLOVENSKÉHO

Župa Jana Val. Jirsíka České Budějovice.

Konto pošt. spoř. 15.025.

Příloha č. 11.

V odpovědi udejte jedinci číslo našeho dopisu! Přikládejte známku na odpověď! Dopisy opatřujte razítkem a podpisy zodpovědných funkcionářů, jinak nebudou vyřízeny.

č. j.

Č. Budějovice, 26./6.1926.

Slavné

M ě s t s k é r a d ě

v Českých Budějovicích.

Podepsaná Jihočeská Orelská Župa J.V. Jirsíka děkuje za laskavé udělení protektorátu nad II. župním sletem a dovoluje si uctivě slavnou městskou radu ke všem slavnostem zváti.

Jihočeské Orelstvo hodlá v neděli, dne 4. července uspořádati hold městu Českým Budějovicům. Za tou příčinou prosí, aby slavná městská rada se svým reprezentantem se tohoto holdu súčastnila. Průvod přijde na náměstí před radnici asi kolem 11 1/2 hod. polední.

znamenáme se

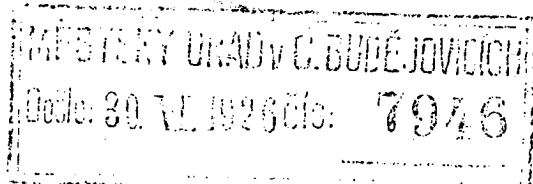
za:

J. Jirsík

starosta.

Bohuslav Trávníček

jednatel.

Bohuslav Trávníček

Schůze m.r. 24/6/26

Příloha č. 12

P. T.

Podepsaná Jihočeská Orelská Župa J. V. Jirsíka dovoluje si Vás co nejsrdečněji pozvat k účasti na slavnostech pořádaných u příležitosti

II. župního sletu,

které se konají ve dnech 3.—6. července t. r. v Č. Budějovicích s následujícím programem:

V sobotu dne 3. července o 7¹/₂ hod. večer v Jihočeském národním divadle: 1. **Zahájení slavností proslavem říš. starosty Msgr. J. Šrámka.** 2. Slavnostní představení: „**Jiříkovo vidění**“.

V neděli dne 4. července:

2. O půl 9. hod. manifestační průvod všech katol. spolků do kostela sv. Jana na Lineckém předměstí.

3. Po bohoslužbách průvod na náměstí, manifestace katolíků před zástupci vlády, okresu, města, úřadů a hold městu.

4. Ve 2 hod. odpoledne průvod v národních krojích, banderia a okrášlených vozů do sadů Českého akc. pivovaru na **Jihočeskou národní pouť.**

5. V 6 hod. večer zkoušky Orelstva.

6. V 9 hod. večer lampionový průvod městem s promluvami našich vůdců.

V pondělí dne 5. července (**svátek sv. Cyrila a Methoda**):

1. V 6 hod. ráno závody Orelstva.

2. V 8 hod. ráno odborové konference jednotlivých stavů.

3. V 10 hod. slavné bohoslužby v Mariánském klášteře.

4. Po 10. hod. Cyrilo-Methodějský tábor lidu na postranství u kláštera, na němž promluví o významu apoštolů slovanských pro národ český pp. Msgr. Dr. J. Budař, děkan theologické fakulty Karlovy university, inž. Jan Dostálek, místopředseda posl. sněm., Alois Roudnický, poslanec a Al. Tylínek, měst. rada pražský.

5. Ve 2 hod. odpoledne průvod Orelstva a jeho příznivců do sadů Čes. akc. pivovaru, kde provedeno bude **II. veřejné cvičení Jihočeské Orelské Župy J. V. Jirsíka.**

6. V 8 hod. večer přátelský večírek v zahradě Katol. domu. Účinkují: Městská Cyrilská Jednota, Ochot. spolek »Julius Zeyer« a orelský orchester.

V úterý dne 6. července:

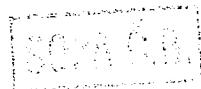
Poutě a zájezdy do Doudleb, Římova, Zlaté Koruny, Č. Krumlova, Hluboké, Nových Hradů, na Klef a jiné.

Za

Sletovou radu:

JAROSLAV MACEK,
starosta.

KAREL DVOŘÁK,
jednatel.

Příloha č. 13.

Kandidátní listina

pro

valnou hromadu Jihoč. Orelské župy Jana Valeriána Jirsíka
v Č. Budějovicích dne 9. května 1926.

Starosta:

Jaroslav Macek, ředitel

Členové rady:

Berounský Václav, správce hosp. druž.	Kubeš Adolf, strojmistr
Bletterbauer Frant., tov. dělník	Myslivec Antonín, obchodník
Dvořák Karel, typograf	Plánský Tomáš, státní kapitán
Dvořák Ant., obchodník	Polívka Josef, podplukovník
Kantor Ludvík, strojní sazeč	Štoidl Kašpar, profesor

Osvětový sbor:

Předseda: Msgr. Pavlovic J., kon. rada	Jednatel: Plzák Josef, obchodvedoucí
Vzdělávatel: Cech František, profesor	Vzdělávatelka: L. Mayerová, odbor. učitel.

Technický sbor:

Technický referent: Jurásek Ant., katecheta	Vedoucí žactva: Rems Antonín
Náčelník: Hondlík J., mistr zámečnický	Náčelní: Švarcová Růža, obch. příručí
Místonáčelník: Nýdl Václav, obuvník	Místonáčelní: Donátová A., pošt. úředn.
Vedoucí dorostu: Janoušek Frant.	Vedoucí dorostenek: Poppová A., učitel.
	Vedoucí žaček: Chlaňová H., exped.

Čestný a smířčí soud:

Jaroslav Macek, starosta	JUDr. Frant. Fissinger, okresní soudce
JUDr. Dlouhý Albin, advokát	Mayerová Lud., vzdělávatelka
Cech František, vzdělávatel	Švarcová Růža, náčelní
Hondlík Jan, náčelník	Kliment Frant., sekretář

Odbory:

Charitativní a »Jirsíkův podpůrný fond:

Msgr. Melka Ant., profesor bohosloví	Brabcová Marie, odb. učitelka
Babka Bohumil, mistr obuvnický	Fesslová Marie, úřednice
Popp Jakub, mistr truhlářský	Zavadilová Marie, soukromnice

Zdravotní:

MUDr. Kavan Karel, praktický lékař	MUDr. Müller J., externí lékař v. nem.
Prokopen Frant., městský zdravotník	Šafelhoferová Anežka, soukromnice
Zeman Tomáš, tov. dělník	Vebrová Anna, tov. dělnice

Archiv, knihovna a statistika:

Dr. Markus Ant., vřeh. archivář	Mayerová Lud., odb. učitelka
Cais Jan, konst. archivář	Macková Růžena, soukromnice
Polák Jan, typograf	Polák Josef, měst. techn. úředník

Hudební - divadelní - umění:

Farka J. B., katecheta	Msgr. Boček Karel, kanovník
Mráz Augustin, administrátor	Kantor Bohouš, strojní sazeč
Burdová Růžena, úřednice	Poppová Albína, komptoiristka

Radio-Kino-skiopfikonový:

Filek Frant., úředník	Zavadil Frant., strojní sazeč
Dolejší Rudolf, kaplan	Svoboda Ant., děkan
Měšťan Václav, ředitel	Bártl Václ., kaplan

Krojový:

Jurásek Ant., katecheta	Špengrová Anna, industriální učitelka
Jech Václav, mistr krejčovský	Švarcová Bětuška, obchodní příručí

Sportovní:

Řežáb Ant., bank. úředník	Reflek Ferdinand, hodinář
Pašek Frant., expeditor	Personová Krista, tov. dělnice

Stavební:

Procházka Ant., architekt a stavitel	Brašnička Frant., stavební asistent
--------------------------------------	-------------------------------------

Pořadatelský a dopravní:

Kalista Jan, obchodník	Vodal František, rev. st. drah
Novotný Bart., pošt. podúředník	Fiala Rudolf, poštovní úředník

Tiskový a propagační:

Vedral Václav, redaktor	Kliment Frant., tajemník
Řepa Václav, farář	Kumšta Josef, strojník

Sekretář župy:

Frant. Kliment, tajemník

Příloha č. 14

Kandidátní listina

**pro valnou hromadu Jihočeské Orelské župy Jana Val.
Jirsíka v Českých Budějovicích dne 26. dubna 1931**

Starosta:

Členové rady:

Burda J., tovární dělník	Koryta Josef, tajemník
Dvořák Ant., obchodník	Myslivec Antonín, velkoobchodník
Dvořák Karel, typograf	Plánský Tomáš, štábní kapitán
Hadač Josef, tajemník	Řežáb Antonín, bank. úředník

JUC. Eduard Vedral

Osvětový sbor:

Předseda: Mšgre Pavlovic J., kanovník	Vzdělavatelka: Mayerová L., odb. učitelka
Vzdělavatel: Čech František, profesor	Jednatel: Plojhar Josef, kaplan

Macek Jaroslav, ředitel

Technický sbor:

Hondlík Jan, mistr zámečnický, náčelník	Švarcová Růža, obch. příručí, náčelní
Urban Jan, obch. příručí, místonáčelník	Donátová Anna, úřednice, místnáčelní
Vedral Karel, obch. přír. vedoucí dohostu	Fesslová Marie, úřednice, vedoucí dorostenek
Polák Jan, typograf, vedoucí žáků	Chlaňová Helena, exped., vedoucí žaček

Čestný a smírčí soud:

Čech František, vzdělavatel	Macek Jaroslav, ředitel
JUDr. Albin Dlouhý, starosta města	Mayerová L., odbor. učitelka
Hondlík Jan, mistr zámečnický	Dr. Pizinger Frant., soudce

Švarcová Růža, obch. příručí

O d b o r y:

Charitativní a »Jirsíkův podpůrný fond«:

Předseda: Popp Jakub, mistr truhlářský	Jednatel: Brabcová Marie, obchodnice
--	--------------------------------------

Maxa Ant., kons. rada

Zdravotní:

Předseda: Prokopec J., měst. zdravotník	Jednatel: Šaffelhoferová A., soukromnice
---	--

Archiv, knihovna a statistika:

Mayerová Ludmila, odb. učitelka	Gais Jan, kons. rada	Plojhar Josef, kaplan
---------------------------------	----------------------	-----------------------

Hudební, divadelní, umění:

Dušek J., voskář	Pašek Frant., expedient	Mráz Aug., administrátor
------------------	-------------------------	--------------------------

Biografický:

Zavadil František, typograf

Sportovní:

Předseda: Řežáb Ant. bank. úředník	Jednatel: Rejlek Ferd., hodinář
------------------------------------	---------------------------------

Pořadatelský a dopravní:

Předseda: Tesař Rudolf, úředník	Novotný Bart., pošt. podúřed.
---------------------------------	-------------------------------

Tiskový a propagační:

Předseda: JUC. Vedral Ed., tajemník	Jednatel: Kumšta Jos., strojmek
-------------------------------------	---------------------------------

Příloha č. 15

Rotmistr Jan Kubiš

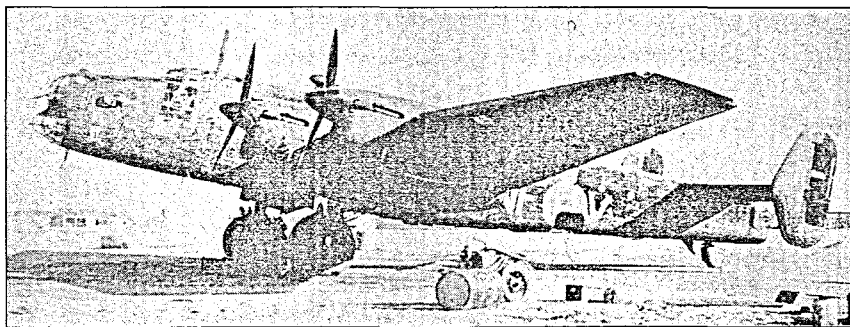
Četař absolvent Josef Bublík

Rotmistr Jozef Gabčík

Rotmistr Josef Valčík

Bombardovací letoun Halifax, který 28. 12. 1941 parašutisty dopravil do Československa.

Členové čs. Orla – účastníci atentátu na R. Heydricha 1942

Příloha č. 16

O P I S .

ROZSUDEK.

Or. I. 777/49

51

J m é n e m R e p u b l i k y , .

Státní soud v Praze uznal po hlavnímh líčeníh, konaném dne 26.6.1949,
t a k t o p r á v e m :

Obžalovaní:

- 1/ Karel BEK, nar. 22.5.1917, elektromontér, bytem Tlučné čp. 194
- 2/ Milan ŠTRUNC, nar. 181 8.1924, účetní, bytem v Chrástu čp. 32.
- 3/ Jaroslava VEVEKOVÁ, roz. Kastlová, nar. 7.3.1924, v domácnosti, bytem v Kladrušech čp. 46 .
- 4/ Václav PISINGER, nar. 9.9.1923, národní správce mlýna, bytem v Pozorce čp. 20
- 5/ Ladislav HEJZEK, nar. 9.2.1909, autodopravce, bytem v Tlučné čp. 450.
- 6/ Otto SALCMAN, nar. 15.8.1911, obchoďvedoucí, bytem ve Stříbře čp. 41.
- 7/ Ladislav NOCAR, nar. 25.7.1929, strojná záměčník, bytem v Tlučné čp. 451.
- 8/ František VEVEKKA, nar. 3.11.1917, majitel elektrotechnického závodu, bytem v Kladrušech čp. 46.
- 9/ Růže na JAKEŠOVÁ, nar. 26.10.1923, úřednice ČSD, Bytem Českých Budějovicích, Hradební čp. 37.
- 10/ Bohuslav ČERVENÝ, nar. 10.11.1912, úředník ONV, bytem ve Stříbře čp. 308.
- 11/ Václav HEGNER, nar. 26.4.1908, školník, bytem ve Stříbře čp. 508

všichni obžalovaní 1-10 ve vazbě státního soudu,
j s o u v i n n í ,
že začátkem roku 1949 v okolí Plzně

- I. obžalovaní Karel Bek, Milan Štrunc, Jaroslava Veverková a František Veverka se pokusili rozvrátit lidově demokratické zřízení a společenskou a hospodářskou soustavu republiky, zaručené ústavou,
- II. obžalovaný Karel Bek mimo to vyzvídal státní tajemství v úmyslu prozraditi je cizí moci a před tím v Německu vešel ve styk přímý s cizími činiteli k takovému činu,
- III. Obžalovaný Václav Pisinger, Ladislav Hejsek, Otto Salcman a Ladislav Nocar, dovědšvše se věrohodným způsobem, že se chystá zločin Karla Beka, Milana Štrunce a manželů Veverkových pod I. zmíněný, neoznámili to věrohodným způsobem neočklaďně bezpečnostnímu úřadu.
- IV. obžalovaná Růžena Jakešová, účastnila se na organizaci Karla Beka a Milana Štrunce, založené k převádění osob přes hranice do Německa, tedy v úmyslu podvracetí lidově-demokratické zřízení zaručené ústavou a v těsh to snahách jí také podporovala,
- V. obžalovaný Bohuslav Červený a Václav Hegner měli bez povolení pistoli pod zákonnou dělku, tedy zakázanou zbraň.

č í m ž s p á c h a l i

ad I zločin velezrady podle § 1 odst. 1c zák. č. 231/48 Sb.,

ad II zločin vyzvědačství podle § 5 odst. 1 zák. č. 231/48 Sb.,

ad III zločin neoznámení trestného činu podle § 35 odst. 2 zák. č. 231/48 Sb.,

ad IV zločin sdružování proti státu podle § 2 zák. č. 231/48 Sb.

ad V přestupek podle § 32 zbroj. patentu,

a o d s u z u j í s e

a/ Karel Bek, Milan Štrunc, Jaroslava a František Veverkovi, podle nnm § 1 odst. 1 zák. č. 231/48 Sb, Karel Bek s použitím § 34 tr. z. Jaroslava a František Veverkovi s použitím ustanovení § 338 tr. ř. k trestu těžkého žaláře v trvání:

Karel Bek 25 /dvacetpět/ let

Mila n Štrunc 20 /dvacet / let

Jaroslava Veverková 5 /pět/ let

František Veverka 7 /sedm/ let

zostřenéhojedním tvrdým ložen 1/4 letně a podle § 47 zák. č. 231/48 Sb., k peněžitému trestu:

Karel Bek: -50.000.-Kčs v příp.nedobytnosti k trestu těžkého žaláře v trvání 100-dní.

Milan Štrunc 30.000.-Kčs pro příp.nedobytnosti k trestu těž.žaláře v trvání 60 dní.

Jaroslava Veverková 10.000.-Kčs pro případ nedobytnosti k trestu těž.žal. v trvání 20 dní.

František Veverka 10.000.-Kčs pro případ nedobytnosti k trestu těž.žaláře v trvání 20 dní.

Podle § 46 zák.č.231/48 Sb. se vyslovuje u všech obžalovaných Beka, Štrunce, konfiskace celého jmění u obžalovaných Veverkových Jaroslavy a Františka konfiskace poloviny jmění,

b/ Václav Pisinger, Ladislav Hejzek, Otto Salcman, Ladislav Nocar podle § 35/2 zák.č.231/48 Sb., k trestu těž. žal. v trvání

Václav Pisinger 4 /čtyř/ roků

Ladislav Hejzek 2 /dvou/ roků

Otto Salcman 3 /tří/ roků

Ladislav Nocar 2 /dvou/ roků

zostřeného 1/4 letně jedním tvrdým ložem a podle § 47 zák.č.231/48 Sb. k peněžitému trestu Václav Pisinger 20.000.-Kčs, pro případ nedobytnosti k trestu těž.žal. v trvání 40 dní.

Ladislav Hejzek,

Otto Salcman

Ladislav Nocar 10.000.-Kčs pro případ nedobytnosti k trestu těž.žal. v trvání 20 dní.

Podle § 48 zák.č.231/48 Sb., vyslovuje se u obžalovaného Pisingera konfiskace celého jmění, u obžalovaných Hejzka, Salcmana, Ladislava Nocara - 1/3 jmění-

c/ obžalovaná Růžena Jakešová podle § 2, I.sazby zák.č.231/48 Sb.

k trestu těžkého žaláře v trvání 4 roků, 1/4 letně jedním tvrdým ložem zostřeného a podle § 47 cit.zák. k peněžitému trestu v částce 10.000.-Kčs pro případ nedobytnosti k trestu těž.žal. v trvání 20 dní.-

d/ obžalovaný B.Červený a V. Hegner podle § 32 zbroj.patentu k trestu peněžitému v částce 500.-Kčs pro případ nedobytnosti k trestu věsní 2 dn

Do trestu se započítává vazba:

K.Bekovi od 26.2.1949 - 19,30 hod. do 29.6.1949 - 9 hod.

M.Štruncovi od 27.2.1949- 13 hod. do 29.6.1949 -9 hod.

J.Veverkové od 27.2.1949 4,45 hod. do 29.6.1949 - 9 hod.

V.Pisingerovi od 26.2.1949 - 22 hod.do 29.6.1949 -9 hod.

L.Hejzkovi od 26.2.1949- 22 hod. do 29.6.1949 - 9 hod.

O.Salcmanovi od 26.2.1949 -22 hod.do 29.6.1949 -9 hod.

L.Nocarovi od 26.2.1949-19 hod. do 29.6.1949 -9 hod.

F.Veverkovi od 27.2.1949-5 hod.do 29.6.1949 -9 hod.

R.Jakešové od 4.3.1949 -15 hod.do 29.6.1949 -9 hod.

B.Červenému od 15.4.1949-11,45 hod. do 29.6.1949 -9 hod.

Podle § 32 zbroj.patentu se zabavené zbraně prohlašují za propadlé.

Podle § 389 tr.ř. jsou obžalovaní povinni zaplatit útraty trestního řízení ní rukou společnou a nerozdílnou, útraty vazby každý za sebe.

Podle § 52 zák.č.231/48 Sb., vyslovuje se u všech obžalovaných mimo obžalovaného Červeného a Hegnera ztráta čestných práv občanských na dobu 3 let.

Podmíněný odklad výkonu trestu je vyloučen, obžal.Červenému a Hegnerovi nebyl přiznán.

Na proti tomu se podle § 259/2 tr.ř. zprošťují z obžaloby obžalovaní Štrunc, Pisinger, Lad.Nocar, Josef Nocar a Frant.Veverka ze zločinu vyzvědačství podle § 5/1 zák.č.231-48 Sb., jehož se měli dopustiti tím, že prý začátkem roku 1949 v okolí Plzně vešly ve styk s Karlem Bekem a vyzvídali pro něho státní tajemství v úmyslu vyzraditi je cizí moci, obžalovaný Václav Pisinger, Lad.Nocar, Josef Nocar, nar.23.8.1903, stroj.zámečnick, bytem v Tlučné čp.451., L.Hejzek, O.Salcman, Vlastimil Soukup, nar.2.8.1928, zámečnick, bytem v Blatnici 167 a R.Jakešová ze zločinu velezrady podle § 1. ods t.1 c/ 2 zák.č.231/48 Sb. jehož se měli dopustiti tím, že společně s Beke, m, Štruncem a Veverkovými se pokusili rozvrátiti lidové-demokratice řídění a společenskou a hospodářskou soustavu republiky, zaručené ústavou obžalovaný Jan Růžička, nar.1.4.1914, úředník ONV, bytem ve Stříbře čp.675

a obžalovaný B. Červený ze zločinu účastenství na zločinu velezrady podle § 5 tr.z.a § 102st.l.c./, 2 zák.č.231/48 Sb., jehož se měli dopustiti tím, že prý vědouce o velezradné činnosti Bekovy skupiny, úplným opatřením prostředků zločinu velezrady nadržovali a pomáhali, obžalovaný V. Hegner, že prý dozvíděv se věrohodným způsobem, že se chystá zločin velezrady, neoznámil to ne odkladně věrohodným způsobem úřadu bezpečnostnímu, čímž se měl dopustiti zločinu neoznámení trest.činu podle § 35/2 zák.č.231/48 Sb a konečně obžalovaný V. Hegner a B.Červený z přečinu nedovoleného ozbrojování podle §29/la/cit.zák., jehož se měli dopustiti tím, že každý bez povolení držel automa tičkou pis toli.

D ů v o d y .

Na základě trestního oznámení a doznání obžalovaných bylo zjištěno, že obžalovaný Bek, který na podzim roku 1948 uprchl do Německa, vešel tam ve spojení s emigranty, zejména býv. lidoveckým funkcionářem Trojanem a tím dostal za úkol vytvořiti v ČSR ilegální organizaci, jež podle předem vypracovaných směrnic se měly jmenovat ALFA I-IV a pro jich členy byla vybrána krácí jména a čísla. Obžalovaní organizace ty měly zpravodajsky spolupracovati s emigrací. Obžalovaný Bek ve společnosti Ladislava Nocar a přesešel 23.2.1949 hranice do ČSR a uchýlili se k obžalovaným manželům Veverkovým, kterým o svém poslání řekl, že bytu Veverkových v Kladrubech krycí jméno - Adam 89 -, Veverkové jako spojce - Agnes 92 - a zahájil svou činnost tím, že poslal Veverkovou s dopisy do Benešova a do Prahy, odkud měla Veverková přivést souhlas jednotlivých osob k ilegální spolupráci. Ladislava Nocar pak poslal K milanu Štruncovi, s nímž sjednal schůzku. Štrunc při této schůzce předal Bekovi formuláře křesťanských listů, vojenských dokladů a výtisk ilegálního časopisu - Hlas umlčených., při čemž Štrunc po té, když se zmínil, že má vysílačku bez lamp, se nabídl, že by jel do Německa absolvovati kurs radiotelegrafický a přislíbil Bekovi spolupráci v tom, že by opatroval zprávy z jáchymovských dolů, Škodovky a vojenských útvarů v Plané u Čes. Budějovic. Bek také Štruncovi dal adresy osob, které přicházely v úvahu pro ja ko vedoucí ilegálních skupin, krycí jméno pak měl převzít po Veverkové. Později pak se sešel Bek se Štruncem ve mlýně obžalovaného Pisingera, kde psali společně pokyny pro práci skupin Alfa. Tam také Štrunc předal Bekovi, jako pomůcku řadu map západ. pohraničního území. a od Beka se dozvě děl jméno Vašíčka v Dianaberku, se kterým měl Štrunc projednat, zda by vykonával funkci spojky přes hranice ČSR. Při této schůzce byl přítomen Ladislav Nocar, kterému již před tím Bek diktoval různé pokyny pro organizaci Alfa, do stroje, aniž Nocar účel toho znal.

Pokud jde o Veverku, ten věděl, s jakým úkolem jela Veverková do Benešova a Prahy, sám také autem ji dovezl na nádraží, jednal s obžalovaným Zahmanem, kterému svědčil, že Bek má v ČSR nějaké úkoly - podle příkazu ze zahraničí a požádal ho, aby převzal od Červeného Boh. nějaké pracovní knížky přes Beka, od Beka dostal krycí jméno - Adam 89 - s úkolem dělat spojku se zmíněným Vašíčkem v Dianaberku a konečně hleděl přimět Boh. Červeného, k opatření formulářů pracovních knížek pro Bekovy účely.

Josef Nocar byl vrozuměn, že jeho syn Ladislav je u Veverků, sešel se u Veverků s Bekem, který ho hleděl získat pro spolupráci s ním a žádal ho, aby opatroval mu ze Škodových závodů zprávy o kapacitě výroby, při sunu materiálu, kam jsou hotové výrobky posílány, o náladě mezi dělnictvem a pod. Nocar starší to vša k Bekovi odmítl, i když Bek mu vysvětlil celou organizaci a ujistil ho bezpečností věci.

K Veverkovým vezl obžalovaného Nocar st. obžalovaný Hejzek na maotocyklu, který byl přítomen hovoru Beka s Veverkou st. a na zpáteční cestě také Hejzek projevil mínění, že - celá věc není jen tak -, že by se to mělo oznámiti. O Bekovi a Nocarovi ml. věděl Hejzek, že přišli z Německa.

Při zmíněné schůzce u Pisingera hovořil Bek s Pisingerem o možnost ukrýt u něho zbraně, schůzce samé Pisinger přítomen nebyl. Také on věděl o tom, že Bek s Nocarem ml. přišel z Německa.

Obžalovaná R. Jakešová pak prostřednictvím Mil. Štrunce dopomohla k útěku přes hranice do Německa několika osobám, Štruncovi mimo to dala v úředně ČSD odcizené razítko ČSD a legitimaci ROH na jméno Josefa Podlešáka, aby jich mohl při své činnosti eventuelně použiti.

Beka sice neznala, ale věděla, že Štrunc sám přechody zprostředkovává. Přechody ty z části skutečně prováděl Bek.

Obžalovaný Hegner a Červený konečně měli bez povolení automatickou pistoli ve svém bytě.

Popsané jednání obžalovaných zakládá skutkovou podstatu trest. činů, jimiž byli uznáni vinnými, poněvadž v dobrozdání znaclů z oboru vojenského a politického správočinnosti bylo i zjištěno, že Trojan je jedním z nejagilnějších protistátních pracovníků v řadách československé emigrace, že veškeré údaje o Škodových závodech náležejí mezi státní tajemství, rovněž tak zprávy o jáchymovských dolech a vojenských posádkách. Činitele zahraniční emigrace jest pak považovati za -cizí moc- ve smyslu § 5. zák. č. 231/48.

Zprošťující výrok ohledně Nocara Jos. jest odůvodněn tím, že sice věděl o Bekově protistátní činnosti, ale aktivně se jí nijak nezúčastnil a oznámil jí na něho nemohl učiniti bez nebezpečí zatčení svého syna, tedy osoby blízké. Nebylo také zjištěno, že by byli manželé Veverkovi a Štrunc vyzvídali nějaké okolnosti, jež by byly státním tajemstvím. Pokud jde o zmíněný Štruncův slib ohledně jáchymovských dolů a vojenských posádek, šlo toliko o jednání přípravné.

Ohledně obžalovaného Soukupa bylo zjištěno, že Bej koncem ledna 1949 k němu přišel, že o něm věděl, že přichází z Německa, že ho Bek poslal ke Štruncovi s dopisem, jehož obsah a účel Soukup neznal. Bylo i dále zjištěno, že Štrunc po Soukupovi vzkázal, zda by nepřevlekl přes hranice nějakou paní. Z ničeho však nelze souditi na to, že Soukup o činnosti Bekově měl konkrétní vědomost.

Obžalovaná Růžena Jakešová byla uznána vinnou zločinem podle mínka § 2 zák. č. 50/23 Sb. proto, že zprostředkovala v několika případech a to i osobám jí neznámým, prostře dnictvím Štrunce přechody hranic, poněvadž si musela býti vědoma toho, že lidé ti opouštějí ČSR jako odpůrci lidově-demokratického zřízení a budou posilou zahraniční emigrace, pokládá soud její vinu za podvratnou ve smyslu § 2 zák. č. 50/23 Sb. poněvadž věděla, že Štrunc k provádění přechodů používá další osoby a že tedy jde o společníky v této činnosti.

Ohledně Hegnera a Červeného šlo o držbu automatické pistole pod zákonno dělkou, v němž nelze spatřovati nedovolené ozbrojování podle § 29 zák. č. 231/48 Sb., nýbrž toliko přestupek zbrojního patentu. U obou obžalovaných také nabyta zjištěna žádná úmyslná činnost, směřující k účasti či podpoře protistátní činnosti Bekovy s kupiny a ani vědomí, že o této činnosti věděli právě tak, jako u obžalovaného Růžičky. Červený tvrdí, že ho sice Veverka žádal o nějaký čistý pracovní průkaz, ale že se domníval, že jej chce pro nějakého - ulejšáka - a obhajoba ta vyvrácena není. Růžička pak tvrdí, že dal sice Salcmanovi v kritické době nějaké potraviny lístky, ale že byly určeny jen pro Salcmana a že o Bekově skupině nic nevěděl. Ani tato jeho obhajoba není vyvrácena.

Hegner pak připustil, že toliko, že s Červeným ve spojitosti s hovorem o Veverkovi a Salcmanovi mluvil o nějaké organizaci, a o tom, že Veverka na Červeném chtěl pracovní průkaz čistý - a tvrdí, že věci nepřikládal žádnou váhu a že se domníval, že by mohlo jíti o nějakou protistátní organizaci. Ani tato obhajoba obžalovaného není nijak vyvrácena.

Své zjištění opřel soud v podstatě zejména o administrativní výsledky obžalovaných, při úvaze že jednotlivé podrobnosti se vyslyšající bezpečnostní orgány mohli dozvědět jen od obžalovaných samých. Nevěří tedy soud obhajobě obžalovaných při hlavním přelíčení, pokud se odchylovala od administrativních výpovědí, mimo výpovědi Nocara st., který učinil na soud t. nejlepší dojem o své věrohodnosti.

Trest vyměřen u Karla Beka, Milana Štrunce, Jaroslavy a Františka Veverkových podle § 1/1 zák. č. 231/48 Sb. a § 47 cit. zák., u Václava Pisíngera, Ladislava Hejzky, O. Salcmana, Ladislava Nocara podle § 35/2 zák. č. 231/48 Sb. a § 47 cit. zák. u obžal. R. Jakešové podle § 2, sazby cit. zák. a § 47 cit. zák., u obžal. B. Červeného a V. Hegnera podle § 32 zbroj. pat.

U obžalovaných polehčovala zachovalost a doznání /§ 46 h/K/tr.z.

Přitěžující u obžal. Beka byl souběh dvou zločinů a to, že byl původcem zločinu /§ 44 a/e/tr.z./

Pro převahu důležitých polehčujících okolností u obžalovaných Veverkových použito ustanovení § 338 tr. z.

Výrok o konfiskaci jmění, náhradě nákladů trestního řízení a propadnutí

zbraní a ztrátě čestných práv občanských se opírá o citovaná zákonná ustanovení.

Vazba - po názoru soudu nezaviněná - byla obžalovaným započtěna do trestu podle § 55 a/tr.z.

Výrok o nepodmínečnosti odsouzení se opírá o ustanovení § 59 a/zák. č. 231/48Sb., pokud se týče nebyl obžalovaným podmíněný odklad přiznán proto, že v trestné činnosti dále setrvali a soud má za to, že k jejich nápravě je výkonu trestu zapotřebí.

V Praze, dne 28./6. 1949

Kulaté razítko:

Státní soud v Praze.

JUDr. Křepela
za spr. vyhotovení
podpis nečitelný

Příloha č. 17

O T I S Y.

Velitelství oddělu SVS v Liberci.

V Liberci dne 31.5.1951.

Č.prot.: 3818/pot.

Potvrzení o odpykaném trestu na svobodě.

Příjmení a jméno: Jakešová Růžena
Narozen dne: 26.10.1923
Povolání: úřednice
Posledně bytem: České Budějovice, Hradební 37
Odsouzen soudem: státní soud Praha
Rozsudkem ze dne: 28.6.1949
Číslo rozsudku: Cr I/IV 777/49
Pro trestní čin: 231/48 Sb.
K trestu: 4 roky odnětí svobody
Byl propuštěn dne: 31.5.1951 podmíněně na svobodu

Kulaté razítko : Velitelství oddělu SVS
Liberec

vz.vrstržn.Oldřich Tupý.
Velitel oddělu SVS
podpis vrstržn.Olda Tu

Obdélníkové razítko: Krajská prokuratura v Liberci
došlo 30.V.1951.

Fp 58/51

U s n e s e n í.

Komise pro podmíněné propuštění z trestu při krajském soudě v Liberci usnesla se k návrhu krajského prokurátora takto.

Růžena Jakešová, nar. 25.11.1923 se podmíněně propouští z trestu, uloženého jí rozsudkem Státního soudu v Praze Cr I 777/49.

Zkušební doba se jí stanoví na 5 roků a ukládá se jí, aby po celou zkušební dobu pracovala jako manuální pracovnice a tak se zapojila do budovatelského úsilí.

Odůvodnění:

Citovaným rozsudkem byla Růžena Jakešová uznána vinnou z trestního činu dle § 50/23 a odsouzena k trestu odnětí svobody na 4 roky. Dle posudku velitelství trestního pracovního oddělu, do něhož je zařazena, jest její pracovní činnost velmi dobrá a projevuje kladný poměr k lidově demokratickému zřízení.

Z trestních spisů vychází, že Růžena Jakešová se dopustila tohoto trestního činu s píše z nevědomělosti, neboť od mládí žila ve velmi nevyrovnaných poměrech rodinných, vyrůstala bez rodičů, značně nábožensky ovlivňovaná. K trestnému činu byla svedena.

Z těchto všech zjištění dospěl soud k přesvědčení, že k nápravě pachatelky postačil již odpykaný trest, jehož polovina uplynula již 4.3.1951 a že je tu důvodná na děje, že nadále povede řádný život pracujícího člověka. Její převýchova bude pak ještě dokončena a utvrzena uprostřed kolektivu manuálně pracujících dělníků, do něhož se po celou zkušební dobu musí zařadit.

Byla proto Růžena Jakešová podmíněně z trestu dle § 33 tr.z. propuštěna.

V Liberci 30.5.1951.

JUDr Růžena Dosoudilová
Za správnost a nečitelné
řídící kanc. oddělení
podpis nečitelný

Krajská prokuratura V Praze.

čj. Pst I 557/49
Spt I

U s n e s e n í .

Odsouzený/á/ Růžena Jakešová , nar.26.10.1923 je účasten/a/
rozhošnutí presidenta republiky ze dne 4.května 1953 o amnestii.

Na základě amnestie /: č-1. II ods.1,V.:/ se odsouzenému promíjí.

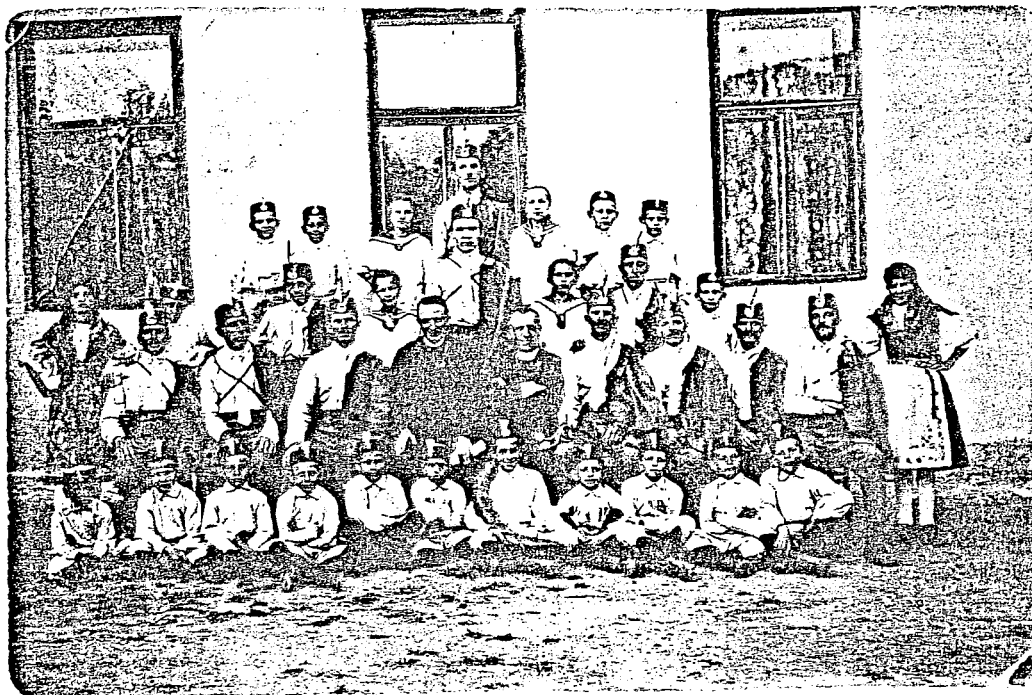
- 1./ z uloženého trestu odnětí svobody doba! 1 rok,4 měs.
- 2./ celý trest odnětí svobody ///
- 3./ peně žitý trest 10.000.-Kčs

V Praze dne 16.června 1953

Kulaté razítko: Krajská prokuratura Praha.

Za správnos t vyhotovení
vedoucí kancelářského oddělení
podpis nečitelný.

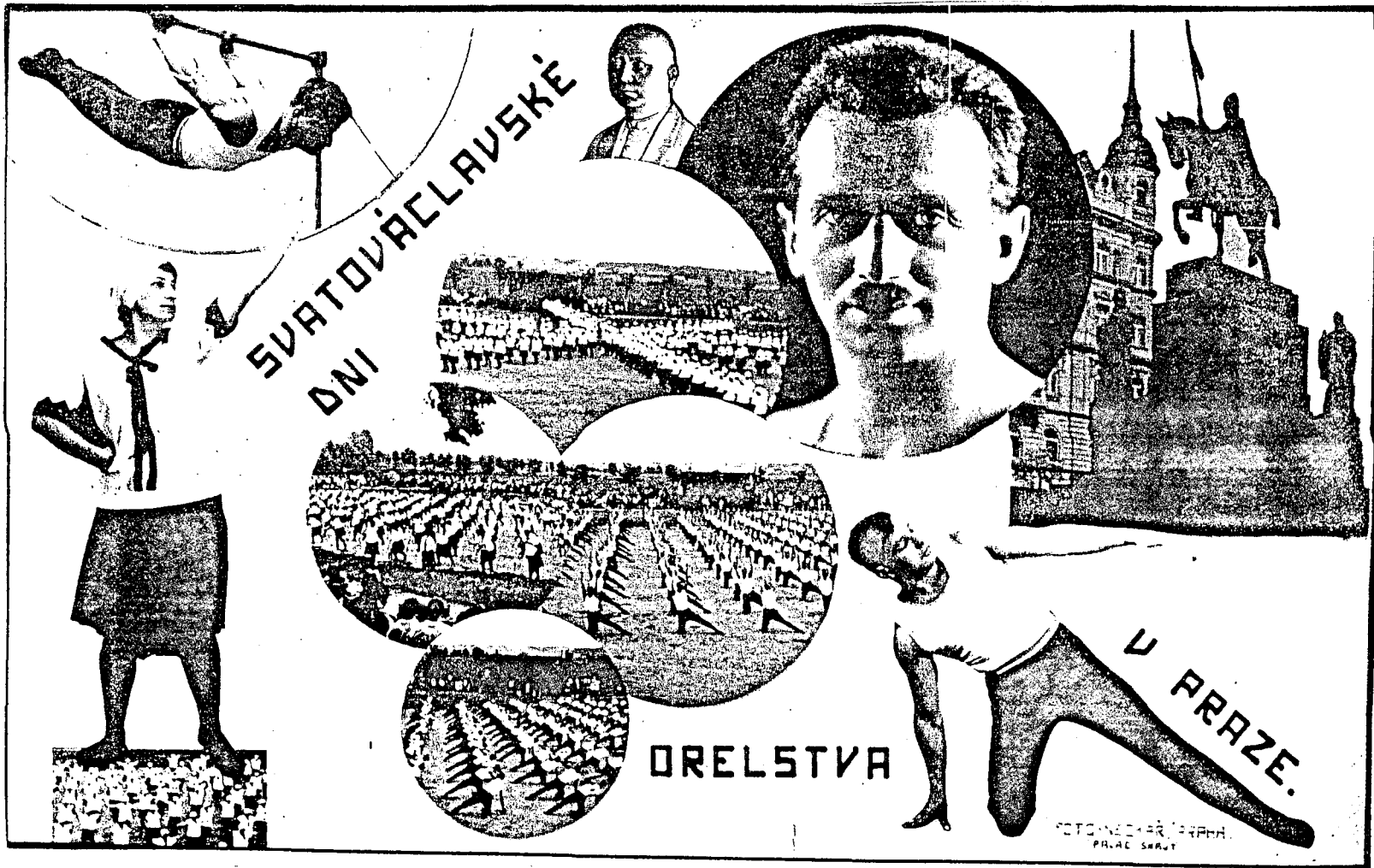
Krajský prokurátor:
v.z. Dr Dr Příbylová v.r.

Členové Orla v Suchém Vrbném v Č. Budějovicích

Orelská kapela v Netolicích

Plakát – Svatováclavské dni Orelstva v Praze 1929

Příloha č. 20

ČS. OREL - BRNO - Jezuitská 7 - 602 00

Číslo: 04

OSVĚDČENÍ O REGISTRACI

P o t v r z u j e m e, ž e

ORELSKÁ ŽUPA

s názvem: ORELSKÁ ŽUPA JANA VALERIÁNA JIRSÍKA

a sídlem v Č e s . B U D Ě J O V I C Í M Ě S T Ě : 370 01

BYLA REGISTRována V ÚSTŘEDÍ ČS. ORLA V BRNĚ DNE 3. 10. 1990

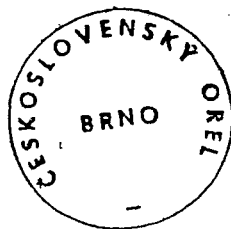
Organizační řád/stanovy/ Čs. Orla byl schválen Federálním
ministerstvem vnitra 9.3.1990, j.č. UV-279/P-90 a registrace
ministerstvem vnitra České republiky 6.6.90, č.j.VSP/1-1125/90-R

Identifikační číslo organizace /IČU/ 00644833 ze 4.7.1990

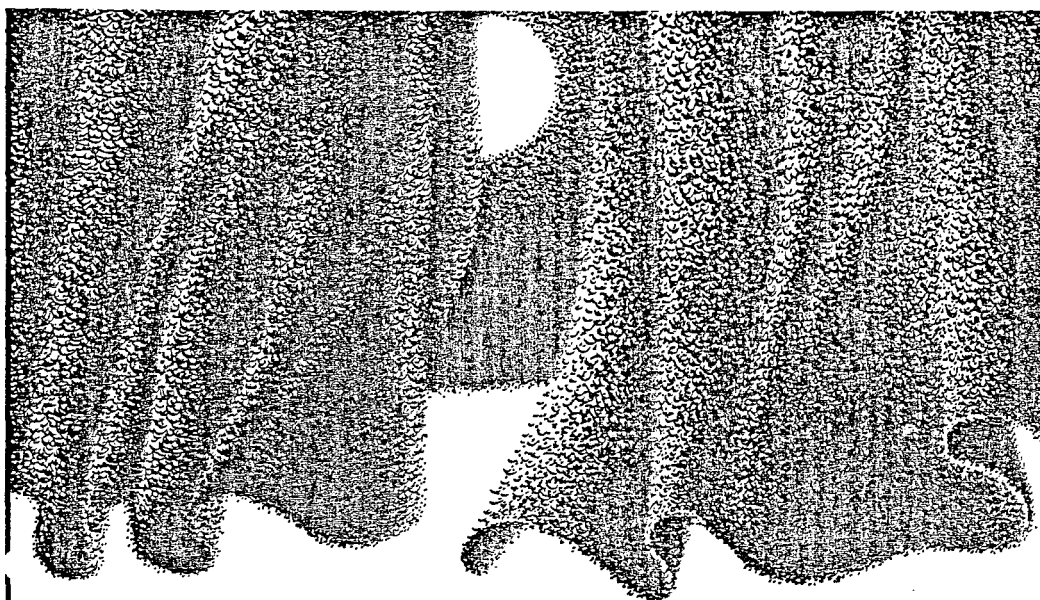
V Brně dne 15. října 1990

Z d a ř B ů h !

Papoušek
starosta

Miloslav
ústř. tajemník

Divadelní studio OREL

Suché Vrbné, VI. Venčury 2 V divadelním sále ORLOVNA
Doprava: MHD č. 4, 10, 3

sehraje v sobotu ve dnech 13., 20., 27. března 1993
veselohru o třech jednání od AL Berky

ČERT A KÁČA

Režie: autor

Hrají:

Káča	Bledá V.
Matka	Novotná J.
Vášek	Exl R.
Martin myslivec	Wagner A.
Lucifer	Vlček J.
Venkovští mládenci	Záhuský M., Irovský K.
Děvče	Brožková D.
Čerti	Dobošová J., Brabcová M.
	Brožková M., Veselická L.
	Krejčová L., Neubauerová P.
Teta	Judová M.
Elfička	Krejčová Z.
František	Fišer R.

Začátek v 19.00 hodin * Vstupné 10 a 6 Kč.

Chcěli byste se stát členy divadelního souboru?

Přihlašte se, budete vítáni

Každé pondělí od 18.00 hodin nebo ve středu od 19.00 hodin v Orlovně S. Vrbné.

křesťanská tělovýchovná
organizace
v Českých Budějovicích

OREL

je dobrovolným sdružením občanů všech věkových kategorií k všestranné tělovýchovné a kulturně-výchovné činnosti v duchu křesťanských ideálů, rodinného společenství a demokracie.

Na our. Jirsíkově Národní dům v Českých Budějovicích — najde se dostatek porozumění a dobré vůle při konečném řešení!

PŘIJĎTE

mezi
NÁS !!

PŘIJĎTE

do

ORLA!

Od 20-22 hod. ostatní členové Orla

Ve čtvrtek

Od 17-18 hod. starší žáci (5 až 9 tř.)

-||- 18-19, 30 hod. dorost

Od 16-17 hod. předškolní žactvo

-||- 17-18 -||- mladší žactvo společně

-||- 18-19 -||- starší žákyně

Od 19-20 hod. ženy rehabilitační cvičení

V pondělí a ve středu mohou členové **ORLA** od 16-18 hod. hrát stolní tenis na Střeleckém — Orelském ostrově v herně T.J. MOTOR.

Orlové-důchodci se mohou scházet v naší klubovně na Orelském ostrově. Sledujte oznámení ve skříňce na Jirsíkově domě (Vatikán).

Informace a přihlášky do **ORLA** u sestry

Růženy PENZOVÉ

Nerudova č.4.

370 04 Č. Budějovice

Příloha č. 23

Československý Orel,
Jindřichův Hradec
Jarošovská 59/II
Dr Jindřich Nušl

V Jindřichově Hradci 1.června 1992

Vážený pane ministře!

Dovoluji si obrátit se k Vám a Vašemu ministerstvu s žádostí o pomoc v záležitosti navrácení spolkového Národního domu Čs.Orlu v Jindřichově Hradci. V současné době je dům majetkem Škol. úřadu v Jindřichově Hradci, který jej odmítá přes řadu žádostí vydat. Dům užíval v pronájmu od majitele ONV Svaz mládeže, který se před rokem vystěhoval do jiných dvou domů. V současné době je několik měsíců nevyužit a uvolněn.

Jako starosta Orla jsem jeho jménem a z pověření dalších spolumajitelů žádal od 2.1.1990 o vrácení /na ONV, OÚ, SÚ/. Pro posouzení historie domu přikládám noviny z r.1929.

Podle posledního příslušného zákona č.247 Sb.ze dne 31.května 1991, který novelisoval zákony 173.Sb.z 9.5.1990 a č. 232 Sb.z 22.5.1991 mají naše organizace na tento majetek beze sporu nárok. Existovaly 31.března 1948, byl jim zkonfiskován zákonem 187 Sp. z r.1949 a obnovily se v zákoné lhůtě a byly zaregistrovány min. vnitra. Podle těchto kritérií jsou tzv. "oprávněnou organizací" k navrácení majetkových práv. /viz zák. 232/ v odst. 2/ 1.

Na rozdíl od jiných restitučních zákonů zákon poslední 247, z 31.5.1991 nestanoví a nedefinuje jednoznačně osobu t.zv. "povinnou"; to jest nynějšího majitele, který je povinnem majetek oprávněné osobě vrátit. Uvádí termín, že osoba oprávněná uplatní svůj nárok u právního nástupce ČSTV. /Říká to zabalené do již zrušeného zákona 68/1956/

Nejsem právník, jako matematik jsem přednášel na vysoké škole mat.logiku a z toho důvodu se též obracím k Vám o odbočnou posouzení, zda mé následující úsudky a závěry jsou správné.

Termíny uplatňovat nárok a povinnost majetek vrátit původnímu majiteli nejsou ekvivalentní, zdaleka navyšují totéž. Uplatňovat máhu něco u notáře, soudu, na poště atd. A onen objekt mi nárok může odsouhlasit, ale nemůže vydat, když ho nemá. My jsme splnili tento požadavek, // uplatnili jsme včas nárok u Ústředí Čs.Orla v Brně, které je jedním z právních nástupců ČSTV jako sport. organizace. Dům nemůže ovšem vydat, pouze nárok schválit a odkázat na nynějšího majitele. Nynější majitel Školový úřad v J.H. odmítá dům vydat. Využívá uvedeného nedostatku zákona odůvodněním, že není právním nástupcem ČSTV.

Tvrdím: Zákon nestanovil jako podmínku pro nárok na vrácení majetku v onom paragrafu, že majetek musí nyní vlastnit poute sport. organizace. Uvedl jak je zřejmé jen existenci v r.1948, zákon pro konfiskaci a opětovné zaregistrování. Takže z toho plyne, že skutečnost, že majitel majetek vrátit nechce, zákonem potvrzený nárok původního majitele neruší. Z toho plyne, že nárok trvá a kdo jiný může vracet než nynější majitel. V našem případě je situace jednodušší tím že dům konfiskoval stát a má jej stále

stát, pouze jiná jeho prodloužená ruka /ONV MNV OÚ, SÚ /Pro připravený článek do tisku to vyjadřuji zjednodušeně : Jaký je rozdíl mezi těmi, kteří majetek uloupili a těmi, kteří jej vlastní, mohou vydat a odmítají? Navíc v našem případě majetek v minulosti používal Svaz mládeže, zařízení odvezl do 2 jiných domů, při stejném osobním stránkém vedech se snaží s pomocí SÚ do našeho domu vrátit a tím majetek dokonce rozšířit, o další dům /paradox/. Článek dosud nevydávám, neboť představení S.Ú jsou vlastně kolegové učitelé p.Zeman a doc. Zemlička a jeden nepřiznivý článek již vyšel.

Podle zákona máme možnost podat do 31.července 1992 žalobu. Protože však vím, že na Moravě a na Slovensku zvláště, je řada orel. a sokolských jednot, kterým majetek za stejných okolností vrací též z pochopení ministerstev a sám jsem zastupoval Ústředí Orla při slavnosti navrácení katolického domu Orlu a Katol. spolku sv. Josefa v Telči pouze z morálních důvodů za obdobných okolností, obracím se k Vám. Kromě toho existuje několik zákonů z doby 1964 - 1989, které dosud platí a totalitní režim podle nich domy vracel, ač si neřekly restituční a byl by paradox, aby představitelé nového režimu odmítali dokonce národním spolkům vrátit těžce získávaný majetek, jak je vidět z novínového článku z r.1929.

Přehlídám poslední žádost z 20.2.1992 na níž SÚ písemně neodpověděl a ústně zamítl. V ní advokát uvedl zákonou možnost vracení majetku z morálních důvodů.

Prosím též o přihlídnutí, že tím, že stále nemáme dům s tělocvičnou, divadelním sálem atd., je znemožněna naše plánovaná činnost i činnost dalších spolků s nimiž jsme měli spolupracovat/divadelní spolek Jablonský, Svaz bojovníků ze svobodu a další.

Závěrem si dovoluji požádat o laskavou brzkou zprávu, abychom v případě nepřiznivém, či dalším jednání stihli další poslední zákonný termín 31.7.1992.

Děkuji Vám za každou zprávu, případně laskavé posouzení mých logických /?/ úvah a samozřejmě za kladné vyřízení navrácení našeho Národního domu.

S orelským

Zdař Bůh!

Dodatek k 1/ tvrzení:

2/ Právě tak nárok na vracení majetku definovaný zákony ne- může být zrušen pouhou informací, pokynem, kde nárok uplatňovat. Nic jiného odkaz na ČSTV nemůže znamenat. Není formou nařízení zvláště, když nástupci ČSTV požadovaný majetek nemají.

3/Své nástupce ČSTV sám před zrušením určil, ačkoliv nebyl žádným zákonodárným orgánem. Mohl je určit pro majetek svůj a neměl pravomoc je určovat pro cizí.

Nevím, vážený pane ministře, zda se mi podařilo vyjádřit myšlenku o nelogičnosti použití pokynu o ČSTV k odmítání vydání majetku, na nějž máme nárok zákonný a morální.

Jsem přesvědčen, že jako odborník s ní budete souhlasit a jistě budete ji lépe formulovat. Zdá se mi totiž, že lapidární, krátká formulace mi uniká.

ČS. OREL

Katolího 59-II.

Dr. Jiří Hradec

Dr. Jindřich Nušl,
starosta Čs. Orla
v Jindř. Hradci

Příloha č. 24

Věc: Souhlas-Zplnomocnění

Jindř.Hradec 7.4.1994

P o t v r z e n í

Zodpovědní předsedové a členové výborů organizací, které byly v březnu 1948 spolu s Československým Orlem spolujednateli katolického Národního domu v Jindřichově Hradci, to jest Jednota katolických tovaryšů, Sdružení katolíků a Mariánská družina, s o u h l a s í s převedením svých částí Národního domu v restitučním řízení na jednotu Orla v Jindřichově Hradci.

O d ů v o d n ě n í :

Na společném jednání s Orlem všichni členové souhlasí s vplynutím těchto organizací do Orla (a to podle jednotlivých stanov, schválených po obnovení Ministerstvem vnitra) i s majetkem. /Stanovy JKT §11., Sdr.kat. čl.VIII., Mariánská družina § 8./

Důvody historické :

Již při svém založení vznikl orelský stavební fond pro vybudování domu s tělocvičnou, sprchami atd. Ostatní se přidaly se svými fondy. Údržbáři, zaměstnanci, knihovnice atd byli orlové. Mladší orlové práci pomáhali budovat dům a hřiště. Takže Orel byl zařazen tak jako majitel.

Při konfiskaci byl proto zkonfiskován dům celý/a také, že ostatní společníci byli po r.1948 rozpuštěni / zneužitím zákona 187/49, který se týkal sport.organisací. Stejně tak po zrušení státního Sokola v r.1952 mohl být zkonfiskován celý dům.

Důvody současné :

Orel je v současnosti organizací s ústředím, státem dotovanou. Ostatní spolky jsou prakticky jeho odbory. Takže po vyřízení restitučních nároků bude splynutím tato skutečnost legalisována.

Za JKT : L

za Sdružení katolíků :

za Mariánskou družinu

Václav Svarec 46 09 17/058

Jiří Křtek 21 05 21/014

29 53 13 /113
Karel Bajer
M. Jindřichová

Karel Veselý 31 12 12/042

Ing. Karel Bajer 43 02 08/015

24 59 03/046

A d r e s y :

JKT : Václav Švarc, Na Píketě 627/III, Jindřichův Hradec
Karek Veselý, Claudiusova 461/II -// -

Mariánská družina : Josefa Kubíková, Claudiusova 108/II - // -
PhDr. Slávka Nušlová, Jarošovská 59/II -// -

Sdružení katolíků : Jiří Krtek, Ruských legií 343/III - // -
Ing. Karel Bajer, Denisova 169/II - // -

Příloha č. 25

DUM DĚTI A MLÁDEŽE
V JINDŘICHOVĚ HRADCI

RŮŽOVÁ 10

PSČ 377 01
telefon 0331-361196
tf.fax. 0331-24085

Bankovní spojení 15535-251/0100
IČO 42409152

MINISTERSTVO VNITRA
civilněsprávní úsek
U Obecního domu 3
P r a h a 1

VÁŠ DOPIS ZE DNE NAŠE ZNAČKA VYŘIZUJE LINKA J HRADEC DNE
II/s-OS/1-67/62/97 Prok./97 Prokýšek 12.2.1997

Věc : Stanovisko k převodu vlastnictví -objekt Růžová 10/II.
v Jindřichově Hradci.

- Objekt č.p.10/II. v Jindřichově Hradci je stoprocentně využíván domem dětí a mládeže, uskutečňuje se v něm 3/4 všech činností uvedeného školského zařízení, náhradní prostory neexistují.
- Pravidelné zájmové činnosti se zúčastňuje 839 přihlášených dětí.
- Dům dětí a mládeže v J.Hradci zajišťuje výstavy, soutěže, letní aktivity a sehrává tak velmi podstatnou úlohu v smysluplném využití volného času a protidrogové prevenci dětí a mládeže.
- V roce 1995 byla ukončena rozsáhlá rekonstrukce za 9.969 tis Kč z investičních prostředků rezortu školství. Další prostředky z tzv. velké údržby byly vynaloženy na opravu sálu, jeviště a příslušné elektroinstalace. Všechny tyto kroky byly směřovány k odstranění havarijního stavu/havarijní výměr/a vytvoření dobrých podmínek pro jediné zařízení v okresním městě, které má přímo v hlavní náplni zájmovou činnost dětí a mládeže.

Z uvedených bodů vyplývá ,že převodu majetku na jednotu Orel -J.Hradec brání závažný veřejný zájem.

Mgr. Prokýšek Vladimír
ředitel DDM Jindřichov

Dům dětí a mládeže
Růžová 6
377 11 Jindřichov Hradec

Stanovisko zřizovatele - Školského úřadu v J. Hradci

Školský úřad v J. Hradci souhlasí se shora uvedeným stanoviskem .

Mgr. Pavel Z e m a n
ředitel Školského úřadu

Školský úřad
Jindřichov F

Příloha č. 26

MINISTR VNITRA
Cyril Svoboda

V Praze dne 20. března 1998
Č.j.: VS/1-1/106/98

Vážená paní,

na základě Vašeho přípisu ze dne 26. 2. 1998 jsem se zevrubně seznámil se spisovým materiálem ve věci žádosti jednoty Orla v Jindřichově Hradci uplatněné s odvoláním na usnesení vlády č. 555 ze dne 23. 10. 1996.

Ačkoliv si vážím odhodlání členů bývalých jednot Orla pokračovat v tradici orelské činnosti i v současné době, jsem však jako člen vlády nucen konstatovat, že její rozhodnutí ze dne 10. 12. 1997 plně vychází z respektování podmínek, které si stanovila pro převod nemovitého majetku státu spolkům.

Jak vyplývá z přílohy usnesení vlády č. 555, lze do vlastnictví spolkům převést nemovitý majetek ve vymezeném věcném rozsahu za předpokladu, že převodu nebrání závažný veřejný zájem. Vzhledem k tomu, že v daném případě byla tato námitka uživatelem předmětné nemovitosti uplatněna, prověřil její opodstatněnost před konečným rozhodnutím vlády ministr školství, mládeže a tělovýchovy, a to ve smyslu závěrů vlády ze dne 25. 6. 1997. Jeho stanovisko, které potvrdilo důvodnost této námitky, bylo součástí souhrnného materiálu pro jednání vlády ze dne 10. 12. 1997.

Dle mého názoru byla vláda při svém rozhodování jednoznačně vedena snahou realizovat bezúplatný převod majetku státu spolkům ve všech případech, kdy byly splněny podmínky, které si stanovila pro převod tohoto majetku a kdy to bylo též možné s ohledem na konkrétní situaci.

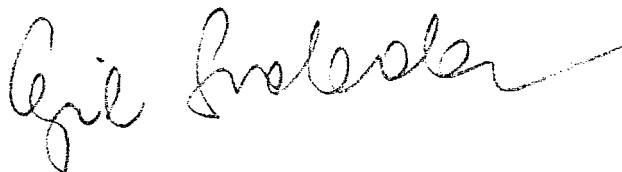
Pro Vaši informaci poznamenávám, že pokud by nebyla uplatněna námitka veřejného zájmu, přicházel by v úvahu převod nemovitosti v rozsahu pouze 1/4 spoluvlastnického podílu, který náležel bývalé Jednotě Orla Československého v Jindřichově Hradci. V případě zbývajících spolků, které se považují za pokračovatele spolků spoluvlastníků k rozhodnému datu, tzn. 25. 2. 1948, předmětný dům, nejsou splněny stanovené podmínky převodu. Jde

o požadavek, aby spolek byl Ministerstvem vnitra zaregistrován nejpozději do 1. ledna 1991 a jeho název byl shodný s názvem spolku za jehož pokračovatele se považuje.

Pokud jde o Vaši zmínku týkající se požadavku českobudějovického biskupství uplatněného na základě usnesení vlády č. 498 ze dne 25. 9. 1996 u Ministerstva kultury, je třeba vycházet z toho, že převod Národního domu v Jindřichově Hradci dle cit. usnesení nepřichází v úvahu, jak vyplývá z tabulky č. 1 obsažené v příloze usnesení vlády č. 211 ze dne 9. 4. 1997. Domnívám se, že tato skutečnost se shoduje s Vaším názorem.

Lituji, že Vám nemohu poskytnout příznivější informace.

S pozdravem

Vážená paní
Růžena Penzová
Nerudova 4
České Budějovice

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

13 Cm 3261/92-56

Krajský soud v Českých Budějovicích činný ve věcech obchodních rozhodl samosoudcem JUDr. Vladimírem Hoffmanem v právní věci žalobce JEDNOTA čs. Orla v Č. Budějovicích, zastoupeného JUDr. Jarmilou Tomanovou, advokátkou v Č. Budějovicích, proti žalovanému Tělovýchovné jednotě Dynamo Č. Budějovice o uložení povinnosti k uzavření dohody o navrácení majetkových práv t a k t o :

Odpírce je p o v i n e n do t ř í dnů od právní moci tohoto rozsudku uzavřít s navrhovatelem dohodu o navrácení majetkových práv v tomto znění:

Níže uvedeného dne, měsíce a roku uzavřely

JEDNOTA čs. Orla v Č. Budějovicích /dále jen přijímající/

Tělovýchovná jednota Dynamo Č. Budějovice /dále jen vydávající/
ve smyslu § 3 zák. 232/91 Sb. tuto

D O H O D U o navrácení majetkových práv

I.

Jednota čs. Orla v Č. Budějovicích byla podle smlouvy tržové z 20. a 23. 1. 1928 vlastníkem domu čp. 915 se st. p. 3352 v k. ú. Č. Budějovice III. Vlastnictví k této nemovitosti bylo zapsáno v poz. knize ve vložce č. 1333-III. k. ú. České Budějovice III. Přijímající organizace byla dále na základě smlouvy tržové z 21. 4. 1934 mimo jiné vlastníkem zahrady č. parc. 1373/2, zahrady č. parc. 1373/3 a 1373/4 v k. ú. Č. Budějovice - IV. Vlastnictví k těmto nemovitostem bylo zapsáno v knihovní vložce č. 155/IV.

II.

Rozhodnutím KNV v Č. Budějovicích z 27.12.1949 č.j. 431-12/12-49-IV/4 bylo vlastnictví Jednotě čs. Orla v Č. Budějovicích odňato a vloženo vlastnictví čs. obci Sokolské, a to pokud se jedná o dům čp. 915

se st. p. 3352 v k. ú. Č. Budějovice III. Rozhodnutím KNV v Č. Budějovicích z 24. 3. 1950 č.j. 431-12/12-49-IV/4 bylo na základě § 9 zák. 187/49 Sb. odnato vlastnické právo Jednotě čs. Orla v Č. Budějovicích poz. parc. č. 1373/2, 1373/3 a 1373/4 zahradám v k. ú. Č. Budějovice IV. Jako vlastník byl na základě rozhodnutí KNV v Č. Budějovicích zapsána čs. obec Sokolská v Praze.

III.

Dnes jsou výše uvedené nemovitosti vedeny jako dům č. 238 se st. parc. 399 v k. ú. Č. Budějovice 6. Vlastnictví je zapsáno na LV č. 1772 v k. ú. Č. Budějovice 6 ve prospěch vydávající organizace Tělovýchovné jednoty Dynamo Č. Budějovice. Původní poz. parc. - zahrady jsou dnes zapsány jako ostatní plocha - hřiště č. parc. 85/1, zastavěná plocha č. parc. 84 a část ostatní plochy 88/1 v k. ú. Č. Budějovice 7. Vlastnictví je zapsáno v katastru nemovitostí na LV č. 102 k. ú. Č. Budějovice 7 ve prospěch TJ Dynamo Č. Budějovice.

IV.

Přijímající organizace je oprávněnou organizací ve smyslu § 1 odst. 2 zák. č. 232/91 Sb. Jednota čs. Orla v Č. Budějovicích ve lhůtě stanovené zákonem uplatnila svůj nárok na navrácení majetkových práv písemnou výzvou u povinné organizace. K písemné výzvě připojila potřebné doklady prokazující uplatněný nárok.

V.

Vydávající organizace touto dohodou vydává přijímající organizaci majetková práva k domu čp. 238 se st. p. 399 ve výměře 609 m² v k. ú. Č. Budějovice 6. Dále vydávající organizace vydává ostatní plochu - hřiště č. parc. 85/1, zast. plochu č. parc. 84 v k. ú. Č. Budějovice 7. Přijímající organizace jakožto oprávněná organizace ve smyslu citovaného zákona vlastnické právo k předmětným nemovitostem přejímá.

VI.

Veškerá práva a povinnosti spojená s vydáním předmětných nemovitostí přecházejí na přejímající organizaci dnem vkladu vlastnického práva v katastru nemovitostí u Katastrálního úřadu v Č. Budějovicích.

VII.

Po povolení vkladu v katastru nemovitostí bude podle této dohody u Katastrálního úřadu v Č. Budějovicích založen nový LV pro k. ú. Č. Budějovice 7, na kterém budou provedeny tyto zápisy:
 V části ALV: Jednota čs. Orla Č. Budějovice IČO 00544833
 V části BLV: dům čp. 238 se st. p. 399 ve výměře 609 m²
 V části CLV a DLV bez záznamu.
 V části ELV: na základě této dohody o navrácení majetkových práv
 Na novém LV v k. ú. Č. Budějovice 6 budou provedeny tyto zápisy:
 V části ALV: Jednota čs. Orla Č. Budějovice IČO 00544833
 V části BLV: ost. plocha-hřiště-č.parc. 85/1, zast. plocha 84.
 V části CLV a DLV bez záznamu.
 V části ELV: na základě této dohody a geometrického plánu střediska Geodézie v Č. Budějovicích z 18. 5. 1987, č. zakázky 920-201-505/86.

Ohledně části parc. č. 88/1 v k.ú. Č. Budějovice 7 o výměře 23 m² se žaloba zamítá.

Žalovaný je povinen zaplatit žalobci na náhradu nákladů řízení na účet JUDr. Jarmily Tomanové, advokátky v Č. Budějovicích, částku 1.260,- Kč do tří dnů od právní moci tohoto rozsudku.

O d ů v o d ň ě n í

Navrhovatel se s odvoláním na ustanovení § 2 zák. č. 173/1990 Sb. domáhal podáním u krajské státní arbitráže v Č. Budějovicích ze dne 7. 11. 1991 proti odpůrci uložení povinnosti uzavřít dohoda o vydání majetkových práv k domu čp. 238 se stavební parcelou č. 399 v Českých Budějovicích č. 1, jí a k pozemkové parcele č. 85/1 a č. 84 v Č. Budějovicích 7, jichž byl vlastníkem ke dni 31. 3. 1948 a která mu byla odnata podle zákona č. 187/1949 Sb. V doplněném návrhu ze dne 14. 5. 1993 uvedl navrhovatel též část původní parcely č. 1373/4 nově označené č. 88/1 v kat. úz. Č. Budějovice 7.

Odpůrce v písemném vyjádření k návrhu požadoval jeho zamítnutí, neboť nejsou splněny podmínky pro navrácení práv, zejména k domu čp. 238 se stavební parcelou 399 v k. ú. Č. Budějovice, Odpůrce totiž nemůže být považován za nástupnickou organizaci ve smyslu § 2 odst. 1 zák. č. 232/1991 Sb., neboť na základě zákona č. 187/49 Sb. tento dům přešel na čs. obec Sokolskou v Praze a tato předmětnou nemovitost převedla smlouvou ze dne 13. 1. 1949 na n. p. Jihočeské elektrárny Č. Budějovice. Tento vlastník pak převedl hospodářskou smlouvou vlastnictví bezplatně dnem 11. 1. 1990 na odpůrce. Pokud jde o pozemky č. parc. 85/1 a č. 84 v Č. Budějovicích 7 odpůrce nepopírá nárok navrhovatele, ale v důsledku slučování parcel, není mu zřejmé, jaké části pozemků podléhají navrácení. Navrácení majetkových práv k části parcely č. 88/1 v k. ú. Č. Budějovice 7 nebylo uplatněno ve lhůtě podle § 2 zák. 247/1991 Sb.

Výpisem z vl. č. 1333-III a č. 155-IV pozemkové knihy pro k. ú. Č. Budějovice je prokázáno, že k domu č. 915 se stavební parcelou č. 3352, nyní čp. 238 se stavební parcelou č. 399 získala právo vlastnické Jednota Orle Československého v Č. Budějovicích v roce 1928 a k pozemkům č. 1373/2, č. 1373/3 a č. 1373/4 z nichž byly odděleny nyní nejší parcely č. 85/1 a č. 84 a 88/1, získala právo vlastnické v roce 1934. Podle rozhodnutí KNV v Č. Budějovicích č. j. 431-12/12-49-IV/4 ze dne 27. 12. 1949 a rozhodnutí téhož čísla jednacího ze dne 24. 3. 1950 bylo na tyto nemovitosti, podle § 9 zák. č. 187/1949 Sb. vloženo právo vlastnické pro Československou obec Sokolskou v Praze. Podle § 2 zák. č. 173/1990 Sb. ve znění zákona č. 247/1991 Sb. majetková práva dobrovolných organizací, která jim byla odnata zákony č. 187/49 Sb., č. 71/1952 Sb. a č. 68/1956 Sb. se navrácení dle stavu ke dni 31. 3. 1948 znovu vzniklým dobrovolným organizacím, které uplatnily své nároky a právního nástupce organizace uvedené v § 2 zák. č. 68/1956 Sb. do 31. 12. 1991.

Navrhovatel se ustavil znovu a byl registrován dne 27.7.1950^{14PFC} pod č. 04/701 v Ústředí Čs. Orla v Brně, když registrace Jednoty čs. Orla ministerstvem vnitra České republiky byla provedena dne 6.6.1990 pod čj. VSP/1-1125/90-R. Svůj nárok na vydání majetkových práv k domu čp. 238 se st. parc. č. 399 v k. ú. Č. Budějovice 86, k parc. č. 85/1 a č. 84 v k. ú. Č. Budějovice 7 uplatnil navrhovatel u odpůrce včas, v zákonné lhůtě. Odpůrce je v současné době vlastníkem předmětných nemovitostí, jak je prokázáno příslušnými zápisy a doklady v evidenci nemovitostí pro kat. úz. Č. Budějovice. Je též nepochybně právním nástupcem organizace uvedené v § 2 zák. č. 68/1956 Sb., t.j. jediné dobrovolné tělovýchovné organizace, která se tímto zákonem stala jedinou představitelkou celého tělovýchovného hnutí. Proto je povinnou organizací ve smyslu § 2 zákona č. 173/1990 Sb. a § 2 odst. 1 zák. č. 232/1991 Sb. Nepožaduje se, aby šlo o nástupnictví majetkové natož pak nepřetržitě, jak se domnívá odpůrce. Soud dospěl k závěru, že jsou na straně odpůrce i navrhovatele splněny podmínky § 2 zák. č. 173/1990 Sb. pro navrácení majetkových práv navrhovatele a proto návrhu vyhověl, když současně z identifikace nemovitostí čj. 8620/90 ze dne 10.12.1990 a č. 1511/93 z 8. 4. 1993 a konečně č. 7512/1993 z 6.4. 1993 zjistil, že jde o původní majetek navrhovatele. Nárok na navrácení majetkových práv k části parc. č. 88/1 nebyl navrhovatelem uplatněn u odpůrce ve lhůtě uvedené v § 2 zák. č. 247/1991 Sb. a proto nelze v tomto rozsahu návrhu vyhovět.

O nákladech řízení bylo rozhodnuto podle § 142 odst. 1 o.s.ř., když odměna za zastupování navrhovatele činí za dva hlavní úkony a dvě pouštní náhrady hotových výloh 460,- Kč za zaplacený arbitrážní poplatek 500,- Kč, za vyjádření k odvolání 100,- Kč a za 1 hlavní úkon po odvolání 200,- Kč, celkem tedy 1.260,- Kč.

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku je možno podat odvolání do 15 dnů od jeho doručení k Vrchnímu soudu v Praze prostřednictvím podepsaného soudu.

Tento rozsudek by mohl být k návrhu soudně vykonán pokud by nebyl včas a dobrovolně splněn.

Krajský soud v Českých Budějovicích

dne 12. 7. 1993

JUDr. Vladimír Hoffman, v.r.

Za správnost vyhotoveno

Cm 3264 / 1994

3. 11. 1994

9. 11. 1994 kl.

Č.j. 7 Cmo 120/93-81

ČESKÁ REPUBLIKA

KRAJSKÝ soud České Budějovice	Příloha
DOŠLO	26 -10- 1994
krát	rubrik

ROZSUDEK

JMĚNEM REPUBLIKY

Vrchní soud v Praze jako soud odvolací rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Ivany Štenglové a soudců JUDr. Milana Čápa a JUDr. Heleny Horákové v právní věci žalobce Jednoty čs. Orla v Českých Budějovicích, zast. JUDr. Jarmilou Tomanovou, advokátkou, Biskupská 1, České Budějovice, proti žalovanému Tělovýchovné jednotě Dynamo České Budějovice, Střelecký ostrov 3, České Budějovice, zast. JUDr. Františkem Smejkaem, komerčním právníkem, Krajinská 42, České Budějovice, o určení, k odvolání žalovaného proti rozhodnutí Krajského soudu v Českých Budějovicích čj. 13 Cm 3261/92-56 ze dne 12. července 1993 takto:

Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích č.j. 13 Cm 3261/92-56 ze dne 12. července 1993 se ve výroku, kterým se žalovanému ukládá uzavřít se žalobcem dohodu o navrácení majetkových práv mění tak, že v bodě VII. uvedené dohody se 10. řádek začínající slovy " V části BLV: ost. plocha - hřiště - č. parc. 85/1" nahrazuje slovy: "ostatní plocha - hřiště - č. parc. 85/1 ve výměře 3.078 m², jež vznikla z částí původních pozemkových parcel, a to části parcely č. 1373/2 zahrada, ve výměře 1404 m², části parcely č. 1373/3 zahrada, ve výměře 1610 m² a části parcely č. 1373/4 zahrada, ve výměře 64 m² a zastavěná plocha č. parc. 84, ve výměře 1031 m², jež vznikla z částí původních pozemkových parcel, a to části parcely č. 1373/3 zahrada, ve výměře 963 m² a části parcely č. 1373/4 zahrada, ve výměře 68 m², vše v katastrálním území České Budějovice 7.

Ve zbývajícím rozsahu se výrok o povinnosti žalobce uzavřít se žalovaným dohodu o navrácení majetkových práv potvrzuje.

Ve výroku o náhradě nákladů řízení v prvním stupni se rozsudek potvrzuje.

V nenapadeném výroku týkajícím se parc. č. 88/1 v k.ú. Č. Budějovice zůstává rozsudek beze změny.

Žalovaný je povinen nahradit žalobci náklady odvolacího řízení ve výši 1170,- Kč k rukám právní zástupkyně žalobce.

7 Cmo 120/93-82

O d ů v o d n ě n í

Žalobce se arbitrážní žádostí domáhal na žalovaném vydání domu č.p. 238 se staveb. parcelou č. 399 v Českých Budějovicích 7, zapsaných na LV Střediska geodzie v Českých Budějovicích č. 1772 a 4.102. V odůvodnění arbitrážní žádosti uvedl, že žalobce vlastnil ke dni 31.3.1948 předmětné nemovitosti. Žalobce obnovil tvoji činnost a byl registrován v Ústředí čs. Orla v Brně dne 27.7.1990. U žalovaného uplatnil výzvou ze dne 19.6.1991 nárok na navrácení majetkových práv k předmětným nemovitostem. Žalovaný však předmětné nemovitosti nevydal.

Krajský soud v Českých Budějovicích rozsudkem č.j. 3330/1991-24 ze dne 20.3.1992 rozhodl, že žalovaný je povinen uzavřít se žalobcem dohodu o navrácení majetkových práv, jejíž obsah byl součástí výroku rozhodnutí.

Proti uvedenému rozhodnutí se žalovaný odvolal. Odvolací soud napadené rozhodnutí zrušil. V odůvodnění uvedl, že se žalobce žalobou domáhal vydání nemovitosti. Při jednání konaném dne 20.3.1992 přednesl, že navrhuje vydání rozsudku, jímž by byla žalovanému uložena povinnost uzavřít se žalobcem dohodu o uzavření majetkových práv k nemovitostem uvedeným v návrhu. Soud prvního stupně nevyšloval se změnou žalobního návrhu souhlas. Za situace, kdy soud byl vázán mezemi původního žalobního návrhu znějícího na uložení povinnosti vydat předmětné nemovitosti, překročil soud prvního stupně rozsudkem, jímž uložil žalovanému povinnost uzavřít se žalobcem dohodu o navrácení majetkových práv, meze dané žalobním návrhem a rozhodl tedy v rozporu s ust. § 153 odst. 2 o.s.ř.

V novém projednání věci soud prvního stupně usnesením č.j. 13 Cm 3261/92-38 ze dne 7.1.1993 připustil změnu návrhu, a to tak, že žalovaný je povinen uzavřít se žalobcem dohodu o navrácení majetkových práv k domu č.p. 238 se st. p. 399 v Českých Budějovicích a parcely č. 85/1 a 84 v Českých Budějovicích dosud zapsané na LV Střediska geodzie v Českých Budějovicích č. 1772 a 4.102.

Podáním ze dne 14.5.1993 a při jednání konaném dne 9.7.1993 žalobce doplnil a změnil návrh tak, že uvedl obsah předmětné dohody. V uvedené dohodě žalobce m.j. požaduje navrácení parcely - ost. p. č. 88/1 v k.ú. Č. Budějovice 7. Soud prvního stupně tuto změnu návrhu připustil.

Na základě změněného návrhu Krajský soud v Českých Budějovicích rozhodl, že žalovaný je povinen do tří dnů od právní moci rozsudku uzavřít se žalobcem dohodu o navrácení majetkových práv v navrženém znění s tím, že z dohody vyloučil parc. č. 88/1 v k.ú. České Budějovice, ohledně které žalobu zamítl a že žalovaný je povinen zaplatit žalobci na náhradu nákladů řízení na účet JUDr. Jarmily Tomanové, advokátky v Č. Budějovicích, částku 1.260,- Kč do tří dnů od právní

7 Cmo 120/93-83

moci tohoto rozsudku.

V odůvodnění uvedl, že žalobce získal vlastnické právo k domu

dnes č.p. 238 se stavební parcelou č. 399 v roce 1928. K parcelám nyní č. 85/1 a č. 84 a č. 88/1 získal žalobce vlastnické právo v r. 1934. Podle rozhodnutí KNV v Českých Budějovicích č.j. 431-12/12-49-V/4 ze dne 27.12.1949 a ze dne 24.3.1950 byly tyto nemovitosti podle § 9 zák. č. 187/1949 Sb. odňaty žalobci a vlastnictví k nim vloženo Československé obci sokolské. Podle § 2 zák. č. 173/1990 Sb. ve znění zák. č. 247/1991 Sb. se majetková práva dobrovolných organizací, která jim byla odňata zákony č. 187/1949 Sb., č. 71/1952 Sb. a č. 68/1956 Sb. navracejí ve stavu ke dni 31.3.1948 znovu vzniklým dobrovolným organizacím, které uplatnily své nároky u právního nástupce organizace uvedené v § 2 zák. č. 68/1956 Sb. do 31.12.1991. Žalobce se ustavil znovu a byl registrován ministerstvem vnitra pod č.j. VSP/1-1125/9-R dne 6.6.1990. Svůj nárok na vydání majetkových práv k domu č. 238 se st. parc. č. 399 v k.ú. Č.B. 6, k parc. č. 85/1 a č. 84 v k.ú. Č.B. 7, uplatnil žalobce u žalovaného včas. Žalovaný je v současné době vlastníkem předmětných nemovitostí. Je také právním nástupcem organizace uvedené v § 2 zák. č. 68/1956 Sb. Žalovaný je proto povinnou organizací ve smyslu § 2 zák. č. 173/1990 Sb. a § 2 odst. 1 zák. č. 232/1991 Sb. Soud dospěl k závěru, že jsou splněny podmínky pro navrácení majetkových práv žalobce ve smyslu zák. č. 173/1990 Sb. a žalobě proto vyhověl, kromě nároku na navrácení parc. č. 88/1. Nárok na navrácení majetkových práv k části parcely č. 88/1 nebyl žalobcem uplatněn u žalovaného včas ve lhůtě podle zák. č. 247/1991 Sb.

Žalovaný se proti rozhodnutí v rozsahu, ve kterém soud žalobě vyhověl včas odvolal. V odvolání uvedl, že nesouhlasí se závěrem soudu prvního stupně, že je žalovaný povinnou osobou podle § 2 zák. č. 173/1991 Sb. Soud nechal v úvahu tu skutečnost, že dům č.p. 238 a parc. č. 399 nevlastnila v rozhodném období nástupnická tělovýchovná organizace, ale n.p. Českobudějovické energetické rozvodné závody, který byl právním nástupcem n.p. Jihočeské elektrárny. Tento n.p. získal vlastnictví k předmětným nemovitostem na základě smlouvy tržní od Čs. obce sokolské, která převzala majetek po zaniklé Jednotě Čs. Orla ve smyslu zák. č. 187/1949 Sb. V uvedeném postupu přechodu vlastnictví a zejména v tom, že výkon vlastnického práva tělovýchovnými organizacemi byl přetržen přechodem na jiný subjekt, než je tělovýchovná organizace a dále v té skutečnosti, že žalovaný nabyl vlastnictví později, t.j. po r. 1956, žalovaný spatřuje důvody pro nevydání nemovitostí, neboť se domnívá, že není nástupnickou organizací. Dále žalovaný namítá, že žalobce neuplatnil výzvou nárok na vydání parcely č. pův. 1373/4, která je dnes součástí parc. č. 84 a č. 85/1. Ve výzvě je uvedeno jednoznačně vydání parc. dnes č. 84 a 85/1, původ. č. 1373/2 a 1373/3. Soudem měla být uložena povinnost vydat z parc. č. 85/1 a č. 84 pouze 3.014 m² odpovídající rozsahu parcel původ. č. 1373/2 a č. 1373/3. Žalovaný proto navrhl, aby odvolací soud napadený rozsudek zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně

7 Cmo 120/93-84

k dalšímu řízení.

Vrchní soud v Praze jako soud odvolací přezkoumal podle § 212 o.s.ř. napadené rozhodnutí a dospěl k závěru, že je věcně správné.

K návrhu žalobce odvolací soud povolil změnu žalobního návrhu, která vyplynula z nové identifikace parcel katastrálního úřadu České Budějovice, který znamenal omezení původního návrhu.

Odvolací soud znovu zhodnotil důkazy provedené soudem prvního stupně. Odvolací soud se ztotožnil se závěrem soudu prvního stupně, že žalobce je ve smyslu zák. č. 173/1990 Sb. znovu vzniklou dobrovolnou tělovýchovnou organizací jejíž předchůdkyni svědčila majetková práva k předmětným nemovitostem ke dni 31.3.1948. Dále se ztotožnil se závěrem soudu prvního stupně, že žalovaný je právním nástupcem organizace uvedené v § 2 zák. č. 68/1956 Sb., t.j. jediné dobrovolné tělovýchovné organizace, proto je povinnou organizací ve smyslu § 2 zák. č. 173/1990 Sb. a 2 zák. č. 232/1991 Sb. Odvolací soud se také ztotožnil se závěrem soudu prvního stupně, že nárok na navrácení domu č.p. 238 se staveb. parc. č. 399 v k.ú. Č. Budějovice 6 a parcel č. 85/1 a č. 84 v k.ú. Č. Budějovice 7, uplatnil žalobce u žalovaného včas, na rozdíl od nároku na navrácení parc. č. 88/1. Ve výzvě uplatnil žalobce nárok na navrácení celých parcel č. 85/1 a č. 84 a také v arbitrážní žádosti uplatnil nárok na navrácení celých parcel č. 85/1 a č. 84, které vznikly z částí původních parcel 1373/2, 1373/3 a 1373/4. Teprve v odvolacím řízení omezil žalobce žalobní petit tak, jak se uvádí ve změněném výroku.

Na základě uvedených skutečností dospěl odvolací soud k závěru, že jsou splněny všechny podmínky vyžadované zák. č. 173/1990 Sb. ve znění zák. č. 247/1991 Sb. a zák. č. 232/1991 Sb. ve znění zák. č. 312/1991 Sb. k navrácení požadovaných nemovitostí kromě parcely č. 88/1.

Odvolací soud podle § 219 o.s.ř. napadené rozhodnutí změnil v rozsahu odpovídajícím povolené změně žalobního návrhu a ve zbývající části je potvrdil, protože je věcně správné.

O nákladech řízení rozhodl odvolací soud podle § 142 odst. 1 o.s.ř. a přiznal žalobci náhradu 3 úkonů a 2x paušál, cestovné 2x 140,- Kč a náhradu za ztrátu času za 10 hodin t.j. 200 Kč.

Proti tomuto rozhodnutí není odvolání přípustné.

V Praze dne 10. října 1994

JUDr. Ivana Š t e n g l o v á v.r.
předsedkyně senátu

Za správnost vyhotovení:

Příloha č. 29

J.Em. mons. PhDr.
MILOSLAV KARDINÁL VLK

Mons. KAREL OTČENÁŠEK
EMERITNÍ BISKUP
KRÁLOVÉHRADECKÝ

Orel na Vašem logu míří vzhůru. To je správný směr pro dnešní dobu: k vyšším metám, cílům, životním a duchovním hodnotám. Kéž je i srpnová hostýnská pouť takovým startem! Těším se na setkání se všemi jejími účastníky.

Hlavní orelská pouť před 50 lety byl náš společný hlas proti nastupující totalitě komunistické nadvlády. Na sv. Hostýně s Pannou Marií, sv. Václavem a ostatními patrony naší vlasti chej ve společenství s Vámi poděkovat Pánu Bohu a připomenout, že mocný Paraklét Duch Svatý přichází s ohněm Lásky a Pravdy. Žehnám všem Orlům a Orlicím. Ať jsme nositelé radosti a naděje v naší společnosti.

svatý HOSTÝN
1948 | 1998

50 VÝROČÍ
ORELSKÉ POUŤI

Příloha č. 30

Karel Svoboda, starosta župy J. V. Jirsíka v Č. Budějovicích 1990-96

Abstrakt

Válek, Petr: Křesťanská organizace Orel. České Budějovice 2006. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Č. Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra církevních dějin. Vedoucí práce PhDr. Radomír Malý.

Diplomová práce Petra Válka se zabývá historií křesťanské organizace Orel v českých zemích a její činností. Práce obsahuje i perzekuci věřících lidí za nacismu a později za komunistického režimu. Nedílnou součástí je také popis historického vývoje československého státu, období 1. světové války, 2. světové války a listopadu 1989 v kontextu s existencí Československého Orla.

Dále se zabývá vznikem Jihočeské župy J. V. Jirsíka v Českých Budějovicích. Popisuje osudy významných osobností a členů Orla. Práce obsahuje také autentické vzpomínky žijících pamětníků.

Klíčová slova:

Československý Orel

Historie

Jednota J. V. Jirsíka

Osobnosti

Abstract

Petr Válek: The Christian Organisation „Orel“

The Diploma Work

České Budějovice 2006

The Southbohemian University of České Budějovice

The Faculty of Theology

The Institute for Church History

Leader of work: PhDr. Radomír Malý

The Diploma Work of Petr Válek describes the history of the Christian Organisation „Orel“ in Czech countries and its activity. This work includes the persecution of believers during the Nazistic period and later during the communist regime. Description of historical development of Czech state, period of the World War I and II and „Velvet revolution“ in November 1989 make an integral part of this work in context of the Czechoslovak „Orel“existence.

The Diploma Work goes on with an establishment of the Southbohemian district named after J. V. Jirsík in České Budějovice. It talks about many fates of well-known people and members of „Orel“. In this work there are presented authentic memories of living witnesses.

The Key Words:

The Czechoslovak „Orel“

History

The Association of J. V. Jirsík

Well-known people

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
TEOLOGICKÁ FAKULTA
knihovna
Kněžská 8
370 01 České Budějovice